

MISDRIJVEN IN KINDERSCHOENEN

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige
misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Jos Kuppens
Hester de Boer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Misdrijven in kinderschoenen

MISDRIJVEN IN KINDERSCHOENEN

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige
misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Jos Kuppens
Hester de Boer
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Colofon

In opdracht van

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC),
ministerie van Justitie en Veiligheid

Met medewerking van

Juno van Esseveldt (analyses)

Omslag en vormgeving

Marcel Grotens

Druk gebonden versie

Drukwerknodig.nl

Misdrijven in kinderschoenen

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Jos Kuppens, Hester de Boer en Henk Ferwerda

© 2021 WODC

Auteursrechten voorbehouden. Voor deze publicatie is licentie verleend aan Bureau Beke.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

ISBN

978-94-92255-46-4

Inhoud

	Voorwoord	7
	Samenvatting	9
	Summary	14
1	Inleiding	19
1.1	Wens tot inzicht in aard, omvang en reden van aanpakken	20
1.2	Trend in geregistreerde criminaliteit bij 12- en 13-jarigen	21
1.3	Inkadering van het onderzoek	24
1.4	Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten	25
1.4.1	Literatuurstudie: validering van werkzame bestanddelen	26
1.4.2	Analyse geregistreerde zaken in BVH/BOSZ	26
1.4.3	Digitale survey onder politie, OM en betrokken organisaties (N=546)	28
1.4.4	Multipele casestudy in groepsbijeenkomsten (N=6)	29
1.4.5	Aanvullende interviews (N=6)	30
1.5	Leeswijzer	30
2	Bevindingen uit de literatuur	32
2.1	Literatuurstudie	32
2.2	Aanpakken en interventies nader bekeken	33
2.2.1	Niet-strafrechtelijke aanpakken	34
2.2.2	Straffen	46
2.2.3	Maatregelen	55
2.3	Samenvattend	58
3	Analyse van misdrijven en aanpakken	60
3.1	De steekproeftrekking	60
3.2	Aard van de gepleegde misdrijven	61
3.3	De aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2017 en 2018	62
3.4	De aanpakken gerelateerd aan de gepleegde misdrijven	67
3.5	Inzoomen op recidivisten	68
3.6	De aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2019	70
3.7	Samenvatting en koppeling van de praktijk aan de literatuur	71

4	Effectiviteit en werkzame bestanddelen	76
4.1	Mening over effectiviteit in de survey in het algemeen	76
4.2	Mening over specifieke aanpakken van politie en OM in de survey	77
4.3	Mening over werkzame bestanddelen in de aanpak	80
4.4	Effectiviteit en werkzame bestanddelen in de groepsgesprekken	83
4.5	Koppeling van de bevindingen aan de literatuur	85
5	Alternatieve (niet-)strafrechtelijke aanpakken	89
5.1	Bevindingen uit de survey	89
5.2	Bevindingen uit (groeps)gesprekken	91
6	Aandachtspunten in de aanpak	95
6.1	Doorlooptijd	95
6.2	Expertise	96
6.3	De ketensamenwerking	97
6.4	Samenvatting	98
7	Beantwoording onderzoeksvragen en beschouwing	99
7.1	Terugblik op het onderzoek	99
7.2	Beantwoording van de onderzoeksvragen	100
7.3	Beschouwing	108
	Lijst met afkortingen	110
	Geraadpleegde literatuur	111
	Bijlagen	
	Bijlage 1 – De survey	128
	Bijlage 2 – Overzicht van respondenten	144
	Bijlage 3 – Beschrijving van aanpakken	145
	Bijlage 4 – Aanpakken en interventies in effectstudies	156
	Bijlage 5 – Misdrijven volgens de CBS-classificatie	167

Voorwoord

In 2017 heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming het advies gegeven om de strafrechtelijke minimumleeftijd te verhogen van 12 naar 14 jaar. De redenen hiervoor zijn dat een strafproces voor 12- en 13-jarigen mogelijk moeilijk te bevatten zou zijn en dat vrijwillige of gedwongen jeugdhulp voor kinderen tot ten minste veertien jaar de voorkeur heeft boven het strafrecht.

De minister voor Rechtsbescherming heeft (bij brief van juni 2019 aan de Tweede Kamer) aangegeven dat hij de strafrechtelijke minimumleeftijd niet zal verhogen. Dit, omdat volgens de minister zaken van 12- en 13-jarigen ‘in de meeste gevallen (al) buiten het strafrecht worden afgedaan, door een reprimandegesprek, een Halt-interventie, een sepot of verwijzing naar vrijwillige jeugdhulp’. Wel heeft hij toegezegd verder te investeren in de aanpak van 12- en 13-jarigen buiten het strafrecht, mocht dit nodig zijn.

Om te bepalen of en, zo ja, hoe er in de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten buiten het strafrecht moet worden geïnvesteerd, was er behoefte aan een totaaloverzicht van de huidige aanpak van deze doelgroep, zowel binnen als buiten het strafrecht. In dit rapport zijn de resultaten van deze inventarisatie opgenomen.

In het onderzoek zijn verschillende handelingen verricht die we niet hadden kunnen uitvoeren zonder de ondersteuning van diverse betrokkenen bij verschillende instanties. Allereerst willen we Richard Beijersbergen van Henegouwen van de Nationale Politie danken voor het aanleveren van de politiedata en het nader toelichten van deze data. Daarnaast zijn we diverse personen veel dank verschuldigd voor de hulp bij het uitzetten van een survey onder medewerkers van de politie, het OM en diverse betrokken organisaties. Het gaat dan om de volgende personen: mevrouw A. Frowijn (Raad voor de Kinderbescherming), mevrouw B. Rijbroek (Nederlands Jeugdinstituut), de heer R. Quint (Halt), mevrouw J. Boere (Nationale Politie), mevrouw J. Pol (OM, Parket-Generaal),

mevrouw A. Fuchs (OM, Parket-Generaal), mevrouw M. Willemsen-van de Kamp (Openbaar Ministerie) en de heer H. Mourik (Vereniging van Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten). Natuurlijk willen wij ook alle respondenten die hebben meegewerkt aan de survey en de (groeps)interviews hartelijk danken voor hun medewerking.

Ten slotte zijn we de leden van de begeleidingscommissie erkentelijk voor hun inzet tijdens het onderzoek. Deze commissie bestaat uit de volgende leden:

Dhr. prof. dr. B. Orobio de Castro – Universiteit van Amsterdam (Voorzitter)

Mevr. mr. A.E.J. Satink – Universiteit Leiden

Mevr. dr. W.A. Manders – Hogeschool van Amsterdam

Mevr. mr. E.G. van de Kieft – Ministerie van Justitie en Veiligheid

Mevr. mr. W.M. de Jongste – WODC (vanaf april 2020)

Mevr. dr. A.L. van Leeuwen – WODC (april 2020)

Arnhem, 2021

De onderzoekers

Samenvatting

In 2017 heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming het advies gegeven om de strafrechtelijke minimumleeftijd te verhogen van 12 naar 14 jaar (Raad voor de Strafrechtstoepassing, 2017). De minister voor Rechtsbescherming heeft aangegeven aan de Tweede Kamer dat de strafrechtelijke minimumleeftijd niet verhoogd wordt, maar dat hij, indien noodzakelijk, bereid is om verder te investeren in de aanpak van 12- en 13-jarigen buiten het strafrecht. De aanname hierbij was, dat zaken van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in de meeste gevallen al buiten het strafrecht worden afgedaan.

Dit onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de behoefte bij het ministerie van Justitie en Veiligheid om meer inzicht te krijgen in de aanpak voor deze doelgroep. De wens vertaalt zich in de volgende centrale onderzoeksvragen: *Welke strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestonden er in 2017 en 2018 en hoe vaak werd voor elke aanpak gekozen? Waarom werd voor een bepaalde aanpak gekozen? Wat hielden de verschillende aanpakken in de praktijk in? Hoe effectief menen betrokken organisaties dat de verschillende aanpakken waren om recidive te voorkomen?*

Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten

Er zijn diverse onderzoeksactiviteiten verricht. Naast een literatuurstudie om de aanpakken te inventariseren en te beoordelen op effectiviteit zijn er 2.059 geregistreerde zaken uit BVH/BOSZ geanalyseerd. De zaken zijn aangeleverd door de Nationale Politie en behelzen gepleegde misdrijven door 12- en 13-jarigen in 2017 en 2018. Daarnaast is een online survey uitgezet om de meningen van professionals die werkzaam zijn bij politie, OM, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbescherming, jeugdzorg, Veilig Thuis, gemeentelijke wijkteams, Halt en de jeugdadvocatuur te verzamelen. De survey is door vertegenwoordigers van de organisaties verspreid en ingevuld door 546 respondenten. Ten slotte zijn er

(groeps)bijeenkomsten gehouden met medewerkers van de in het onderzoek betrokken organisaties. In totaal zijn er 36 professionals in deze (groeps)bijeenkomsten gesproken. Daarnaast zijn nog zes professionals individueel geïnterviewd om data nader te duiden en informatie over mediation in strafzaken en herstelbemiddeling te vergaren.

Onderzoeksbevindingen op hoofdlijnen

De afdoeningsketen voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten is tamelijk ‘klassiek’: er wordt relatief veel doorverwezen naar Halt en geseponneerd. Nieuwe aanpakken, zoals mediation in strafzaken of herstelbemiddeling komen nog weinig voor. Daarnaast blijkt slechts een enkele aanpak op basis van literatuuronderzoek bewezen effectief en een paar aanpakken veelbelovend. Dit terwijl respondenten van mening zijn dat meer aanpakken veelbelovend dan wel effectief zijn. Op dit terrein is dus nog veel vooruitgang te boeken, ook wat betreft de kennis over betrekkelijk nieuwe, niet-strafrechtelijke aanpakken.

‘Ouderbetrokkenheid’ is een factor die vanuit zowel de literatuur als vanuit de respondenten wordt aangehaald als een werkzaam bestanddeel. Alleen blijft enigszins onduidelijk hoe deze betrokkenheid binnen de verschillende aanpakken vorm moet krijgen.

Gedetailleerde onderzoeksbevindingen

Aanpakken en effectiviteit in de literatuur

Er bestaat voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten een breed palet aan aanpakken. Er is vanuit de literatuur echter weinig zicht op de effectiviteit van deze aanpakken, mede doordat er weinig effectstudies in Nederland zijn uitgevoerd. Hierdoor bestaat er onduidelijkheid over het recidivereducerend effect bij de meerderheid van de aanpakken en raakt het strafdoel ‘het verminderen/voorkomen van herhaling’ in het gedrang. Op basis van de literatuurstudie is zijn verschillende vormen van gezinsinterventies als effectief te beschouwen en zijn drie aanpakken veelbelovend: de reprimande, mediation/herstelbemiddeling en de werkstraf.

De werkzame bestanddelen die in de literatuur naar voren komen zijn voornamelijk gericht op de participatie van ouders in een aanpak.

Hoe vaak zijn de aanpakken ingezet

In 2017 en 2018 zijn de zaken van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door zowel de politie als het OM vooral ingezonden naar Halt (41 procent). Daarnaast wordt

een op de zes zaken (17 procent) geseponneerd en wordt in een op de tien gevallen (10 procent) een reprimande gegeven. Dit ondersteunt de aanname van de minister voor Rechtsbescherming dat het merendeel, dus in ieder geval ruim tweederde van de zaken, buiten het strafrecht worden afgedaan. Via het strafrecht wordt ruim 11 procent via een OM-zitting of via een dagvaarding (eveneens ruim 11 procent) afgedaan.

Er zijn geen grote verschillen in de aanpak wanneer specifiek wordt gekeken naar zaken waarin een zorgmelding wordt gedaan. Ook in die zaken wordt dus vaak naar Halt verwezen of via het OM nog vaak voor een strafrechtelijke aanpak gekozen. Als een zorgmelding wordt gedaan, dan handelt de politie een zaak vaker zelf af, maar nog steeds valt de keuze in de meeste gevallen op doorverwijzen naar het OM of naar Halt. In de zaken met een zorgmelding blijft het OM zelf veelvuldig doorverwijzen naar Halt, maar de OM-zittingen nemen vervolgens wel een prominentere plek in, ten koste van de seponeringen.

Wanneer nader ingezoomd wordt op de aard van de misdrijven, dan worden vermogensmisdrijven en vernielingen veelal ingezonden naar Halt. Geweldsmisdrijven en de minder voorkomende misdrijven (bijvoorbeeld seksuele misdrijven en drugsmisdrijven) worden veelal doorgestuurd naar het OM. Jongeren die meer dan één feit hebben gepleegd worden eveneens vaker doorgestuurd naar het OM. Hierbij kiest het OM voor recidivisten vaker voor een zitting, maar toch ook nog relatief vaak voor een doorverwijzing naar Halt. Uit de survey, waarin vragen zijn gesteld over de aanpak van de doelgroep in 2019, blijkt dat politierespondenten minder doorsturen naar het OM dan in 2017/2018 en meer reprimandes geven. In de aanpakken van het OM komen in vergelijking met de analyse op de jaren 2017/2018 geen grote verschillen naar voren.

Een regelmatig terugkerende opmerking van respondenten is dat er maatwerk geboden moet kunnen worden voor deze doelgroep. Daarbij is het van belang dat de rol van de ouders, een eventueel problematische gezinssituatie en andere al ingezette trajecten worden meegenomen in de aanpak. Uit een aantal casussen die aan de professionals zijn voorgelegd blijkt dat een zwaardere casus bij de respondenten de wens tot meer maatwerk sterker maakt.

Inschatting van de effectiviteit door professionals

Aan professionals is een oordeel gevraagd over de vermeende effectiviteit van aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in het licht van recidive. Het betreft dus een professioneel oordeel over effectiviteit, geen (quasi-)experimenteel onderzoek naar effectiviteit van aanpakken.

Een niet-strafrechtelijke aanpak wordt volgens 91 procent van de respondenten van zowel politie, OM en overige instanties als effectief beoordeeld, terwijl 81 procent een strafrechtelijke aanpak als effectief typeert. Een Halt-interventie wordt door de professionals gezien als de meest effectieve aanpak, hoewel niet uit uitgevoerd onderzoek blijkt dat deze aanpak inderdaad effectief is. Naast een Halt-verwijzing vinden politiemedewerkers een zorgmelding aan Veilig Thuis, los van een eventueel daaraan gekoppelde aanpak, effectief. Een dagvaarding of een OM-zitting die leiden tot begeleiding door de jeugdreclassering worden, na de Halt-interventie, door het OM en de overige instanties als de meest effectieve OM-aanpakken beschouwd, hoewel in de literatuur geen basis voor effectiviteit van deze aanpakken gevonden is. De boete (politiestrafbeschikking) wordt door alle professionals als niet-effectief bestempeld.

Uit de groepsbijeenkomsten komt een overeenkomstig beeld: er is een voorkeur voor niet-strafrechtelijke en civielrechtelijke aanpakken bij 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Daarnaast geven meerdere professionals vanuit het zorgdoel aan dat hulpverlening soms te lang in het vrijwillige kader blijft steken; in die gevallen geven zij de voorkeur aan de jeugdreclasseringsmaatregel.

De werkzame bestanddelen van aanpakken die in de literatuur worden benoemd, worden grosso modo door de professionals herhaald. Vooral voor de reprimande, de Halt-interventie en herstelbemiddeling/mediation worden veel werkzame bestanddelen genoemd die deels overlap hebben: confronteren met de gevolgen van het gedrag door de jongere en het erbij betrekken van ouders. Door respondenten worden ook werkzame bestanddelen genoemd die niet in de literatuur zijn terug te vinden. Centraal staan daarin bestanddelen die gericht zijn op ouders/het gezinssysteem, op de sociale omgeving en op het voorkomen van vertraging in ondersteuning (bijvoorbeeld hulpverlening en jeugdreclassering).

Alternatieve aanpakken

Er zijn enkele suggesties gedaan voor alternatieve aanpakken, zowel strafrechtelijk als niet-strafrechtelijk. Onder een klein deel van de professionals bestaat de wens om ouders strafrechtelijk verantwoordelijk te stellen. Daarnaast zijn enkele suggesties gedaan voor meer niet-strafrechtelijke en civielrechtelijke aanpakken en de mogelijkheid om een civiele aanpak meer te kunnen betrekken bij een strafrechtelijke aanpak. Enkele voorbeelden die zijn genoemd zijn de Schotse children's hearings en de vroegsignaleringsaanpak.

Aandachtspunten

Gedurende het onderzoek zijn aandachtspunten naar voren gekomen die de effectiviteit van het proces van de keten kunnen verminderen en vervolgens de effectiviteit van de aanpakken kunnen beïnvloeden. Deze aandachtspunten zijn vooral gericht op tijdsverloop (de doorlooptijd van jeugdrechtszaken is te lang), op expertise (om de uitvoering van aanpakken te verbeteren is er met name bij politie en OM behoefte aan meer pedagogische kennis) en op een te verbeteren ketensamenwerking.

Uit het onderzoek komt de behoefte naar voren om het jeugdspecialisme binnen de politie en de pedagogische kennis bij het OM te vergroten. Zo is het belangrijk dat bijvoorbeeld voldoende kennis over licht verstandelijke beperkingen bestaat. Daarnaast is het volgens respondenten ook van belang dat er voldoende kennis over de digitale belevingswereld van jeugdigen is. Het is daarom van belang om te investeren in expertise in digitale delicten, zodat de juiste aanpakken ingezet kunnen worden. Ook blijkt uit het onderzoek dat er meer kennis is over de effectiviteit van aanpakken; door kennis over de effectiviteit van aanpakken te vergroten en deze te delen binnen de jeugdketen, kunnen aanpakken effectiever worden ingezet.

Beschouwing

De perceptie van professionals op effectieve aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten verschilt deels van de resultaten die uit effectiviteitsstudies komen. Op zich is dit begrijpelijk, want de 12- en 13-jarige misdrijfverdachten vormen, zo blijkt uit het onderzoek, een heel specifieke subgroep. Toch is het van belang dat professionals op de hoogte zijn van aanpakken die bewezen effectief zijn.

Hoewel voor het gros van de zaken een aanpak aanwezig is, bijvoorbeeld in de vorm van een Halt-interventie, de in 2020 gestarte landelijke pilot reprimande en de nog betrekkelijk weinig gebruikte aanpakken als herstelbemiddeling of mediation in strafzaken, bestaat er bij een aantal respondenten behoefte aan meer niet-strafrechtelijke aanpakken voor deze specifieke doelgroep. Immers: voor deze jonge subgroep is het lastig om de consequenties van het eigen gedrag te overzien. Belangrijk is dan wel dat deze aanpakken op effectiviteit zijn getoetst.

Eindnoot

1. Met het begrip 'niet-strafrechtelijke aanpakken' worden aanpakken bedoeld die niet leiden tot justitiële documentatie.

Summary

In 2017, the Council for the Administration of Criminal Justice and Protection of Juveniles (RSJ) recommended that the minimum age of criminal responsibility be increased from 12 to 14 years (Council for the Administration of Criminal Justice, 2017). In the Dutch House of Representatives, the Minister for Legal Protection indicated that the minimum age for criminal responsibility will not be increased, but that the Minister, if necessary, is prepared to further invest in the approach for 12 and 13-year-olds outside the criminal justice system. The assumption in this regard was that cases for 12 and 13-year-old juvenile suspects are already being dealt with outside the criminal justice system in most instances.

This study was carried out at the behest of the Ministry of Justice and Security in order to gain greater insight into the approach for this target group. The Ministry's requirement was translated into the following study questions: *What were the available judicial¹ and nonjudicial approaches for 12 and 13-year-old juvenile suspects in 2017 and 2018, and how often was each approach used? Why was a certain approach selected? What did the different approaches entail in actual practice? How effective were the various approaches in preventing recidivism in the opinion of the involved organisations?*

Study Activities

Various study activities were carried out. In addition to a review of the literature to identify the various approaches and assess them in terms of effectiveness, 2,059 cases registered in the National Law Enforcement Database (BVH)/Improved Case-Based Investigation Registration System (BOSZ) were analysed. These cases were supplied by the National Police Force and comprise crimes committed by 12 and 13-year-olds in 2017 and 2018. In addition, an online survey was disseminated to collect the opinions of professionals working for the Police, Public Prosecution Service (OM), Child Care and Protection Board (RvdK), Youth

Protection, Youth Care, Veilig Thuis [Safely Home], municipal district teams, HALT [The Alternative] and youth lawyers. The survey was distributed by representatives of these organisations and was completed by 546 respondents. Finally, group and other meetings were held with employees from organisations involved in the study. In these meetings, discussions were held with a total of 36 professionals. Furthermore, an additional six professionals were interviewed individually in order to more specifically interpret the data and to collect information about mediation and restorative mediation in criminal cases.

Main Study Findings

The settlement chain for 12 and 13-year-old juvenile suspects is fairly 'classical': cases are relatively often referred to HALT [The Alternative] and/or dismissed. New approaches, such as mediation or restorative mediation in criminal cases are still infrequently used. In addition, the literature review shows that only a few approaches are proven to be effective and that a couple of approaches are promising. This is in contrast to the opinion of survey respondents who believe that more approaches are promising or effective. Further progress therefore remains to be made in this area, including concerning knowledge about relatively new, nonjudicial approaches.

'Parental involvement' is a factor that is cited as an active component in the literature, as well as by respondents. However, it remains somewhat unclear as to how this involvement should take form within the various approaches.

Detailed Study Findings

Approaches and effectiveness in the literature

There is a broad range of approaches for 12 and 13-year-old juvenile suspects. However, the literature offers little insight into the effectiveness of these approaches, in part because few impact assessment studies have been carried out in the Netherlands. As a result there is a lack of clarity about the recidivism-reducing effect among the majority of the approaches and the objective of the punishment, which is 'to reduce/prevent reoccurrence', falls into question. The literature review shows that various forms of family interventions can be considered effective and that three approaches are promising: the reprimand, mediation/restorative mediation and community service.

The active components that primarily come to the forefront in the literature are primarily focused on the participation of parents in an approach.

Approaches - frequency of application

In 2017 and 2018, the cases of 12 and 13-year-old juvenile suspects were primarily sent to HALT (41 percent) by the police, as well as the Public Prosecution Service (OM). In addition, one in six cases (17 percent) was dismissed and one in ten cases (10 percent) was given a reprimand. This supports the assumption put forth by the Minister for Legal Protection that the majority, in any case over two thirds of all cases, are settled outside the criminal justice system. Within the criminal justice system, over 11 percent of the cases are settled on the basis of a court session at the public prosecutor's office or through a summons (also over 11 percent).

There are no major differences in the approach used when specifically considering cases involving a notification of concern. These cases are also often referred to HALT or to the Public Prosecution Service, which then often opts for a judicial approach. If a notification of concern is issued, the police more frequently deals with the case itself, although in most cases the option is to refer these cases to the Public Prosecution Service or to HALT. In cases involving a notification of concern, the Public Prosecution Service continues to frequently forward the case to HALT, but the court sessions at the public prosecutor's office subsequently play a more prominent role at the expense of dismissals.

Zooming in more closely on the nature of the crimes, it becomes evident that property crimes and vandalism are generally sent to HALT. Violent crimes and less frequently occurring crimes (for example sexual crimes and drug-related crimes) are generally referred to the Public Prosecution Service. Youths who have committed more than one offense are also more often referred to the Public Prosecution Service. In such instances, the Public Prosecution Service tends to more often opt for a court session for recidivists, but also relatively often for a referral to HALT. From the survey, which includes questions about the approach used for the target group in 2019, it appears that police respondents are making fewer referrals to the Public Prosecution Service than in 2017/2018 and more often issue reprimands. In comparison to the analysis of 2017/2018, no major differences were detected in the approaches used by the Public Prosecution Service.

A regularly recurring comment made by respondents is that it must be possible to offer custom work for this target group. Hereby it is important that the role of the parents, a problematic family situation, if any, and other already initiated processes are incorporated into the approach. From a number of cases presented to professionals it appears that the more severe cases elicit a stronger desire for more custom work among respondents.

Assessment of effectiveness by professionals

Professionals were asked to assess the perceived effectiveness of the approaches used for 12 and 13-year-old juvenile suspects in the context of recidivism. In other words, this concerns a professional assessment of effectiveness and not a (quasi) experimental study of the effectiveness of these approaches.

91 percent of respondents from the police, Public Prosecution Service and other authorities consider a nonjudicial approach effective, while 81 percent typifies a judicial approach as effective. Professionals perceive a HALT intervention as the most effective approach, although actual research does not bear out that this approach is indeed effective. In addition to a HALT referral, police officers consider a notification of concern to Veilig Thuis [Safely Home], separate from any approach linked to this, effective. After a HALT intervention, a summons or a court session at the public prosecutor's office that results in supervision by the youth rehabilitation service are considered the most effective Public Prosecution Service approaches by the Public Prosecution Service and other authorities, although no basis for the effectiveness of these approaches was found in the literature. A fine (penalty order issued by the police) is considered ineffective by all professionals.

A similar picture emerged from the group meetings: there is a preference for nonjudicial and civil-law-based approaches for 12 and 13-year-old juvenile suspects. In addition, multiple professionals in the care sector indicate that provision of assistance at times stays voluntary too long; in these instances they prefer the supervision by the youth rehabilitation service measure.

The active components of the approaches referred to in the literature are by and large repeated by the professionals. Many active components that partially overlap are mentioned, especially for the reprimand, the HALT intervention and the restorative mediation/mediation: confront the youth with the consequences of his/her behaviour and involve parents. Respondents also mentioned active components that are not found in the literature. Key in this respect are components focused on parents/the family system, the social environment and on preventing delays in providing support (for example providing assistance and supervision by the youth rehabilitation service).

Alternative Approaches

Several suggestions were made for alternative approaches, both judicial and non-judicial. Among a small number of professionals there is a desire to hold parents criminally responsible. In addition, there were some suggestions for more nonjudicial and civil-law-based approaches and the possibility of greater civil

involvement in a judicial approach. Several examples that were mentioned are the Scottish Children's Hearing and the early detection approach.

Points for Attention

During the study, points for attention emerged that may reduce the effectiveness of the chain process and subsequently could affect the effectiveness of the approaches. These points for attention are primarily focused on time (the elapsed time of juvenile court cases is too long), on expertise (to improve the performance of the approaches, the police force and the Public Prosecution Service, in particular, require more pedagogical knowledge) and on improving chain cooperation. The study points out the need for enhancing the youth specialism within the police force and the pedagogical knowledge of the Public Prosecution Service. For example, it is important that there is sufficient knowledge about mild mental impairments. Furthermore, according to the respondents it is also important that there is sufficient knowledge about the digital world as experienced by juveniles. It is therefore important to invest in expertise in digital offences, so that the right approaches can be used. In addition, the study shows that there is more knowledge about the effectiveness of approaches; increasing the knowledge about the effectiveness of approaches and sharing this knowledge within the juvenile chain makes it possible to more effectively apply the approaches.

Analysis

The perception of professionals of the effectiveness of approaches for 12 and 13-year-old juvenile suspects partially differs from the results produced by effectiveness studies. This is not a problem as such, because research shows that the 12 and 13-year-old juvenile suspects constitute a very specific subgroup. Yet, it is also important that professionals are aware of those approaches that are proven to be effective. Although an approach is available for the majority of cases, for example in the form of a HALT intervention, the national reprimand pilot started in 2020 and the as yet fairly limited use of approaches such as restorative mediation or mediation in criminal cases, a number of respondents expressed a need for more nonjudicial approaches for this specific target group. After all, for this young subgroup it is difficult to foresee the consequences of their own behaviour. However, in that case it is important that the approaches are tested for their effectiveness.

Endnote

1. The 'nonjudicial approaches' concept refers to approaches that do not result in judicial records.

1

Inleiding

In 2017 adviseerde de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming (RSJ) om de strafrechtelijke minimumleeftijd te verhogen van 12 naar 14 jaar (Raad voor de Strafrechtstoepassing, 2017). De gedachte hierachter was dat vrijwillige of gedwongen jeugdhulp voor kinderen tot ten minste 14 jaar de voorkeur geniet boven het strafrecht omdat ‘de meeste jongeren (...) pas vanaf hun veertiende (blijken) te snappen wat er gebeurt in een strafrechtelijk proces’. De kanttekening die de RSJ maakte, was dat jeugdhulp dan wel verder moest investeren in een effectieve aanpak. Het advies van de RSJ was gebaseerd op de volgende bevindingen:

- recidive kan door effectieve jeugdhulp worden voorkomen;
- jeugdhulp biedt de kans om vroegtijdig in te grijpen;
- civielrecht kan beter benut worden;
- investeringen kunnen de jeugdhulp versterken;
- de rechtspositie van de jongere in het civiel recht verdient verbetering.

Het VN-kinderrechtencomité ging een stap verder, door te stellen dat Nederland is gebonden aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Verenigde Naties, 2019). Dit verdrag schrijft voor dat een minimumleeftijd gehanteerd moet worden waarop jeugdigen strafrechtelijk aansprakelijk zijn. Het VN-kinderrechtencomité stelt dat deze leeftijdsgrens idealiter op minstens veertien jaar ligt, maar bij voorkeur nog hoger: ‘het Comité prijst daarom de Staten die partij zijn die een hogere minimumleeftijd hanteren, bijvoorbeeld 15 of 16 jaar, en dringt er bij de Staten die partij zijn op aan om de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid overeenkomstig artikel 41 van het Verdrag onder geen beding te verlagen. (...) Kinderen jonger dan de minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid dienen door de bevoegde autoriteiten naar gelang van hun behoeften hulp en diensten te krijgen van de bevoegde autoritei-

ten en mogen niet worden beschouwd als kinderen die strafbare feiten hebben gepleegd'. Een belangrijke reden die het kinderrechtencomité aandraagt, is dat uit de gegevens van de ontwikkelings- en neurowetenschappen blijkt dat de hersenen van adolescenten ook na de tienerjaren nog steeds volwassen worden, wat van invloed is op bepaalde vormen van besluitvorming.

In een reactie op het advies van de RSJ gaf de minister voor Rechtsbescherming de Tweede Kamer aan dat de strafrechtelijke minimumleeftijd niet verhoogd wordt. Als reden hiervoor werd door de minister aangedragen dat zaken van 12- en 13-jarigen 'in de meeste gevallen (al) buiten het strafrecht worden afgedaan'.¹ Als voorbeelden werden het reprimandegesprek, een Halt-interventie, een sepot, een verwijzing naar vrijwillige jeugdhulp en een civielrechtelijke afdoening, zoals een ondertoezichtstelling, genoemd.

Wel heeft de minister tegelijkertijd aangegeven dat hij, indien noodzakelijk, bereid is om verder te investeren in de aanpak van 12- en 13-jarigen buiten het strafrecht. Hier grijpt hij terug op het door de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming al deels genoemde beperkte(re) vermogen van 12- en 13-jarigen om de consequenties van hun gedrag te overzien en het strafproces te volgen.²

Niet alleen 12- en 13-jarigen onder de aandacht

Begin 2020 adviseerde de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming (RSJ) over minderjarigen in een politiecel. De RSJ wil dat het verblijf van minderjarige verdachten in een politiecel zo kort mogelijk duurt. Daarom adviseert de RSJ dat minderjarigen die worden verdacht van een strafbaar feit maximaal 24 uur vastgehouden mogen worden. Hierna beslist een rechter of de minderjarige in vrijheid wordt gesteld of in voorlopige hechtenis wordt genomen.

Daarnaast wil de RSJ dat minderjarige verdachten niet in een politiecel, maar op een meer kindvriendelijke alternatieve locatie ondergebracht worden. Als dat niet mogelijk is, zou de minderjarige maximaal één nacht in een politiecel mogen verblijven.

Bron: www.rsj.nl

1.1 Wens tot inzicht in aard, omvang en reden van aanpakken

Om te bepalen of en, zo ja, hoe in de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten buiten het strafrecht moet worden geïnvesteerd, heeft het Directoraat-

Generaal Straffen en Beschermen (DGSenB) van het ministerie van Justitie en Veiligheid behoefte aan een totaaloverzicht van de huidige aanpak van deze doelgroep. Het gaat dan zowel om aanpak binnen als buiten het strafrecht. Concreet wil het DGSenB voor de jaren 2017 en 2018 weten welke strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestonden en hoe vaak voor elke aanpak werd gekozen. Naast dit inzicht in de aard en omvang van de aanpak van de jonge misdrijfverdachten, wil de DGSenB ook weten waarom voor een bepaalde aanpak werd gekozen, wat de verschillende aanpakken in de praktijk inhielden en hoe effectief deze aanpakken volgens de betrokken organisaties (bv. politie, Stichting Halt, Raad voor de Kinderbescherming, wijkteam, jeugdhulpaanbieder) waren om recidive te voorkomen. De wens van het DGSenB mondt uit in de volgende onderzoeksvragen:

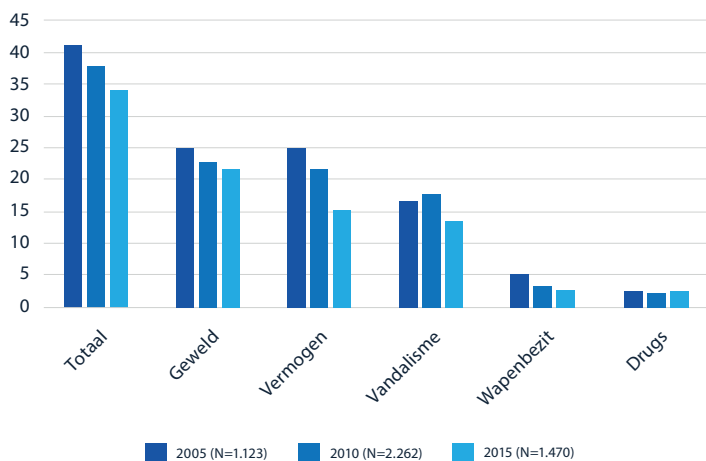
1. Welke strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestonden er in 2017 en 2018 en hoe vaak werd voor elke aanpak gekozen?
2. Waarom werd voor een bepaalde aanpak gekozen?
3. Wat hielden de verschillende aanpakken in de praktijk in?
4. Hoe effectief menen betrokken organisaties dat de verschillende aanpakken waren om recidive te voorkomen?

Hierna staan we stil bij de geregistreeerde criminaliteit onder 12- en 13-jarigen (1.2), de inkadering van het onderzoek (1.3) en de uitgevoerde onderzoeksactiviteiten (1.4).

1.2 Trend in geregistreeerde criminaliteit bij 12- en 13-jarigen

De jeugdcriminaliteit in Nederland is de laatste jaren fors gedaald. Zo wijst de Monitor Jeugdcriminaliteit uit dat het aantal geregistreeerde minderjarige verdachten van een misdrijf de afgelopen tien jaar met zestig procent daalde (Van der Laan en Beerthuizen, 2018; van der Laan en Goudriaan, 2016). Dit geldt niet alleen voor de officiële registraties van politie en justitie, maar ook voor de zelf-rapportagecijfers over ouderschap (zie figuur 1.1).

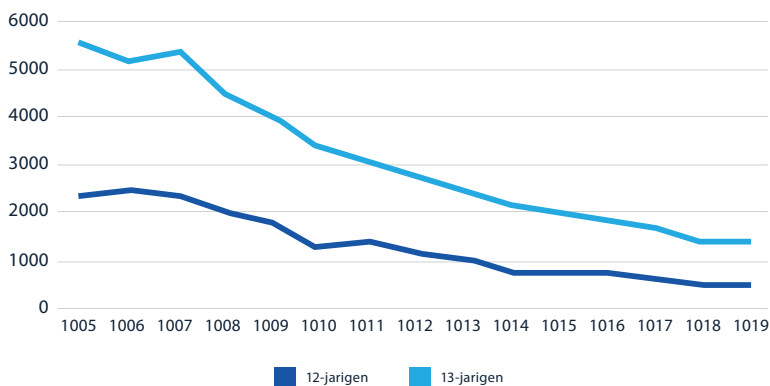
Figuur 1.1 – Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten in de afgelopen 12 maanden onder 12- tot en met 17-jarigen in 2005, 2010 en 2015 (in %)

Bron: Van der Laan en Goudriaan, 2016³

Een voor het onderhavig onderzoek relevant aandachtspunt is dat de Monitor Jeugdcriminaliteit geen specifieke aandacht besteedt aan criminaliteit onder jongeren van 12 en 13 jaar, maar een leeftijdscategorie tussen 12 en 18 jaar hanteert. Wel biedt het Centraal Bureau voor de Statistiek informatie over 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. In Statline is het volgende overzicht te genereren over de jaren 2005 tot en met 2019:

Figuur 1.2 – Aantal in BVH geregistreerde 12- (in donker blauw) en 13-jarige (in licht blauw) misdrijfverdachten over de periode 2005 tot en met 2019

Bron: CBS Statline

Over de periode 2005 tot en met 2019 is sprake van een afname van 77 procent geregistreerde 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Ter vergelijking: voor de 12- tot en met 18-jarigen gaat het om een afname van 63 procent.⁴

Er zijn vanuit enkele onderzoeken (Ferwerda, Van Ham en Jager, 2016; Van der Laan en Beerthuizen, 2018; Van der Laan, Beerthuizen en Goudriaan, 2017; Weerman, 2017; Ferwerda, 2019) meerdere verklaringen gegeven voor de daling in geregistreerde misdrijven onder jeugdigen. Zo is een verklaring dat gamen, sociale media en smartphones leiden tot thuis blijven in plaats van op straat hangen. Wel komt de jeugd door het gamen in aanraking met virtueel geweld en kan verharding in hun gedrag optreden. Ook kunnen netwerken door gamen en sociale media meer fluïde worden en het gedrag onzichtbaar. De *gaming*wereld lijkt jongeren dus zowel positief als negatief te kunnen beïnvloeden. Daarnaast zou het gebruik van sociale media en smartphones kunnen leiden tot een verschuiving van traditionele criminaliteit naar cyber- of gedigitaliseerde criminaliteit, hetgeen minder zichtbaar is voor politie en justitie.

Andere verklaringsrichtingen zijn dat de aangiftebereidheid van slachtoffers gedaald is of dat zich een veranderende houding van ouders ten aanzien van risicogedrag voordoet. Een voorbeeld hiervan is dat grotere betrokkenheid van ouders lijkt bij te dragen aan de afname van jeugdcriminaliteit; ze zijn strenger in het stellen van grenzen en wijzen risicogedrag, zoals alcoholgebruik eerder af. Een volgende mogelijke verklaring is dat door de toegenomen beveiliging in de maatschappij de gelegenheid tot het plegen van delicten afneemt bij minder ervaren potentiële daders en dat hierdoor criminele carrières vroegtijdig in de kiem worden gesmoord. Uit door ons uitgevoerd onderzoek naar de aanpak van jeugdcriminaliteit (Klein Haneveld en Van Wijk, 2020) blijkt dat een intensievere samenwerking tussen verschillende instanties (zowel binnen als buiten het strafrecht) ook kan bijdragen aan deze toegenomen beveiliging.

Daarnaast blijkt dat het aanbrengen van gezamenlijke focus in analyse en een gerichte integrale aanpak van de politie en andere in de aanpak betrokken partijen op *hot times*, *hot spots*, *hot groups* en *hot shots* bijdraagt aan het terugdringen van criminaliteit. Zo draagt de volgende aanpak bij aan de daling in jeugdcriminaliteit: de Top X-aanpakken in diverse steden (*hot shots*) en de aanpak van jeugdgroepen (*hot groups*).

Een laatste verklaring die vanuit hiervoor vermeld onderzoek naar voren komt is de afgenomen prioriteit die instanties zijn gaan geven aan (bepaalde vormen van) jeugdcriminaliteit, wat zou kunnen bijdragen aan de geregistreerde daling in jeugdcriminaliteit.

1.3 Inkadering van het onderzoek

Voor de juiste keuze in onderzoeksactiviteiten is het onderzoek ingekaderd op drie thema's.

De doelgroep

In het onderzoek staan 12- en 13-jarige misdrijfverdachten centraal. Hierover is door Bureau Beke correspondentie gevoerd met het WODC. De vraag was namelijk of het om misdrijfverdachten gaat die allemaal in beeld zijn bij de politie. Uit overleg met een vertegenwoordiger van Halt blijkt dat zij diverse preventieve gedragsinterventies inzetten voor jongeren tussen 12 en 18 jaar die een misdrijf hebben gepleegd.⁵ Alleen hoeft de politie bij deze interventies niet op de hoogte gebracht te worden van het strafbare feit. Ook weten we uit eerder onderzoek (Van Ham e.a., 2018) dat politiefunctionarissen niet altijd overgaan tot aanhouding van een verdachte, zeker als deze jong is en een relatief licht misdrijf pleegt, vanwege de impact van Salduz (advocaat bij het politieverhoor) op de jeugdige verdachte en de werklast die dat voor hen meebrengt. Soms kiezen politiefunctionarissen voor 'het goede gesprek' met de jongere en zijn ouders.

Vanuit het WODC is uiteindelijk bepaald dat het in onderhavig onderzoek gaat om 12- en 13-jarigen die door de politie zijn aangehouden op verdenking van het plegen van een misdrijf. Bij de toelichting op de onderzoeksvragen staat nog vermeld dat 'dit onderzoek zich dient te richten op (zaken van) 12- en 13-jarige verdachten van een misdrijf, niet van een overtreding. Dit, omdat een eventuele investering in de aanpak buiten het strafrecht vooral voor de eerstgenoemde groep relevant wordt geacht'. Overtredingen zijn lichte strafbare feiten, zoals openbare dronkenschap en verkeersovertredingen. Deze zaken behandelt de kantonrechter. Een misdrijf is een strafbaar feit waarvoor de rechter een gevangenisstraf kan opleggen. Misdrijven worden behandeld door de rechtbank. De misdrijven zijn door het Centraal Bureau voor de Statistiek gerubriceerd; deze rubricering wordt in onderhavig onderzoek gevolgd.⁶

De aanpak

In het onderzoek staat de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten centraal. Bewust kiezen we voor een brede interpretatie van de term 'aanpak'. In eerste instantie kan de term nauw uitgelegd worden als "opgelegde interventies" aan jongeren, maar wij trekken de term breder. Zo verstaan we onder "aanpak" bijvoorbeeld ook enkele processtappen, zoals het bespreken van een jongere via ZSM. De reden hiervoor is, dat instanties zoals de politie en het OM hier vooralsnog expliciet voor kunnen kiezen of dit juist achterwege kunnen laten. Hoewel

dergelijke acties een procesmatig karakter kennen, kunnen ze consequenties hebben voor de wijze waarop met de casussen omgegaan wordt.

Sinds 1 december 2020 moeten alle jeugdzaken betreffende misdrijven worden aangemeld op het afstemmingsoverleg ZSM (College van procureurs-generaal, 2020). Strikt genomen zou ZSM dus op grond van onze interpretatie niet meer onder onze opvatting van een aanpak vallen. Omdat de onderzoeksactiviteiten in 2020 zijn afgerond, maken we voor ZSM geen uitzondering en beschouwen we deze actie duidelijkheidshalve ook als “aanpak”.

Geen effectonderzoek in wetenschappelijke zin

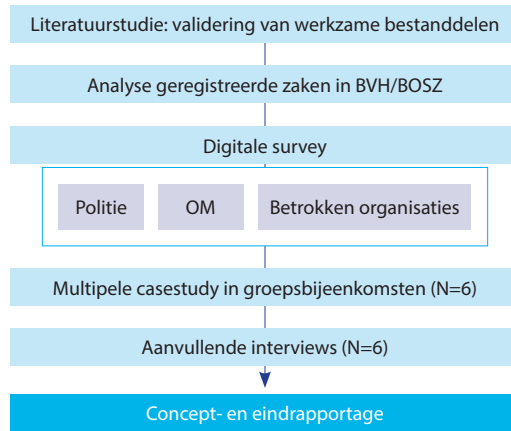
Zoals al uit de toelichting op de onderzoeksvragen blijkt, beperkt het onderzoek zich tot meningen van vertegenwoordigers van betrokken instanties over de vermeende effectiviteit van bepaalde aanpakken om recidive onder de doelgroep te voorkomen. Daarmee zijn de onderzoeksresultaten hooguit te beschouwen als een indicatie voor de effectiviteit van verschillende aanpakken.

Op drie niveaus voldoet onderhavig onderzoek niet aan de eisen voor effectonderzoek in wetenschappelijke zin. Ten eerste wordt recidiveonderzoek in Nederland op grond van persoonsgegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) bepaald (Weijters e.a., 2019). Ten tweede is het ook niet evident waar een aanpak uit bestaat. En ten derde vereist de toewijsbaarheid van bepaalde aanpak aan recidive-reductie bij voorkeur een (quasi-)experimentele onderzoeksopzet. Daarin wordt gebruik gemaakt van een experimentele groep (die een bepaalde aanpak opgelegd krijgt) en een controle-groep (die de aanpak onthouden wordt).

1.4 Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten

In figuur 1.3 staan de uitgevoerde onderzoeksactiviteiten grafisch weergegeven. Deze worden achtereenvolgens toegelicht.

Figuur 1.3 – Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten

1.4.1 Literatuurstudie: validering van werkzame bestanddelen

Om de onderzoeksvraag naar effectiviteit van de aanpak een wetenschappelijke basis te geven, hebben we de werkzame bestanddelen van aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten geïnterviewd. Hiervoor is gezocht binnen relevante (inter)nationale literatuur die er op dit gebied geschreven is. Vervolgens is hiervan een analyse gemaakt. De literatuurstudie heeft uiteindelijk geleid tot een overzicht van werkzame bestanddelen per aanpak en eventuele oordelen over de effectiviteit ervan. Dit overzicht is vervolgens als referentie gebruikt voor de meningen van respondenten over de (effectiviteit van) verschillende aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten.

1.4.2 Analyse geregistreerde zaken in BVH/BOSZ

Om een beeld te krijgen van de aanpak die is ingezet op 12- en 13-jarige misdrijfverdachten zijn bij de Nationale Politie data opgevraagd en door de onderzoekers geanalyseerd. Het betreft geregistreerde misdrijven die in 2017 en 2018 zijn gepleegd door 12- en 13-jarigen. Om inzicht te krijgen in de afhandeling van de geregistreerde zaak bij zowel de politie als het OM, is gebruik gemaakt van informatie uit 'Basisvoorziening Handhaving' (BVH) van de Nationale Politie en uit het systeem 'Betere Opsporing door Sturing op Zaken' (BOSZ).

De systemen BVH en BOSZ

BVH is het bedrijfsprocessensysteem van de Nationale Politie. Politied medewerkers kunnen in dit systeem incidenten registreren, aangiftes opnemen en strafdossiers opmaken. Ook is per geregistreerd incident mogelijk om de rol (verdachte, betrokkene of melder) van de persoon in kwestie aan te geven.

Door ook gebruik te maken van BOSZ worden de werkzaamheden met betrekking tot misdrijven binnen de politie en OM duidelijk. Het systeem wordt gevoed vanuit de politie en het OM, waardoor er een overzicht bestaat de statussen van ieder onderzoek en de genomen kernbeslissingen daarbinnen. Bij het besluit om een misdrijf nader te behandelen, wordt het verdere verloop van het onderzoek eveneens in BOSZ geregistreerd en gemonitord (door middel van statussen en acties). Zodra verdachten door de politie in BOSZ zijn 'ingezonden' naar het OM, verschijnen deze in de elektronische werkbakjes van het parket. Een medewerker van het parket legt ten slotte de beslissing over vervolging van de verdachte vast in BOSZ.

Bron: www.politie.nl en ministerie van Veiligheid en Justitie (2014)

Steekproef van 1.770 verdachten leidt tot 2.059 geregistreerde zaken

In het onderzoek wordt in hoofdzaak gerapporteerd op zaakniveau. In totaal zijn door de Nationale Politie 2.059 zaakregistraties aangeleverd. Dit betreft registraties die op naam van een steekproef (33,3 procent) binnen alle in 2017 en 2018 bekende 12- en 13-jarige misdrijfverdachten stonden (N=5.307). Dit resulteert in een steekproef van 1.770 verdachten. Op naam van deze 1.770 verdachten staan in de jaren 2017 en 2018 2.059 zaken geregistreerd.

In tabel 1.1 zijn de afhandelingen van de zaken door politie of OM in de steekproef vergeleken met alle afhandelingen door politie of OM in 2017 en 2018. Het blijkt dat de percentages afhandelingen door de politie voor beide populaties amper afwijken van elkaar, net zoals de percentages voor het OM. De verschillen in percentages zijn ook niet significant voor zowel politie als OM. Daarom is sprake van een representatieve steekproeftrekking als gekeken wordt naar de afhandelingsinstantie.

Tabel 1.1 – Vergelijking tussen afhandelingspercentages

	Alle afhandelingen in 2017-2018		Steekproef afhandelingen in 2017-2018	
	N	%	n	%
Politie	2.395	33%	699	34%
OM	4.826	67%	1.360	66%
Totaal	7.221	100%	2.059	100%

* $p < .05$

De aard van de analyses

In de analyses is in eerste instantie de aandacht uitgegaan naar de aanpakken die door de politie en het OM in 2017 en 2018 zijn ingezet. Hierin wordt ook gekeken naar aanpakken die eventueel door andere betrokken partijen, bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, zijn ingezet. Ook is in de analyses gekeken naar eventuele verschillen die optreden tussen 12- en 13-jarigen afzonderlijk.

1.4.3 Digitale survey onder politie, OM en betrokken betrokken organisaties (N=546)

Om een beeld van de motivatie voor een bepaalde aanpak te krijgen, is aan politiefunctionarissen die jeugd als taakaccent hebben (coördinatoren Jeugd en taakaccenthouders Jeugd bij de Nationale Politie) een digitale survey voorgelegd. Aan hen is gevraagd voor welke aanpak zij in de regel kiezen en waarom. Ook is gevraagd of zij eventueel nieuwe alternatieven zien en welke aanpak zij het meest effectief achten om recidive te voorkomen. Soortgelijke vragen zijn ook aan jeugdofficieren van Justitie voorgelegd. De vragen over de aanpak verschillen overigens tussen de politie en de OM-vertegenwoordiger, omdat zij met verschillende aanpakmodaliteiten te maken hebben. De respondenten is eveneens een aantal casussen voorgelegd, met daaropvolgend het verzoek om per casus de meest voor de hand liggende aanpak aan te geven.⁷

Via de liaisons bij de politie en het zelf benaderen van diverse betrokken organisaties is de survey eveneens uitgezet onder overige, bij de aanpak van jeugdige misdrijfverdachten betrokken instanties. In totaal hebben 546 respondenten hun mening gegeven. De respondenten zijn afkomstig van de volgende organisaties:

Tabel 1.2 – Respons op de digitale survey per organisatie (in n en %)

Respondenten per instantie	Ingevulde surveys	
	N	% van totaal
Politie	185	34%
Jeugdreclassering	75	14%
Halt	69	13%
Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)	65	12%
OM	40	7%
Wijkteam	38	7%
Veilig Thuis	24	4%
Advocatuur	24	4%
Overigen (gemeenten en welzijnsinstanties)	14	3%
Jeugdbescherming	12	2%
Totaal	546	100%

Omdat de survey vooral was gericht op inventariseren van meningen over effectiviteit van bepaalde aanpakken en om suggesties voor bepaalde casussen te ontvangen, was een brede en goede landelijke deelname prettig, maar landelijke representativiteit niet het primaire doel. Toch blijkt dat in ieder geval bij de politie en het OM een nagenoeg volledige respons over alle eenheden/arrondissementen is behaald.⁸ Bij de overige betrokken organisaties gezamenlijk hebben in ieder geval alle provincies aan de survey deelgenomen.

In de digitale survey zijn aan de respondenten drie casussen voorgelegd, met de vraag voor welke aanpak zij zouden kiezen. Deze drie casussen zijn ter illustratie tussen hoofdstukken geplaatst. Daarin ligt de focus op eventueel optredende verschillen in aanpaksuggesties tussen de organisaties.

1.4.4 Multipale casestudy in groepsbijeenkomsten (N=6)

In de survey is de respondenten ook gevraagd om deel te nemen een groepsbijeenkomst. In deze bijeenkomsten zijn de bevindingen uit de survey teruggekoppeld. Aan de deelnemers is gevraagd a) of zij het opgetekende beeld herkenden, b) wat in hun optiek de werkzame bestanddelen binnen een aanpak zijn, c) welk oordeel zij hebben over de betreffende aanpak in het licht van relevantie en effectiviteit op reductie en d) of ze voorbeelden konden geven van het verloop van een interventie aan de hand van een concrete casus.

In totaal zijn zes groepsbijeenkomsten met in totaal 36 professionals gehouden. Deze zijn als volgt ingedeeld:⁹

Tabel 1.3 – Deelnemers groepsbijeenkomsten (in n)

Soort bijeenkomst	N
Bijeenkomst medewerkers politie	8
Bijeenkomst medewerkers OM	13
Bijeenkomst medewerkers RvdK/jeugdbescherming/jeugdzorg	5
Bijeenkomst medewerkers Veilig Thuis/wijkteams	4
Bijeenkomst medewerkers Halt	4
Bijeenkomst medewerkers jeugdadvocaten	2
Totaal	36

1.4.5 Aanvullende interviews (N=6)

In twee fasen van het onderzoek bleek het noodzakelijk om enkele aanvullende interviews te houden. Ten eerste was dat de fase van het analyseren van de BVH- en BOSZ-data. Omdat op de OM-afhandelingen veel missings voorkwamen, zijn vier aanvullende interviews gehouden om na te gaan wat de redenen hierachter zijn. De gesprekken resulteerden in een meer volledige dataset. Ten tweede werd in de groepsgesprekken gesuggereerd om ter oriëntatie extra interviews te houden met experts op het gebied van mediation in strafzaken en herstelbemiddeling. Dit heeft geleid tot twee interviews. De bevindingen uit deze twee interviews zijn in de rapportage verwerkt.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 volgt de beschrijving van de bestudeerde literatuur, uitmondend in een schema waarin werkzame bestanddelen van verschillende aanpakken worden benoemd. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 aandacht besteed aan de aantallen en soorten misdrijfzaken van 12- en 13-jarigen en de ingezette aanpak hiertegen. Hoofdstuk 4 is ingeruimd voor de mening van de in de survey en de groepsgesprekken geraadpleegde professionals over de werkzame bestanddelen in de aanpakken. Dezelfde bronnen worden in hoofdstuk 5 gebruikt voor het schetsen van een overzicht van alternatieve aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. In hoofdstuk 6 is aandacht voor benoemde aandachtspunten in het proces van de aanpak en andere nevenopbrengsten die uit dit onderzoek naar voren komen. Hoofdstuk 7 is te beschouwen als het afsluitende hoofdstuk, waarin een terugblik op het onderzoek wordt gegeven, de onderzoeksvragen worden beantwoord, de resultaten van de survey en de groepsgesprekken worden gespie-

geld aan de bevindingen uit de literatuur en een beschouwing op de onderzoeksresultaten wordt gegeven.

Eindnoten

1. Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2018-2019, nr. 53, pp. 8-9.
2. Bovendien pleegt deze doelgroep hoofdzakelijk lichte delicten.
3. Een eventuele Monitor Jeugdcriminaliteit 2020 is nog niet verschenen, maar staat op de site van het WODC te boek als 'lopend project'.
4. Bron: CBS Statline. Voor de 12- en 13-jarigen gaat het om 7.970 geregistreerde misdrijfverdachten in 2005 en 1.820 in 2019. Voor de 12- tot en met 18-jarigen betreft het respectievelijk 64.800 en 23.720 geregistreerde misdrijfverdachten.
5. Het gaat dan bijvoorbeeld om de Halt-interventies 'Veilig Sportklimaat', huisbezoeken van Halt en spreekuren op scholen. Ook bestaan zogenaamde 'Jongerenrechtbanken', waarin jongeren die een strafbaar feit hebben gepleegd door andere jongeren worden "berecht".
6. Zie bijlage 5 voor een overzicht van misdrijven volgens de CBS-classificatie.
7. De online survey is in het programma LimeSurvey ontworpen. Zie bijlage 2 voor de survey. In het onderzoek is de uiteindelijke uitspraak van een eventueel in het proces betrokken rechter niet meegenomen en zijn rechters evenmin bevraagd in de survey of geïnterviewd.
8. Zie hiervoor verder in hoofdstuk 3.
9. Zie voor een overzicht van de respondenten bijlage 2.

2

Bevindingen uit de literatuur

In dit hoofdstuk staan de beschikbare aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijf-verdachten centraal. Er wordt besproken (1) welke interventiemogelijkheden instanties hebben bij deze doelgroep, niet-strafrechtelijk en strafrechtelijk en (2) hoe effectief deze aanpakken zijn. De methodiek achter de literatuurstudie wordt kort toegelicht in 2.1. Daarna worden de aanpakken afzonderlijk besproken (2.2). Eerst worden niet-strafrechtelijke aanpakken besproken, daarna komen straffen en maatregelen aan bod. Het hoofdstuk eindigt via paragraaf 2.3 met een samenvattende tabel.

2.1 Literatuurstudie

De literatuurstudie is opgedeeld in twee delen, bestaande uit (1) een overzicht van de beschikbare aanpakken en (2) de effectiviteit hiervan. Om een overzicht te krijgen zijn grijze literatuur en wetenschappelijke studies geraadpleegd. Voor het tweede deel zijn verschillende databanken geraadpleegd: de database van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), de database van het ministerie van Justitie en Veiligheid en de database van Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. Daarnaast is voornamelijk gezocht naar Nederlandse wetenschappelijke publicaties, met behulp van zoeksystemen zoals *Picarta* en *Google Scholar*. De volgende trefwoorden of equivalenten hiervan zijn gebruikt als zoektermen: effect, studie, controlegroep, proces- en planevaluatie en recidive. De zoektermen zijn gebruikt in combinatie met de desbetreffende aanpak of interventie. Een voorbeeld hiervan is: 'Halt' en 'recidive'. Waar geen Nederlandse publicaties werden gevonden, is gezocht naar buitenlandse publicaties. Hiervoor zijn Engelse equivalenten van de trefwoorden gebruikt, zoals *effect*, *study*, *control group*, *process and plan evaluation* en *recidivism*. Wanneer een aanpak uitsluitend in Nederland wordt uitgevoerd, zoals Het Alternatief (Halt), is gekeken naar ver-

gelijkbare aanpakken. In het geval van Halt is bijvoorbeeld gekeken naar internationale niet-strafrechtelijke aanpakken, *police-initiated diversion*. Er zijn geen beperkingen aangehouden met betrekking tot het tijdvak waarin wetenschappelijke publicaties zijn gepubliceerd. De oudste publicatie komt uit 1974 en de meest recente publicatie uit 2019. De meeste publicaties zijn gevonden in de periode 2012-2018.

Om de effectiviteit van aanpakken te bepalen, is gekeken naar de mate van recidivevermindering van een aanpak. Hiervoor zijn effectstudies geraadpleegd, is overige literatuur bestudeerd en zijn mogelijk werkzame bestanddelen onderscheiden.

Ter verduidelijking is tussen de beschrijvingen van aanpakken een nadere toelichting opgenomen over bepaalde onderdelen van of specifieke interventies binnen de aanpak. Deze zijn als intermezzo weergegeven.

2.2 Aanpakken en interventies nader bekeken

In deze paragraaf komen de beschikbare aanpakken en interventies voor 12- en 13-jarigen aan bod. Onder aanpakken worden alle niet-strafrechtelijke aanpakken, maatregelen, bijkomende straffen en hoofdstraffen geschaard. De aanpakken worden besproken aan de hand van drie indicaties van effectiviteit: effectstudies, overige literatuur en werkzame bestanddelen. Een uitgebreide beschrijving van de aanpakken – de inhoud, het doel en de duur van de aanpak en wie de aanpak mag opleggen – is te vinden in bijlage 3. In bijlage 4 is een samenvatting te vinden van de bevindingen in dit hoofdstuk.

Erkende gedragsinterventies, zoals Multisysteem therapie (MST), kunnen worden opgelegd binnen strafrechtelijk kader, binnen civielrechtelijk kader en als onderdeel van een andere aanpak. De 21 erkende gedragsinterventies gericht op recidivevermindering worden niet los besproken, tenzij de interventie vast onderdeel is binnen een aanpak. Een overzicht van deze interventies is ook te vinden in bijlage 4. Daarnaast wordt de ondertoezichtstelling (OTS) beschreven als een civiele maatregel en wordt deze aanpak onder niet-strafrechtelijke aanpakken besproken. Deze jeugdbeschermingsmaatregel kan echter ook in een strafrechtelijk kader worden opgelegd.

In het verloop van deze paragraaf zullen achtereenvolgens niet-strafrechtelijke aanpakken (paragraaf 2.2.1), straffen (2.2.2) en maatregelen (2.2.3) besproken worden.

Het LIJ (Landelijke Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen)

Een goede screening en risicotaxatie is essentieel voor het kiezen van de juiste aanpak voor de jeugdige. In 2008 is daarom het Landelijke Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen, het LIJ ontwikkeld (Van der Put e.a., 2011). Het LIJ is een instrument waarbij benodigde informatie over de jeugdige wordt verzameld om voor een zo passend mogelijke aanpak te kiezen. Het LIJ begint bij de politie en loopt via Halt, de RvdK en de Jeugdreclassering/JJI. In de beginfase dat de politie betrokken is, is voornamelijk informatie nodig over het recidiverisico. Verderop in de keten is het van belang om te weten of sprake is van zorg en of aanvullend onderzoek nodig is. Als aanvullend onderzoek nodig is, wordt een diepgaande inventarisatie van alle dynamische en beschermende risicofactoren, oftewel alle factoren die van invloed zijn op de kans op recidive, gemaakt (Van der Put e.a., 2011).

2.2.1 Niet -strafrechtelijke aanpakken

Niet-strafrechtelijke aanpakken kennen een speciale plek binnen het jeugdstrafrecht. Er wordt namelijk naar gestreefd om strafbaar gedrag van jongeren zoveel mogelijk buiten het strafrecht (of civielrechtelijk) af te doen (De Jonge, 2014). In het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK), dat is ondertekend door Nederland, staat tevens dat strafrecht het ultimum remedium is. Vooral bij 12- en 13-jarigen wordt gevraagd om een terughoudende opstelling met betrekking tot strafrechtelijke vervolging (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Bij een niet-strafrechtelijke aanpak komt de jeugdige niet voor een rechter en wordt negatieve impact van een strafrechtelijke afdoening beperkt. In deze paragraaf wordt ingegaan op aanpakken waarbij de jeugdige geen strafblad krijgt: de reprimande, de zorgmelding, de Halt-interventie en herstelbemiddeling. Voor Halt geldt dat er geen strafblad (justitiële documentatie) wordt opgesteld, mits de jeugdige de Halt-interventie goed doorloopt. Hoewel een OM-beschikking en transactie formeel ook niet-strafrechtelijke afdoeningen zijn, vallen ze niet onder begrip van de term zoals die in dit onderzoek is gebruikt omdat de jeugdige wel een strafblad krijgt. Deze worden verderop besproken. De mogelijke afdoeningen van het OM komen namelijk voor een groot deel overeen met de mogelijke afdoeningen van de kinderrechter.

Effectiviteit niet-strafrechtelijke aanpakken

In een aantal internationale studies worden de niet-strafrechtelijke aanpakken samen genomen, om zo de effectiviteit van niet-strafrechtelijke aanpakken in zijn geheel te meten. Er zijn zes meta-analyses gevonden die deze studies hebben geanalyseerd. Twee studies, Petrosino e.a. (2013) en Wilson en Hoge (2012), vinden een positief effect: niet-strafrechtelijke aanpakken verminderen recidive. In twee studies (McGarth, 2008; Evans-Chase en Zhou, 2014) blijft het onduidelijk of niet-strafrechtelijke aanpakken effectief zijn en Schwalbe e.a. (2012) en Lipsey (2009) vinden geen effect. Waarschijnlijk hangt het effect op recidive samen met het risicoprofiel van de jeugdige, waarbij een niet-strafrechtelijke aanpak positiever effect heeft dan een strafrechtelijke afdoening (Buysse e.a., 2017). Wilson e.a. (2012) concluderen in hun onderzoek tevens dat niet-strafrechtelijke aanpakken, in vergelijking met strafrechtelijke afdoeningen, de kans op recidive voor lage risicojeugdigen verminderen.

Reprimande

Er zijn in Nederland geen effectstudies naar de reprimande uitgevoerd. Wel zijn verschillende internationale studies beschikbaar. In 2006 is door Dennison e.a. onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de reprimande bij jeugdige delinquenten in Australië. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat 69 procent van deze delinquenten minder snel opnieuw in contact komt met justitie, dan jongeren die voor de rechtbank zijn verschenen. Daarnaast is naar voren gekomen dat het geen verschil maakt wie dit reprimandegesprek met de jongere voert. Dit kunnen de ouders of verzorgers zijn, een politieagent of een burger die het kind betrapt. Het aanspreken en waarschuwen blijkt volgens de bevindingen uit dit onderzoek genoeg te zijn om bij te dragen aan het positieve effect. In 2018 voeren Wilson e.a. een systematische review uit naar de effectiviteit van niet-strafrechtelijke aanpakken voor minderjarige delinquenten, waaronder de reprimande. In totaal zijn negentien effectstudies meegenomen in de review. De onderzoekers concluderen dat niet-strafrechtelijke aanpakken, in vergelijking met strafrechtelijke afdoeningen, de kans op recidive van lage-risico jeugdigen verlagen. Tussen de verschillende niet-strafrechtelijke aanpakken zijn geen significante verschillen gevonden. In 2019 voeren Wang en Weatherburn tevens een onderzoek uit naar de reprimande in Australië. Ze hebben ervoor gezorgd dat de groep die strafrechtelijke vervolging krijgt (de controlegroep) gelijkwaardig is aan de groep die de reprimande krijgt (de experimentele groep). De controlegroep bestaat namelijk uit jeugdigen die ook een reprimande hadden kunnen krijgen, maar die zijn

doorgestuurd voor strafrechtelijke vervolging. De groepen zijn daarom vergelijkbaar. Bij jonge overtreeders, die niet eerder in aanraking kwamen met een strafrechtelijke vervolging en een klein delict hadden gepleegd, zorgt de reprimande voor een lager recidiverisico in vergelijking met strafrechtelijke vervolging. Zij concluderen dat een strafrechtelijke vervolging bij deze groep jeugdigen zal leiden tot een toename in recidive.

Er zijn in Nederland tevens weinig literatuurstudies naar de reprimande uitgevoerd. Het gebrek aan Nederlandse effect- en literatuurstudies is mogelijk te verklaren doordat de reprimande al langer een plek heeft binnen de niet-strafrechtelijke afdoeningen, maar vaak niet als een formele aanpak wordt beschouwd (zie bijvoorbeeld Barendse-Hoornweg en Loon, 1986). In een studie uit 1997 wordt benoemd dat politieambtenaren menen dat de reprimande voor *first offenders* preventief werkt, aangezien deze een afschrikkende werking heeft voor de verdachte. De onderzoekers geven aan dat de reprimande meer gezien moet worden als een aanpak (Aron, Eshuis en Wijkhuijs, 1997). Literatuurstudies die de effectiviteit van de reprimande mogelijk indirect onderbouwen zijn eveneens bekeken. In 2006 heeft Ferwerda met collega's een effectstudie uitgevoerd naar Halt. Hierin komt naar voren dat, in sommige gevallen, het afschrikken van de jeugdige alleen al voldoende is voor recidivevermindering (Ferwerda e.a., 2006). Dit afschrikkende element staat centraal in de reprimande-aanpak. Daarnaast onderschrijven Huls en Peterse (2016) dat de reprimande theoretisch effectief zou zijn, omdat de jeugdige verdachte niet gelabeld wordt als delinquent. Wanneer het label delinquent wel wordt gegeven, wordt de jeugdige mogelijk gestigmatiseerd en kan hij/zij zich gaan identificeren met deze identiteit (Becker, 1963). Daarnaast geven Huls en Peterse (2016) aan dat de focus op ouderlijke verantwoordelijkheid binnen de reprimande wenselijk en mogelijk effectief is.

Sinds 1 oktober 2020 is er een nieuwe landelijke pilot voor de reprimande. Deze pilot maakt de aanpak van de reprimande door middel van een stappenplan eenvormig. In de vernieuwde reprimande wordt een gesprek gevoerd met het kind en de ouders/verzorgers (zie bijlage 3 voor een verdere toelichting). De pilot introduceert niet alleen een vernieuwde vorm van de reprimande, maar ook een nieuwe vorm van afhandeling. Voordat de landelijke pilot is ingegaan, is in 2017 een lokale pilot ingezet in Oost-Nederland. Hiervan is in 2018 een eindevaluatie uitgevoerd, in opdracht van de Nationale Politie. Vooral het belang van het kind en de grote rol voor de ouders/verzorgers worden benoemd als een grote winst (Nationale Politie, 2020). In de evaluatie wordt het advies gegeven om ook jeugdigen die geen *first offenders* zijn te betrekken. Daarnaast moet duidelijker worden wat de beweegredenen zijn om te kiezen voor een reprimande ten

opzichte van Halt of strafrechtelijke vervolging. Het onderzoek van Hengstman (2019) heeft dit in kaart gebracht. Zij heeft drie groepen meegenomen: basispolitied medewerkers, basispolitied medewerkers met affiniteit voor jeugd en hulpverleners van justitie. 33 procent van de respondenten heeft sinds het begin van de pilot een strafrechtelijke afdoening opgelegd. 64 procent heeft een reprimandegesprek gevoerd en 71 procent heeft een Halt-verwijzing opgelegd. Juist de basispolitied medewerkers kiezen vaker voor een strafrechtelijke vervolging dan de andere twee groepen respondenten. 46 procent van de respondenten geeft aan meer informatie en/of tools te willen voor het voeren van een goed reprimandegesprek. Er zijn acht factoren die de keuze voor een reprimandegesprek beïnvloeden: het soort delict, het gemak van de afdoening, al vaker in beeld gekomen jongere, kennis van de gezinssituatie, de houding van de jongere ten opzichte van de politied medewerker, of het gaat om een bekende verdachte, de leeftijd van de jongere en ten slotte de houding/reactie van de ouders van de jongere na het strafbare feit. Uit interviews komen nog andere beweegredenen, zoals het verdienen van een tweede kans en een gevoel/intuïtie bij een jongere. Ook speelt mee dat politied medewerkers graag “achter de voordeur kijken” om de situatie in te schatten. Daarnaast zijn voorstanders van het reprimandegesprek van mening dat deze aanpak een pedagogische bijdrage kan leveren en dat een kind sowieso niet in een cel hoort. Door het meer inzichtelijk maken van de redenen om voor een reprimande te kiezen, kan deze aanpak meer worden gereguleerd en worden gezien als een officiële aanpak.

Er is geen onderzoek uitgevoerd naar eventuele werkzame bestanddelen van de reprimande.

De zorgmelding

Er zijn geen studies uitgevoerd naar de effectiviteit van zorgmeldingen aan Veilig Thuis bij het verminderen van recidive onder jeugdigen.

Daarnaast is over de zorgmelding als aanpak bij jeugdige verdachten weinig geschreven. Wel is veel literatuur te vinden over gezinskenmerken als risicofactoren bij jeugddelinquentie (zie bijvoorbeeld Deković en Prinzie, 2008; Dishion en Patterson, 2006). In 2015 hebben Assink e.a. een meta-analyse uitgevoerd naar risicofactoren voor het ontstaan en het recidiveren van delinquent gedrag. Hieruit komt naar voren dat gezinsfactoren, opvoedingsgedrag en ouderkind relatie invloed hebben op recidive. Dit is vooral van toepassing bij jongere delinquenten. Van der Put e.a. (2012) hebben een grootschalig onderzoek uitgevoerd onder Nederlandse en Amerikaanse jeugddelinquenten naar risicofactoren voor recidive. Op twaalfjarige leeftijd heeft het domein gezin de grootste impact op

recidive (Van der Put e.a., 2012). Vanaf dertienjarige leeftijd verandert dit langzaam en krijgt het domein vrienden het meest invloed. Vooral op jonge leeftijd zou een aanpak gericht op het gezin dus effectief kunnen zijn in recidivevermindering. Er is echter geen literatuur te vinden over de invloed van hulpverlening op recidivevermindering onder jeugdige verdachten. Dit kan verklaard worden doordat het voorkomen of verminderen van recidive meestal niet als doel wordt gedefinieerd binnen de zorg- en hulpverleningsketen (Integraal Toezicht Jeugdzaken, 2010).¹ Samenwerking tussen de justitiële keten en de zorg- en hulpverleningsketen is vooral bij jeugdige verdachten van belang (Integraal Toezicht Jeugdzaken, 2010).

De politie is verantwoordelijk voor het merendeel (65 procent) van de zorgmeldingen die bij Veilig Thuis terecht komen. Veilig Thuis kan vervolgens, wanneer de problematiek van de jongere en/of zijn gezin ernstig zijn, een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming doen. De Raad voor de Kinderbescherming kan, wanneer de zorgen daarvoor aanleiding geven, een Verzoek ondertoezichtstelling en eventueel (gesloten) uithuisplaatsing indienen bij de kinderrechter. Dit betekent dat de jongere en zijn gezin gedwongen hulpverlening van de Gecertificeerde Instelling (gezinsvoogd) krijgen (soms in de vorm van Multisysteem Therapie). In de praktijk blijken de meldingen te vaak van lage kwaliteit (Nationale Politie, 2020). Voor Veilig Thuis is kwalitatief goede informatie essentieel voor een snelle en betekenisvolle opvolging van het signaal. De politie heeft daarom de infoshet 'Kwaliteit VT-melding' opgesteld en belicht daarmee de eisen die gelden voor een kwalitatief goede melding. De melding moet onder andere informatie bevatten over alle betrokkenen binnen het systeem en de wie-, wat-, waar-, wanneer-, welke wijze-, waarmee- en waaromvraag moet worden besproken. Ook moet aandacht zijn voor de context van het incident en moet relevante informatie (bijvoorbeeld eerdere registraties) vermeld zijn. Ook moet aangegeven zijn of ouders zijn geïnformeerd over het voornemen om te melden en welke reactie zij hierop hadden. Ondanks het gebrek aan literatuur wordt de zorgmelding wel vaak ingezet. In onderzoek van Van Ham e.a. (2018) komt naar voren dat het aantal zorgmeldingen, na de ZSM-invoering in 2012, is toegenomen. Dit is in tegenstelling tot de het aantal reprimandes, dat juist is afgenomen sinds 2012. Ten slotte worden in de literatuur geen werkzame bestanddelen genoemd.

Halt-interventie

In 2006 hebben Ferwerda e.a. onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de Halt-interventie. Jeugdigen die waren doorverwezen naar Halt na het plegen van een strafbaar feit zijn gevraagd om hun medewerking. In geval van instemming zijn

de jeugdigen verdeeld onder de experimentele groep (jeugdigen die de het traject van de Halt-interventie volgen) en de controlegroep (jeugdigen die zijn vrijgesteld van het Halt-traject). Ferwerda e.a. concluderen dat jeugdigen die een Halt-interventie hebben doorlopen, geen ander recidivepatroon hebben dan jongeren die zijn vrijgesteld van de Halt-interventie. De reactie van de politie zou daarom een grotere impact kunnen hebben dan de aanpak zelf. Bij een bepaalde groep jeugdigen is de Halt-interventie het meest effectief. Het gaat om *first offenders* die zich bewust zijn van de gevolgen van hun strafbare gedrag, geen of lichte problematiek hebben (zoals problemen op school, in het gezin en met vrienden), sociaal aangepast gedrag vertonen en een positieve vrijetijdsbesteding hebben (Ferwerda e.a., 2006). Tweederde van de jeugdigen geeft echter zelf aan dat ze van de Halt-interventie hebben geleerd. Het leereffect is groter voor de jeugdigen die een leerstraf of een leer- en werkstraf hebben gehad dan voor de jongeren die alleen een werkstraf hebben gehad. Naar aanleiding van dit onderzoek is het Halt-traject aangepast (Buysse e.a., 2017). In 2017 zou een nieuwe effectstudie worden uitgevoerd door Buysse e.a.. Dit onderzoek verliep niet zoals gepland, waardoor het is omgevormd tot een plan- en procesevaluatie.

Na de hierboven besproken effectstudie van Ferwerda e.a. is de Halt-interventie vernieuwd (Buysse e.a., 2017). Uit de effectstudie van Ferwerda e.a. is gebleken dat het aanbieden van excuses een positief effect had op het recidive risico. Daarom is meer aandacht gekomen voor het aanbieden van excuses. Tevens worden ouders actiever betrokken in het proces. Naar aanleiding van de effectstudie heeft de Halt-interventie nu verplichte onderdelen. Deze zijn vastgelegd in de richtlijn Strafvordering jeugd. In 2013 is een procesevaluatie uitgevoerd naar de vernieuwde vorm. Hierin is naar voren gekomen dat de verplichte onderdelen maar ten dele worden uitgevoerd (Abraham, Buysse en Nauta, 2013). In 2017 hebben Buysse e.a. een plan- en procesevaluatie en tevens een literatuuronderzoek uitgevoerd. In de evaluatie worden zes kernelementen van Halt benoemd: gesprek, leeropdracht, excuus, schadeherstel, werkopdracht en ouderbetrokkenheid. Voor de leeropdracht kan geen empirisch bewijs worden gevonden voor effectiviteit in recidivevermindering. Voor de andere elementen worden voorwaarden genoemd waaraan voldaan moet zijn voordat het element recidive zou kunnen verminderen. De werkopdracht is bijvoorbeeld alleen werkzaam wanneer de dader de gemaakte schade herstelt. De onderzoekers doen een suggestie voor twee nieuwe kernelementen: het gedragscontract en het niet-strafrechtelijke karakter van Halt (Buysse e.a., 2017).

Vanuit het CBS zijn cijfers bekend over de Halt-interventie. Van de jeugdigen die het Halt-traject niet succesvol hebben afgerond, recidiveerde 48,5 procent.

Van de jeugdigen die het Halt traject wel succesvol hebben afgerond, recidiveerde 38,2 procent (CBS, 2016). Jeugdigen die in 2010 of in 2011 op jonge leeftijd een Halt-interventie succesvol hebben doorlopen, komen in de jaren daarna vaker in aanraking met justitie dan jeugdigen die op een latere leeftijd een Halt-interventie doorlopen. Onder 12- en 13-jarigen ligt het recidivecijfer het hoogst, respectievelijk 43,5 procent en 40,7 procent. Bij zeventienjarigen ligt dit cijfer lager: 31,6 procent.

Halt werkt volgens een programmatheorie. In de hiervoor besproken literatuur zijn de werkzame bestanddelen in deze theorie onderscheiden. Door Ferwerda e.a. (2006) zijn twee werkzame bestanddelen van de Halt-aanpak benoemd: ouderbetrokkenheid en herstelgerichte methodes. Bij herstelgerichte methodes wordt specifiek excuses aanbieden aan het slachtoffer benoemd. Buysse e.a. (2017) benoemen drie werkzame bestanddelen: ouderbetrokkenheid, op inzicht gerichte methodes en op herstelgerichte methodes.

ZSM(-jeugd)

Wanneer een minderjarige een misdrijf heeft gepleegd, meldt de politieagent de zaak aan bij ZSM. In sommige ZSM-locaties is een specifieke ZSM-jeugd aanwezig. Binnen ZSM overleggen de politie, het Openbaar Ministerie, de Reclassering, Slachtofferhulp Nederland en de Raad voor de Kinderbescherming samen over de juiste afdoening voor de jeugdige (Beijerse, 2017). De doelen op ZSM met betrekking tot jeugdzaken zijn 1) het zo snel mogelijk handelen, waarbij 2) getracht wordt jongeren met een licht delict en weinig recidiverisico een alternatief te bieden voor het strafrechtstelsel, waarbij 3) het slachtoffer zoveel betrokken wordt en waarin 4) door betrokken partijen slim samen wordt gewerkt door bestaande methoden en samenwerkingsprocessen te gebruiken. Wanneer het delict of het recidiverisico van de jeugdige een niet-strafrechtelijke afdoening niet toelaat, kan het OM ervoor kiezen om de jeugdige te vervolgen. Deze jeugdige komt dan in de strafrechtelijke keten. In 2016 is de ZSM-aanpak, waaronder ZSM-jeugd, geëvalueerd door Universiteit Utrecht. Hieruit komt naar voren dat betrokken partijen blij zijn met de ZSM-aanpak. Er worden wel twee knelpunten voor de jeugdaanpak genoemd (Van Kampen e.a., 2016). Ten eerste geven de RvdK en Halt aan dat de officieren van justitie verzuimen jeugdexptise te zoeken. Ten tweede geeft het OM aan dat de andere betrokken partijen soms te weinig weten wat het palet van mogelijkheden van het OM is.

Mediation/herstelbemiddeling²

In Nederland zijn weinig effectstudies uitgevoerd naar herstelrechtvoorzieningen en recidivereductie. In 2015 hebben Cleassen e.a. een onderzoek uitgevoerd naar mediation tijdens strafrechtzaken in Maastricht. Uit dit onderzoek onder jeugdige en volwassen daders blijkt dat daders die het bemiddelingstraject doorlopen significant minder recidiveren dan daders in de controlegroep bij wie geen bemiddeling plaatsvond. Zij concluderen dat het recidivebeeld van daders in de bemiddelingsgroep positiever is dan het recidivebeeld van de controlegroep.

Er zijn wel verschillende Nederlandse studies uitgevoerd naar herstelbemiddeling, waarbij de resultaten in de richting van recidivevermindering wijzen (zie Walrave, 2001; Hokwerda, 2004; Steketee e.a., 2006; Verberk, 2011). Internationaal zijn er meer effectstudies uitgevoerd. In 2007 voeren Sherman en Strang een meta-analyse naar herstelbemiddeling en recidivevermindering. In totaal nemen ze 36 studies mee die voldoen aan de selectie eisen, bijvoorbeeld het hebben van een controlegroep. Zij concluderen dat herstelbemiddeling leidt tot lagere recidive. De aanpak werkt beter bij ernstigere delicten, zoals gewelddelicten, dan bij lichtere delicten. De onderzoekers rapporteren dat herstelbemiddeling de kans op recidive met 27 procent vermindert. In 2011 doen Shapland e.a. een onderzoek naar herstelbemiddeling. Zij concluderen dat de aanpak van winst van recidivevermindering een veelvoud van de kosten van mediation betreft. De onderzoeken richten zich niet specifiek op jeugdige verdachten.

Herstelbemiddeling heeft een pedagogische grondslag waardoor het goed aansluit bij het jeugdstrafrecht. In vergelijking met strafzaken van volwassenen, wordt mediation het meest toegepast in jeugdstrafzaken (Verberk, 2011). In 2006 hebben Steketee e.a. een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar verschillende herstelbemiddelingpilots. Uit de evaluatie blijkt dat de jeugdige deelnemers tevreden zijn met het resultaat en een toegenomen gevoel van rechtvaardigheid ervaren. In de meeste gevallen betreft bemiddeling *first offenders*. De redenen om mee te doen zijn vanuit de verdachte het willen aanbieden van excuses. Door slachtoffers wordt aangegeven dat ze een herhaling van het delict willen voorkomen. Veelal zijn ouders of verzorgers aanwezig bij de gesprekken voor steun. Het sociaal netwerk van de jeugdige verdachten ziet een gedragsverandering na de herstelbemiddeling. De onderzoekers concluderen dat herstelbemiddeling positieve effecten heeft, maar dat meer aandacht gegeven moet worden aan het naleven van de afspraken die tijdens het gesprek worden gemaakt. Daarnaast geven zij aan dat een dader gemotiveerd lijkt te worden door strafvermindering, waardoor de kwaliteit van de bemiddeling vermindert (Steketee e.a., 2006). Groenhuijsen (2016) sluit zich hierbij aan. Hij geeft aan dat de vrijwillige basis van herstelbe-

middeling onder druk staat, omdat verdachten hier niet altijd mee bekend zijn. Dit komt meer voor bij mediation dan bij andere vormen van bemiddeling. In 2017 beschrijven Berger en Wolthuis de huidige situatie van het herstelrecht binnen Nederland. Hoewel het steeds meer wordt toegepast, geven zij aan dat het aanbod nog steeds te gefragmenteerd is. Wanneer landelijk een meer gestructureerd beleid wordt gevoerd, kan de aanpak succesvoller worden ingezet.

In 2012 voeren Ferwerda en Van Leiden onderzoek uit in herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen. Herstelbemiddeling is in Vlaanderen een alternatieve afhandelingsvorm. Uit het onderzoek komt naar voren dat de afdoening leidt tot meer schaamte, meer begrip voor het slachtoffer en een positieve gedragsverandering. Het slachtoffer en de dader zijn het meest positief over de bemiddeling wanneer er excuses zijn aangeboden. Ongeveer de helft (52 procent) van de onderzoeksgroep delinquenten blijkt na de herstelbemiddeling geen bemoeienis meer gehad te hebben met de strafrechtketen. De kwalificaties van de bemiddelaar blijkt een belangrijke factor voor het slagen van de bemiddeling. Ferwerda en Van Leiden merken wel op dat de betrokken partijen (de uitvoerders en de doorverwijzers) andere verwachtingen en doelen hebben van de bemiddeling. Ze verschillen van mening wanneer herstelbemiddeling succesvol is afgerond: wanneer er geen overeenkomst wordt ondertekend, zien de doorverwijzers de herstelbemiddeling niet als geslaagd.

Herstelbemiddeling in jeugddetentie

De laatste jaren is er steeds meer aandacht voor herstelbemiddeling, ook binnen jeugddetentie. Herstelbemiddeling kan, naast het bieden van aandacht voor het slachtoffer, een gedragsverandering teweegbrengen bij de jeugdige dader (Claes en Shapland, 2017). Sinds 2015 wordt in de Nederlandse Justitiële Jeugdinstanties de gedragsinterventie DAPPER ingezet. DAPPER bestaat uit acht sessies en richt zich op het vergroten van het morele besef bij jeugdigen in de JJI. Er wordt stilgestaan bij de gevolgen van hun daden voor andere personen: slachtoffers (en familie en vrienden), familie en vrienden van de dader en maatschappelijke gevolgen. Het doel voor de jeugdigen is het kunnen benoemen van de gevolgen, het kunnen herkennen van gevoelens van schuld, schaamte en berouw en het verkennen van hun bereidheid om een herstelbemiddelingstraject in te gaan (Zebel, Vroom en Ufkes, 2016). In de laatste twee sessies komt herstelbemiddeling uitgebreid aan bod. Wanneer een jeugdige hier behoefte aan heeft, start de bemiddelaar een traject.

In totaal zijn er in 2018 27 zaken vanuit een JJI aangemeld bij Perspectief Herstelbemiddeling (2019). Zebel e.a. hebben een procesevaluatie naar DAPPER uitgevoerd in 2016. De trainers zijn positief over de training doordat de jeugdigen de gevolgen van hun daden meer lijken te (h)erkennen. Omdat de training verplicht is, geven trainers aan dat er soms minder gemotiveerde jeugdigen in de groep zitten die hun delict ontkennen. Dit heeft negatieve invloed op de rest van de groep. Daarom is de aanbeveling gegeven om de cursus vrijwillig te maken. Aangezien DAPPER nog relatief kort wordt ingezet, zijn er verder geen evaluatiestudies uitgevoerd.

In 2017 publiceert het OM cijfers over mediation bij jeugdstrafzaken. Van de 24 afgeronde bemiddelingen, zijn de partijen in 96 procent van de zaken tot overeenkomst gekomen. In één mediationgesprek is dit niet gelukt. In 2019 doet Van Der Plas onderzoek bij ZSM in Midden-Nederland. Haar onderzoek richt zich specifiek op mediation en het doorverwijzen van zaken door het OM. Zij concludeert dat, hoewel mediation een steeds vastere positie krijgt, er weinig zaken worden doorgestuurd. Maar 0,6 procent van de jeugdstrafzaken worden naar mediation verwezen. De zaken die worden doorverwezen worden niet altijd gestart. Van Der Plas geeft aan dat zaken beter geselecteerd moeten worden in de toekomst.

Steketee e.a. (2006) noemen de volgende werkzame bestanddelen: focus op zelfreflectie, ouderbetrokkenheid, excuses maken en verantwoordelijkheid nemen.

De Jongerenrechtbanken

‘Jullie hebben de relatie met jullie leraar beschadigd. Om dit te herstellen moeten jullie apart een excuusbrief naar de leraar schrijven.’ Deze uitspraak wordt gedaan door rechters en tevens leerlingen van Jongerenrechtbank Open Schoolgemeenschap Bijlmer in Amsterdam-Zuidoost. Twee leerlingen staan daar “terecht” vanwege het filmen en doorsturen van een incident (ZappDoc, 2019). De Jongerenrechtbank is een nieuwe niet-strafrechtelijke interventie, opgericht in 2015 en gemodelleerd naar ‘teen courts’ in Amerika (De Jongerenrechtbank, 2020). Bij de Jongerenrechtbank spreken de jongeren zelf recht over gevallen en conflicten die zich voordoen op school en/of in hun leefomgeving. De rechtbanken kunnen zowel strafbare feiten (mits de jeugdige niet eerder in beeld is geweest bij de politie

voor een vergelijkbaar delict) als niet-strafbare incidenten op school behandelen. De interventie kent drie kenmerken: 1. de rechtbanken hebben een herstelrechtelijk uitgangspunt: het conflict wordt samen opgelost en de nadruk ligt op het herstellen van verhoudingen, 2. er wordt uitgegaan van gemeenschapsverantwoordelijkheid en betrokkenheid en 3. jongeren worden opgeleid om verschillende rollen te bekleden. Zo wordt het concept van herstelrecht verder aangeleerd en maken de jongeren kennis met het rechtssysteem. Wegens de succesvolle pilot zijn Jongerenrechtbanken inmiddels op tien Nederlandse scholen actief. Bij een nieuwe pilot in Amsterdam worden zaken m.b.t. de aangesloten school die bij de ZSM-tafel binnenkomen, via Halt "afgeschaald" naar de Jongerenrechtbank (Stichting Jongerenrechtbanken Nederland, 2019). De Jongerenrechtbanken krijgen dan een formele plek als niet-strafrechtelijke aanpak. Tot op heden is er nog geen effectiviteitsstudie gedaan naar de interventie. Tevens heeft het NJI de interventie nog niet erkend; dit traject loopt nog.

Ondertoezichtstelling (civiele maatregel)

De bekendste jeugdbeschermingsmaatregel is de ondertoezichtstelling (OTS). Er zijn geen studies uitgevoerd naar de effectiviteit van de ondertoezichtstelling bij het verminderen van recidive onder jeugdigen. Ook zijn er geen studies uitgevoerd naar de effectiviteit van de uithuisplaatsing met betrekking tot recidivevermindering.

Er zijn wel literatuurstudies uitgevoerd naar de twee jeugdbeschermingsmaatregelen. In 2002 onderzoeken Scholte en van der Ploeg (2002) de effectiviteit van de OTS op het sociale en emotionele functioneren van de jeugdige. In totaal nemen zij honderd jeugdigen mee in hun onderzoek. Het onderzoek laat zien dat er bij 38 procent van de jeugdigen sprake is van een positieve gedrags- en emotionele ontwikkeling. Bij 48 procent van de jeugdigen verbeteren de problemen niet en 14 procent maakt een negatieve ontwikkeling door. Ook Slot e.a. (2002) voeren onderzoek uit en komen tot een vergelijkbare conclusie. De gedragsproblemen van 28 procent van de jeugdigen kunnen na twee jaar ondertoezichtstelling als verbeterd beschouwd worden, van 38 procent blijven de gedragsproblemen gelijk en bij 33 procent verslechteren de gedragsproblemen. In 2013 analyseren Bruning en Liefwaard de ondertoezichtstelling ter ere van het negentig jarig bestaan van de maatregel. Ze concluderen dat de effectiviteit van de OTS niet is verbeterd. Zowel in 2002 als in 2013 wordt slechts ongeveer eenderde van alle minderjarigen en gezinnen ook daadwerkelijk geholpen in de zin dat de problemen verminderen. Bruning en Liefwaard (2013) geven aan dat de OTS verbeterd kan worden door

meer *evidence-based practices* te gebruiken en door meer oog te hebben voor de tevredenheid van de jeugdige en de ouders.

In 2019 zijn 30.570 kinderen onder toezicht gesteld.³ Dit besloeg ongeveer 75 procent van het totaal aantal ingezette jeugdbeschermingsmaatregelen. Sinds 2011 worden er elk jaar minder kinderen onder toezicht gesteld, hoewel 2019 voor het eerst een stijging laat zien ten opzichte van voorgaande jaren.

In de literatuur zijn geen werkzame bestanddelen naar voren gekomen voor de OTS.

Uithuisplaatsing (UHP)

Wanneer de OTS niet voldoende is – de hulp en begeleiding in het gezin haalt de zorgen over de opvoeding of ontwikkeling van het kind niet voldoende weg – kan de rechter een uithuisplaatsing opleggen. Dit is alleen mogelijk wanneer er sprake is van een ernstige bedreiging van de ontwikkeling of de veiligheid van een kind. Er zijn geen studies uitgevoerd naar het effect van de UHP op recidivevermindering. In 2009 hebben Stahmer e.a. een studie uitgevoerd naar de effectiviteit van de UHP op gedragsproblematiek. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de uithuisgeplaatste kinderen in het onderzoek in vergelijking met de thuiswonende kinderen geen verbetering in gedragsproblemen laten zien. De bescherming van het kind is echter het voornaamste doel van deze jeugdbeschermingsmaatregel.

Gezinsinterventies

Interventies kunnen ingezet worden in combinatie met een straf, een (civiele) maatregel of tijdens vrijwillige hulpverlening. Aangezien interventies een sterk hulpverlenend karakter hebben, worden de twee effectiefste interventies als niet-strafrechtelijke aanpak besproken. Beide interventies zijn gezinsinterventies: Multisysteem Therapie (MST) en Multidimensionale Familie Therapie (MDFT).

MST is door het Nederlands Jeugd Instituut beoordeeld als ‘effectief volgens sterke aanwijzingen’, wat de hoogst mogelijke erkenning is. In 2014 hebben Van Stouwe e.a. een meta-analyse uitgevoerd naar MST. Hieruit blijkt dat MST effectief is in het verminderen van recidive, ernstige gedragsproblemen, uithuisplaatsing, gezinsproblematiek, middelenmisbruik en omgang met verkeerde vrienden. Internationaal wordt MST ook effectief bevonden. In 2012 heeft de Chileense regering MST geïmplementeerd voor hogerisicojeugdigen. Sindsdien heeft MST 10.500 jeugdigen behandeld. De implementatie heeft geresulteerd in een besparing van 11.000 dollar per behandelde jeugdige. Daarnaast is het nationale

recidivepercentage met 43 procent gedaald in vergelijking met het percentage in 2010 (MST Services, 2019).

Ook MDFT is door het Nederland Jeugd Instituut beoordeeld als ‘effectief volgens sterke aanwijzingen’. In 2015 heeft Rigter gerapporteerd over een groot RCT-onderzoek (gerandomiseerd onderzoek met een controlegroep), waaraan 450 koppels hebben meegewerkt. In deze studie zijn ook alle uitgevoerde effectstudies naar MDFT besproken. Uit het experiment en de effectstudies komt naar voren dat MDFT criminaliteit en recidive terugdringt, drugsgebruik vermindert, de opname van jongeren in een residentiële instelling afwendt of bekort, gezinsrelaties verbetert en behandelmotivatie stimuleert (Rigter, 2015; NJI, geen jaartal).

Het NJI onderscheidt onder andere ‘gericht op alle systemen rondom de jeugdige’, ‘ouderbetrokkenheid’, ‘professionaliteit therapeut’ en ‘behandeling in de thuissituatie’ als werkzame bestanddelen voor beide interventies.

Resumé

In deze paragraaf zijn de niet-strafrechtelijke aanpakken besproken. Niet-strafrechtelijke aanpakken kennen een speciale plek in het jeugdstrafrecht. De jeugdige krijgt geen strafblad en negatieve gevolgen geassocieerd met een strafrechtelijke afdoening, zoals het labelen van een jeugdige als ‘crimineel’, worden beperkt. Achtereenvolgens zijn dat de reprimande, de zorgmelding, de Halt-interventie en herstelbemiddeling, de ondertoezichtstelling en twee gezinsinterventies. Uit de besproken literatuur komen de reprimande, herstelbemiddeling en de gezinsinterventies naar voren als effectieve/veelbelovende aanpakken in het verminderen van recidive. MST en MDFT zijn allebei effectief volgens sterke aanwijzingen (NJI, geen jaartal). Er zijn geen studies uitgevoerd naar de zorgmelding en de effectstudie uit 2006 naar Halt rapporteert in het algemeen geen positief effect. Wel lijken voornamelijk “lagerisicojeugdigen” baat te hebben bij de reprimande en de Halt-interventie. Een strafrechtelijke aanpak kan bij deze jeugdigen een negatieve impact hebben. Effectstudies naar de OTS laten zien dat de maatregel matig effectief is. Herstelbemiddeling lijkt vooralsnog niet effectiever te zijn bij een bepaalde doelgroep.

2.2.2 Straffen

Wanneer sprake is van een ernstiger delict of wanneer een jeugdige verdachten al bekend is in het justitiële circuit, kan een niet-strafrechtelijke aanpak ontoereikend worden geacht. In dit geval kunnen straffen worden opgelegd. De jeugdstraffen zijn gericht op vergelding van schuld, tegemoetkoming aan het herstel

van het slachtoffer en het voorkomen van herhaling (Weijers, 2017). De verschillende aanpakken zijn: de geldboete, een taakstraf (werk- of leerstraf) en jeugddetentie. Deze worden hieronder besproken. Naast de kinderrechter kan de officier van justitie ook (sommige) straffen opleggen. Dit gebeurt tijdens een OM-zitting (dit wordt formeel een OTP-zitting genoemd). De geldboete en de taakstraf mogen worden opgelegd door het OM. Jeugddetentie kan alleen door de kinderrechter worden opgelegd.

Boete

Er zijn in Nederland geen effectiviteitsstudies uitgevoerd naar de geldboete onder jeugdige daders. Tevens zijn weinig effectstudies uitgevoerd in het buitenland. Dit is opmerkelijk, omdat de geldboete internationaal veelvuldig wordt toegepast. Piquero en Jennings hebben in 2017 een onderzoek gedaan naar het effect van financiële sancties op recidive. In deze studie volgen ze een groep van 1.167 Amerikaanse jeugdigen die een financiële sanctie opgelegd hebben gekregen. Zij concluderen dat deze vorm van aanpak de kans op recidive vergroot. Ze hebben echter geen gebruik gemaakt van een controlegroep. Piquero en Jennings (2017) rapporteren tevens dat de financiële sanctie vooral schadelijk is voor niet-westerse jeugdigen. Deze kunnen de boete vaker niet betalen, waardoor zij met een schuld achterblijven. In 2014 hebben Haynes, Cares en Ruback onderzoek gedaan naar economische sancties en recidive. Helaas mist ook in deze studie een controlegroep, waardoor het lastiger wordt om een causaal verband te leggen. In het onderzoek zijn 921 rechtszaken meegenomen, waarin 80 procent van de jeugdige verdachten een financiële sanctie heeft gekregen. Wanneer de gestrafte jongeren een groter deel van hun boete hebben afbetaald, vinden de onderzoekers een lager recidivepercentage. De onderzoekers suggereren op basis hiervan dat de economische sanctie het recidiverisico verlaagt. Zij geven aan dat schadevergoeding mogelijk effectiever is dan boetes. Beide onderzoeken zijn echter statistisch gebrekkig, vanwege het gebrek aan een controlegroep.

Ondanks dat er weinig empirische literatuur beschikbaar is over de effectiviteit van de geldboete bij jeugdige misdrijfverdachten, is er wel veel geschreven over financiële sancties. De grootste kritiek die doorklinkt in verschillende artikelen, is de vraag of jeugdigen de geldboete wel kunnen betalen. Walsh (2014) zet dit argument uiteen en beargumenteert dat het opleggen van geldboetes bij jeugdigen uit een laag sociaaleconomisch milieu averechts werkt. Het niet betalen van een geldboete komt vaak niet door onwil, maar door het gebrek aan geld. In Nederland wordt echter rekening gehouden met de draagkracht van de jongeren (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Andere artikelen gaan in op de vraag

door wie de boete wordt betaald. In de beleidsdoorlichting van jeugdsancties van het ministerie van Justitie (2010) wordt aangegeven dat de boete niet vaak wordt ingezet, omdat ouders regelmatig bereid zijn om deze te voldoen. Walsh (2014) beargumenteert daarom dat schadeherstellende methodes, zoals excuses maken of een werkstraf, effectiever zouden zijn. De geldboete richt zich alleen op een betaling. Dit maakt het een een-dimensionele straf. Goldenbeld, van Wijk en Mesken geven aan dat aanpakken met een eenzijdig karakter minder effectief zijn (Goldenbeld e.a., 2013).

Er zijn geen werkzame bestanddelen naar voren gekomen in de literatuur.

Taakstraf 1: de werkstraf

Onder de taakstraf vallen de werkstraf en de leerstraf. In dit deel wordt de werkstraf besproken. Er is weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de werkstraf. Dit is opmerkelijk, aangezien in ongeveer 60 procent van de strafzaken voor jeugdigen een werkstraf wordt opgelegd (Wartna, Alberda en Verweij, 2013). In 2009 hebben Wermink e.a. de recidive van werkgestraften met de recidive van gevangenisgestraften in Nederland vergeleken. De twee groepen zijn vergeleken gedurende acht jaar na een straf. Uit dit onderzoek komt naar voren dat daders na een werkstraf minder snel recidiveren dan na een gevangenisstraf. De onderzoekers hebben zich echter gericht op volwassenen, waardoor de resultaten mogelijk niet of minder van toepassing zijn op jeugdige daders. Tevens hebben Groenendijk en Van Delft (2013) kritiek geleverd op het onderzoek. In de studie van Wermink e.a. worden de aanpakken niet *ad random* toegewezen. De respondenten hebben al een straf opgelegd gekregen door de rechter. Het is daarom niet duidelijk of een werkstraf tot minder recidive leidt of dat de rechter de werkstraf oplegt bij daders met, in tegenstelling tot gevangenisgestraften, een lager recidiverisico. Er is geen effectonderzoek uitgevoerd naar de werkstraf bij jeugdige delinquenten.

Er zijn verschillende literatuurstudies uitgevoerd naar de werkstraf onder jeugdigen. In 2010 hebben Alberda, Drost en Wartna de recidivecijfers onder werkgestraft jeugdigen geanalyseerd. In opdracht van de directie Justitieel Jeugdbeleid hebben de onderzoekers de recidivecijfers verder uitgesplitst om meer inzicht te krijgen hoe deze cijfers samenhangen met achtergrondkenmerken. Het doel van het onderzoek is om de kans op een succesvolle aanpak te vergroten. Alberda e.a. rapporteren dat 42 procent recidiveert binnen twee jaar. De recidivecijfers verschillen per leeftijd. Zeventienjarigen recidiveren minder dan 13- tot 16-jarigen. De onderzoekers geven aan dat het mogelijk is dat werkstraffen beter aansluiten bij oudere jeugdigen. Er kan echter ook sprake zijn van een

selectie-effect. Wanneer de werkstraf wordt opgelegd door het OM in plaats van de kinderrechter zijn de recidivecijfers lager. Dit is een opmerkelijk resultaat, maar ook hierbij kan sprake zijn van een selectie-effect. In het onderzoek komt ook naar voren bij welke leeftijdsgroepen de werkstraf het vaakst is opgelegd in 2006. Dit is het minst voor de 12 en 13-jarigen: respectievelijk 2,4 en 8,1 procent. Daarna stijgt het percentage snel van 16,1 procent bij 14-jarigen. De werkstraf wordt het vaakst opgelegd bij zeventienjarigen of ouder, namelijk 27,7 procent.

Overige studies hebben zich gericht op de beleving van de werkstraf. In 2000 heeft Van Mulbregt professionals en taakgestraften, inclusief minderjarigen, geïnterviewd. De professionals geven aan dat bij minderjarigen moest worden opgepast voor een 'overreactie': het te snel opleggen van een taakstraf. Hierdoor zou de acceptatie van de straf worden aangetast en daarmee de effectiviteit. Bij de minderjarige taakgestraften geeft een deel van tevoren aan het eigen delict niet strafwaardig te vinden, terwijl een ander deel de straf te licht vindt. Na de taakstraf scoorden de taakgestraften de straf vaker als neutraal. In 2002 heeft Imkamp de praktijk van de werkstraf onderzocht. Zij interviewt onder andere werkstrafbegeleiders. Zij stellen dat er een onderscheid is tussen werkgestraften die accepteren dat ze een fout hebben gemaakt en werkgestraften die ongemotiveerd zijn en geen schuldbesef hebben. De eerste groep heeft een positieve werkhouding. Zij heeft veel schaamte bij aanvang, maar dit verdwijnt gedurende straf. De laatste groep stelt zich vaak negatief op. Imkamp (2002) concludeert dat spijt en schuldbesef bijdragen bij aan het anders beleven van de werkstraf.

In 2010 hebben Nabben, Doekhie en Korf onderzoek gedaan naar de beleving van de werkstraf in de buurt in opdracht van het ministerie van Justitie. Deze studie is uitgevoerd naar aanleiding van het verzoek in de Tweede Kamer om werkstraffen in de buurt te stimuleren, zodat de jongere binnen zijn eigen omgeving wordt geconfronteerd met de gevolgen van zijn gedrag, zodat bekenden de jongere kunnen zien. *Naming and shaming* zou de werkstraf effectiever maken. Er zitten echter ook negatieve kanten aan *naming and shaming*, namelijk het labelen van de jongere als 'crimineel'. Uit het onderzoek komt naar voren dat het feit dat een werkstraf zich in de buurt afspeelt of dat jongeren herkenbaar zijn niet het belangrijkste aspect voor de beleving is. De belangrijkste aspecten zijn: het werk nuttig vinden, de sfeer goed vinden, als een werkmeester/begeleider aardig en duidelijk is en als jongeren zich gewaardeerd voelen. De waardering van de buurt kan wel positief bijdragen aan de beleving. Verder zijn geen literatuuronderzoeken uitgevoerd naar de werkstraf. Ook is geen onderzoek uitgevoerd naar eventuele werkzame bestanddelen.

Taakstraf 2: de leerstraf

De leerstraf bestaat uit het volgen van een erkende gedragsinterventie. In totaal zijn er drie interventies die opgelegd kunnen worden aan minderjarigen: TACT, Tools4U en So-Cool.

TACT

Er zijn geen effectiviteitsstudies uitgevoerd naar de leerstraf TACT.

In 2018 hebben Buysse, Abraham, Özgül en Aalst een procesevaluatie uitgevoerd naar de trainingen TACT en TACT plus. Uit de evaluatie komt naar voren dat meerdere elementen uit de programmatheorie juist worden uitgevoerd. Aangezien TACT voor een specifieke doelgroep is ontworpen, is juiste selectie belangrijk. De onderzoekers geven aan dat dit beter kan. Hoewel 86 procent van de jongeren die de training volgen voldoen aan de belangrijkste criteria, wordt bij ongeveer de helft van de jongeren niet voldaan aan één of meerdere criteria. Raadsonderzoekers weten nog te weinig over criteria voor de doelgroep. Buysse e.a. concluderen dat de interventie nog niet klaar is voor een effectevaluatie. Eerst moet de programmaintegriteit hoger.

TACT is op de effectladder van het Nederlands Jeugd Instituut ingeschaald op 'goed onderbouwd'. Het label 'goed onderbouwd' wordt toegekend als de theoretische onderbouwing de werkzaamheid van de interventie aannemelijk maakt (NJI, 2020a). Het Nederlands Jeugd Instituut onderscheidt de volgende werkzame bestanddelen: duidelijk curriculum, op inzicht gerichte methodes, ouderbetrokkenheid en professionaliteit trainers.

Tools4U

In 2015 hebben Van der Stouwe e.a. een effectstudie uitgevoerd naar Tools4U. Hier is gekeken of Tools4U effectief is in het verbeteren van de sociale en cognitieve vaardigheden waar de training op gericht is. Omdat er geen mogelijkheid is tot een *random* geselecteerde controlegroep, is ervoor gekozen een soortgelijke groep respondenten samen te stellen die een andere taakstraf hadden gevolgd. De interventie vermindert denkfouten, impulsiviteit, het toekennen van vijandige bedoelingen aan anderen en verbetert bovendien het adequaat straffen door de ouders. De respondenten die Tools4U hebben gevolgd laten echter een minder positief beeld van de eigen schoolvaardigheden, sociale acceptatie en gevoel van eigenwaarde zien dan jongeren in de controlegroep. Bij sommige vaardigheden wordt geen verschil in effectiviteit gevonden in vergelijking tot andere taakstraffen. Door deze resultaten is het lastig om de effectiviteit van de training te bepalen: sommige vaardigheden zijn verbeterd ten opzichte van de controlegroep,

andere vaardigheden niet. Daarnaast is het doel van Tools4U het verminderen van recidive met behulp van het versterken van de bovengenoemde vaardigheden. Om de effectiviteit van Tools4U te meten, moet dus een effectonderzoek gedaan worden naar de recidive. In 2018 hebben Van der Stouwe e.a. een vergelijkend recidiveonderzoek uitgevoerd. In het onderzoek worden twee controlegroepen gebruikt. De recidivecijfers van de twee controlegroepen en de jeugdigen die Tools4U hebben afgerond, zijn niet significant verschillend. De training van Tools4U lijkt dus niet effectief te zijn in recidivevermindering. Er lijkt wel een aanwijzing te zijn dat de leerstraf het recidiveverhogende effect van jeugdigen met denkfouten, zoals goedpraten, kan neutraliseren. De onderzoekers concluderen dat Tools4U niet meer of minder effectief is dan een andere leer- of werkstraf in het voorkomen van recidive.

In 2011 is door Bosma e.a. een procesevaluatie uitgevoerd naar Tools4U. Zij concluderen dat de uitvoering van Tools4U in 2009 niet optimaal verliep. De programma-integriteit wordt slechts gedeeltelijk bereikt. Er is te veel variatie in de toepassing van Tools4U, zowel bij de deelnemers als bij de methodes en vaardigheden die worden toegepast. De programmarichtlijnen worden slechts voor een deel gevolgd. Ook rapporteren Bosma e.a. dat er een onjuiste doelgroepselectie plaatsvindt. Na deze procesevaluatie is veel veranderd aan de training (Van der Stouwe e.a., 2018). Zo is een top 10 gemaakt van activiteiten die de trainers moeten toepassen in Tools4U. Hier worden ze ook op getraind. In 2013 hebben Van der Stouwe, Asscher en Stams een doeltreffendheidsonderzoek uitgevoerd. Hieruit blijkt dat de top 10 interventietechnieken ruim voldoende werden ingezet. De onderzoekers concluderen dat de doeltreffendheid van de training aanmerkelijk is, maar dat verbeteringen doorgevoerd moeten worden op het gebied van selectiecriteria. Zeventien procent van de Tools4U-jeugdigen heeft namelijk geen delict gepleegd, maar krijgt de training naar aanleiding van spijbelen. Er zijn geen verdere procesevaluaties uitgevoerd.

De training Tools4U is door het Nederlands Jeugd Instituut ingeschaald als 'goed onderbouwd'. Als werkzame bestanddelen worden ouderbetrokkenheid en inspraak door de jeugdige zelf onderscheiden (NJI, 2017).

So-Cool

Er zijn geen effectstudies uitgevoerd naar de leerstraf So-Cool.

In 2016 hebben Buysse, Abraham en Scherders een procesevaluatie uitgevoerd naar de leerstraf So-Cool. In deze evaluatie komt naar voren dat de doelgroep die instroomt in So-Cool niet de beoogde doelgroep is. De Raad van de Kinderbescherming hanteert andere criteria dan in de programmatheorie staat

aangegeven. Maar negen procent voldoet aan de selectiecriteria. Ongeveer 55 procent heeft een zwaarder risicoprofiel dan passend is bij de interventie; hierdoor stroomt een zwaardere doelgroep in, hetgeen de effectiviteit van de interventie kan beïnvloeden. De programmatheorie wordt voldoende toegepast in de praktijk en trainers voldoen aan de eisen van supervisie en opleiding. De onderzoekers concluderen dat op basis van de procesevaluatie een effect kan worden gevonden. Zij raden aan om de effectiviteit van So-Cool op recidivevermindering nader te onderzoeken.

So-Cool is door het Nederlands Jeugd Instituut geaccrediteerd als 'goed onderbouwd'. Het Nederlands Jeugd Instituut heeft de focus op meerdere systemen als werkzaam element onderscheiden (2019b). Buysse e.a. benoemen de volgende werkzame bestanddelen: de training wordt afgestemd op de specifieke jongere.

Jeugddetentie

In Nederland zijn geen effectstudies uitgevoerd naar jeugddetentie (Van Ham en Ferwerda, 2018), buiten Nederland wel. Van Ham en Ferwerda hebben empirische studies vergeleken. Uit hun onderzoek komt naar voren dat de meeste empirische studies geen of een negatieve relatie rapporteren tussen jeugddetentie en recidivevermindering. Zij concluderen dat jeugddetentie ten opzichte van alternatieve aanpakken niet leidt tot een lagere recidive. Een uitzondering is het onderzoek onder jeugdige daders van een levensdelict. Dit onderzoek laat zien dat vrijheidsbeneming bij een levensdelict tot een lagere recidive kan leiden (Caudill en Trulson, 2016).

Literatuuronderzoeken naar jeugddetentie richten zich op verschillende thema's: emotieverwerking en ervaringen, interventies tijdens de detentie en recidivecijfers. Van der Laan e.a. (2008) hebben onderzoek gedaan naar emotieverwerking door interviews te houden met experts die werkzaam zijn binnen justitiële jeugdinstituten. Zij beschrijven dat jeugdigen veel stress ervaren in de eerste weken van de aanpak. Daarnaast hebben jeugdigen verschillende copingstijlen om zich aan te passen aan de vrijheidsontneming. Een emotionele en ontwijkende copingstijl belemmert een adequate aanpassing en daarmee het functioneren van de jeugdige. Het is niet duidelijk of dit verschilt per leeftijd. Gevoelens van angst en schuld komen vaker voor bij jongere JJI-jeugdigen dan bij oudere. Omdat jeugddetentie niet alleen een straf is, maar ook een pedagogisch doel heeft, zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar interventies tijdens detentie. In 2007 geeft Lodewijks een overzicht van de effectiviteit van toegepaste interventies. Hij bekritiseert het gebrek aan kennis over de effectiviteit en

geeft aan dat in JJI's weinig internationaal erkende interventies worden toegepast. Hier is inmiddels wel verandering in gekomen; in bijlage 3 is een overzicht te vinden van erkende justitiële interventies die worden toegepast binnen JJI's.

Met betrekking tot recidivecijfers hebben Wartna, El Harbachi en Van der Laan in 2005 onderzoek gedaan naar ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen. De recidiveprevalentie onder JJI-jeugdigen is zeer hoog. Binnen vier jaar is 70 procent van de jeugd (opnieuw) in aanraking gekomen met justitie. De recidiveprevalentie onder andere strafrechtelijke sancties ligt op 49 procent. Uit het onderzoek komt naar voren dat leeftijd een rol speelt: hoe jonger de jeugdige is, hoe groter de kans op recidive. In een recidiveperiodiek van het WODC uit 2019 wordt ook ingegaan op ex-JJI-pupillen. In 2015 is het recidivecijfer 63 procent (Weijters, Verweij, Tollenaar en Hill, 2019).

Er zijn geen werkzame bestanddelen naar voren gekomen in de literatuur. Wel zijn er werkzame bestanddelen naar voren gekomen voor de interventies die worden gebruikt binnen de justitiële jeugdinrichtingen. Gezien de hoeveelheid interventies is er voor gekozen om deze werkzame bestanddelen in bijlage 4 te presenteren.

Voorwaarde: Toezicht en Begeleiding

Toezicht en Begeleiding is een algemene of bijzondere voorwaarde die wordt opgelegd bij een voorwaardelijke straf. Er blijkt geen effectonderzoek te zijn uitgevoerd naar de aanpak Toezicht en Begeleiding.

Wel zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de jeugdreclassering. Jeugdreclassering kent twee bijzondere begeleidingsvormen: Intensieve Traject Begeleiding (ITB) CRIEM en ITB Harde Kern. In 2013 hebben Bakker, Wolthuis en Lünemann literatuuronderzoek gedaan naar de jeugdreclassering. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de jeugdreclassering jeugdigen steeds professioneler begeleidt, met meer aandacht voor *evidence-based* methodes. Een kritiekpunt dat wordt genoemd in deze alomvattende studie is de spanning tussen de strafrechtelijke en pedagogische invalshoek. Omdat jeugdreclassering binnen een strafrechtelijk kader wordt uitgevoerd, delft de pedagogische invalshoek soms het onderspit. Met name vanwege wettelijk bepaalde begeleidingstermijnen. De hulpverlening is op dat moment nog niet afgerond, maar de jeugdige wil bijvoorbeeld niet vrijwillig een traject in gaan. Bijl e.a. hebben in 2005 een procesevaluatie uitgevoerd naar ITB CRIEM en Harde Kern. Zij concluderen dat beide trajecten van ITB veelbelovend zijn en dat beide trajecten een acceptabel aantal elementen bevatten die aantoonbaar effectief ('werkzaam') zijn. Er is echter een verschil tussen de uitvoering en de opzet, hetgeen de programma-integriteit

beïnvloedt. Tevens lijken er andere doelgroepen in te stromen dan de bedoeling is; zo stromen bijvoorbeeld ook westerse jeugddelinquenten in ITB CRIEM. De onderzoekers geven aan dat ITB Harde Kern meer aanpassingen moet doorvoeren om effectief te zijn.

In 2005 is er een recidivemeting gedaan onder jeugdreclasseringscliënten (Van der Laan, Van der Knaap en Wartna, 2005). Hieruit komt naar voren dat rond de 66 procent recidiveert binnen vier jaar; gemiddeld hebben de jeugdige daders binnen vier jaar 2,9 justitiecontacten opgebouwd.

In het onderzoek van Bakker e.a. (2013) worden verschillende werkzame elementen van jeugdreclassering in het algemeen onderscheiden. Dit zijn: het centraal stellen van de jongere, het belang van ouderbetrokkenheid, aansluiten bij de praktijk, het belang van risicotaxatie en *outreaching* werken. Voor de ITB CRIEM geven Bijl e.a. (2005) de volgende werkzame bestanddelen: individuele begeleiding, multimodale aanpak, *modelling* en doelgerichte begeleiding. Voor de ITB Harde Kern kennen Bijl e.a. (2005) het afstemmen op de jongere, cognitief-gedragsmatige aanpak, strikte controle en ondersteuning en ouderbetrokkenheid als werkzame bestanddelen toe. Verschillende gedragsinterventies die ingezet kunnen worden tijdens de Toezicht en Begeleidingmaatregel zijn te vinden in bijlage 4.

Vrijheidsbeperkende bijzondere voorwaarden

Een contact- of locatieverbod, een avondklok, elektronische monitoring (EM) en meldplicht: het zijn voorbeelden van vrijheidsbeperkende bijzondere voorwaarden. Sinds 2012 kunnen deze worden ingezet bij minderjarige verdachten wanneer er sprake is van een situationeel gevaar (De Jonge, 2014). De voorwaarden kunnen worden ingezet bij een voorwaardelijke straf en zijn meestal gekoppeld aan Toezicht en Begeleiding of een GBM. Er is weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van vrijheidsbeperkende voorwaarden. Een Belgisch literatuuronderzoek naar huisarrest geeft aan dat de recidive relatief hoog ligt (De Moor, 2010). Eenderde van de jongeren pleegde al nieuwe delicten tijdens de periode van het huisarrest of na het beëindigen van de voorwaarde. Bij slechts 10 procent van de betrokkenen wordt geen recidive vastgesteld. Het knelpunt bij vrijheidsbeperkende voorwaarden ligt dan ook in toezicht. In tegenstelling tot de andere voorwaarden zijn er meer studies naar elektronische monitoring uitgevoerd. Internationale studies vinden over het algemeen een klein, positief effect voor EM (Padgett, Balen, & Blomberg 2006). Deze studies zijn echter niet specifiek gericht op jeugdige delinquenten.

Resumé

In deze paragraaf zijn de mogelijke straffen voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten besproken. Jeugdstraffen zijn gericht op vergelding van schuld, tegemoetkoming aan het herstel van het slachtoffer en het voorkomen van herhaling. De boete, de werkstraf, de leerstraf en jeugddetentie vallen onder mogelijke straffen. De voorwaarde Toezicht en Begeleiding bij voorwaardelijke straffen is ook in deze paragraaf aan bod gekomen. Op basis van de aanwezige Nederlandse en internationale literatuur is de effectiviteit van de aanpakken geanalyseerd. Voor de boete en jeugddetentie bestaat geen indicatie dat ze een positief effect hebben op recidive. Daarnaast kan jeugddetentie negatieve gevolgen hebben voor de ontwikkeling van jeugdigen. Van de drie leerstraffen is alleen een effectstudie uitgevoerd op Tools4U. Uit dit onderzoek blijkt de Tools4U-aanpak niet effectief voor het verminderen van recidive. Er is wel een effectstudie uitgevoerd om de effectiviteit van de werkstraf te meten. Uit het onderzoek komt naar voren dat jeugdigen die een werkstraf uitvoeren minder snel recidiveren dan jeugdigen die een gevangenisstraf hebben uitgezeten. Dit onderzoek kent echter methodische gebreken. Voor de voorwaarde Toezicht en Begeleiding is geen effectstudie uitgevoerd. Concluderend is in Nederland minimaal effectonderzoek uitgevoerd naar straffen. Daarnaast lijken de aanpakken waar wel effectonderzoek naar is uitgevoerd minimaal effectief.

2.2.3 Maatregelen

Hiervoor zijn de beschikbare straffen besproken. Het belangrijkste verschil tussen straf en maatregel is dat een straf alleen kan worden opgelegd als de dader daarvan ten minste enig verwijt kan worden gemaakt. Bij een maatregel is het niet nodig dat er opzet of schuld bestaat aan de kant van de verdachte. Een maatregel heeft een beveiligend en/of schadeherstellend karakter (De Jonge, 2014).

Gedragsbeïnvloedende maatregel

Verweij e.a. hebben in 2017 een eerste effectonderzoek gedaan naar de gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM). In hun studie hebben zij jeugdige daders, die tussen 2008 en 2013 een GBM-traject hebben afgerond of daarmee zijn gestopt, vergeleken met twee controlegroepen. Deze controlegroepen met jeugdigen die jeugddetentie of een PIJ-maatregel hebben afgerond, zijn geselecteerd op gelijkwaardigheid met de GBM-deelnemers. In totaal hebben 254 personen aan het GBM-traject deelgenomen, waarbij een kwart van deze deelnemers is uitgevallen. De onderzoekers vinden geen aanwijzingen voor de effectiviteit van de GBM in vergelijking met een voorwaardelijke jeugddetentie of PIJ-maatregel.

De recidive is niet significant lager. Wel lijkt het langer volgen van een GBM een positief effect te hebben: jeugdigen die langer deelnemen aan een GBM-traject recidiveren minder. Daarnaast blijkt dat deelnemers die vooruit zijn gegaan op houding en vaardigheden minder kans hebben op recidive. Verweij e.a. concluderen dat een volgend recidiveonderzoek voorlopig niet van waarde is, omdat de maatregel maar zeer weinig wordt opgelegd. Sinds de invoering van de GBM in 2008 is de maatregel weinig gebruikt. De reden hiervoor is onderzocht in verschillende studies, onder andere van Drost e.a. (2009). Hieruit blijkt dat de betrokken partijen in sommige regio's geen meerwaarde in de GBM zien. Daarnaast zijn er redenen zoals onbekendheid met de maatregel en onduidelijkheid over de doelgroep die ervoor zorgde dat de maatregel weinig is opgelegd. In 2014 is extra onderzoek ingesteld naar de redenen voor het weinig opleggen van de GBM. Plaisier en Mol (2014) hebben ontdekt dat dit vooral ligt aan onwil: de meerwaarde van de GBM wordt niet door iedereen gezien en daarnaast bestaan bezwaren tegen de vervangende jeugddetentie. Plaisier en Mol bespreken ook de mogelijke gevolgen voor de afschaffing van de maatregel. In 2016 doen Plaisier e.a. een procesanalyse. Hieruit blijkt dat de GBM grotendeels wordt ingevuld zoals wordt beoogd. De maatregel wordt vooral opgelegd voor zestien- en zeventien-jarigen. Minder dan vijf procent wordt opgelegd bij jeugdigen jonger dan vijftien jaar. Daarnaast wordt de maatregel vooral opgelegd bij veelplegers en zeer weinig bij *first offenders*. In het plan van aanpak worden vooral justitiële gedragsinterventies die gericht zijn op het gezin en individuele psychologische behandelingen geadviseerd. Tweederde van de trajecten verliep goed: er werd geen negatieve terugmelding gedaan en een of meerdere gestelde doelen werden bereikt. Een kwart werd voortijdig beëindigd, omdat er sprake was van een nieuw delict of onvoldoende medewerking van de jongere. Ten slotte vinden Plaisier e.a. dat er zwaardere delinquenten instromen dan de beoogde doelgroep. De uit onderzoek bekende recidivecijfers van jeugdigen na de GBM zijn na twee en drie jaar respectievelijk 65 en 71 procent (Verweij e. a., 2017).

Er zijn in de literatuur geen werkzame bestanddelen onderscheiden voor de GBM.

PIJ-maatregel

In 2010 is een onderzoek uitgevoerd door Van Marle e.a. naar de effectiviteit van de PIJ-maatregel in de periode 1995-2003. In de studie zijn 781 jeugdigen die de PIJ-maatregel opgelegd hebben gekregen meegenomen. De onderzoekers constateren dat de algemene recidive in deze groep hoog is, 75 procent van de jeugdigen was gerecidiveerd tijdens de duur van het onderzoek. Het aantal jongeren dat na

beëindiging van de PIJ-maatregel een delict pleegt dat even ernstig of ernstiger is dan het delict waarvoor zij de PIJ-maatregel opgelegd kregen, is echter lager; 25 procent pleegt opnieuw een (zeer) ernstig delict. Van Marle e.a. stellen dat de PIJ-maatregel in deze groep weinig verbetering heeft gebracht op het gebied van recidive. De onderzoekers vragen zich dan ook af of de PIJ-maatregel genoeg focust op specifieke criminogene risicofactoren. In relatie tot mentale gezondheid lijkt de PIJ-maatregel effectief. Weinig jeugdigen ontwikkelen na de maatregelen een mentale stoornis. Omdat er geen controlegroep is gebruikt, blijft het lastig om de effectiviteit van de aanpak exacter te bepalen. Er zijn verder geen effectstudies uitgevoerd.

In 2012 geeft Kempes een overzicht van onderzoek naar de PIJ-maatregel tussen 2006-2011. Zij onderscheidt conclusies met betrekking tot het voortraject en het strafproces, de uitvoering van de maatregel en verlof en nazorg. Tijdens het voortraject en het strafproces concludeert Kempes dat de jeugdigen die de PIJ-maatregel opgelegd krijgen aansluiten bij de beoogde doelgroep. Er zijn wel subgroepen te onderscheiden die verschillende recidivepatronen hebben. Onderzoek naar de uitvoering laten zien dat er een weinig kennis is naar het effect van de maatregel. Er is enig bewijs dat een verblijf in een JJI met een laag risico op een onveilig leef- en behandelklimaat risicofactoren kan verminderen. Door een gebrek aan systematische verslaglegging is het onduidelijk of de PIJ-maatregel uitgevoerd wordt zoals is bedoeld. Ook komen knelpunten bij JJI's voor, waardoor er verschillen in werkwijzen optreden. Het aantal onderzoeken in deze studie dat gefocust op verlof en nazorg is klein. De studie laat zien dat nazorg verbeterd is sinds 2008. In het onderzoek van Van Marle e.a. (2010) worden de recidivecijfers uit 1995-2003 genoemd. Na vier jaar heeft 71 procent gerecidiveerd, na negen jaar is dat 75 procent. Rond de 150 tot 200 jeugdigen krijgen per jaar de PIJ-maatregel opgelegd; 12- en 13-jarigen krijgen vaker de PIJ-maatregel dan jeugddetentie opgelegd (Weijters, 2010).

Er is geen onderzoek gedaan naar werkzame bestanddelen van de PIJ-maatregel.

Resumé

In deze paragraaf is ingegaan op strafrechtelijke maatregelen. Een jeugdmaatregel heeft een beveiligend en/of schadeherstellend karakter. De twee bekendste maatregelen zijn de gedragsbeïnvloedende maatregel en de PIJ-maatregel. Deze zijn besproken aan de hand van wetenschappelijke literatuur. Er is weinig onderzoek gedaan naar de jeugdmaatregelen in Nederland. De studies die zijn gedaan wijzen uit dat de gedragsbeïnvloedende maatregel en de PIJ-maatregel niet effectief zijn voor het verminderen van recidive. De PIJ-maatregel lijkt echter wel de

mentale gezondheid van de jeugdige te verbeteren, maar er zijn grote verschillen tussen de verschillende locaties. De gedragsbeïnvloedende maatregel wordt zo weinig gebruikt dat wetenschappers opperen de aanpak te schrappen.

2.3 Samenvattend

In dit hoofdstuk zijn de beschikbare aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten geïnventariseerd en geanalyseerd op hun effectiviteit. In bijlage 4 zijn deze bevindingen samengevat in een tabel. Hierna, in tabel 2.1, wordt de verkorte versie gepresenteerd. Deze vormt de basis voor de hiernavolgende hoofdstukken. Samenvattend zijn de volgende aspecten van belang:

- Wat betreft de werkzame bestanddelen blijkt voornamelijk systeemgericht werken, waarin aandacht is voor ouderbetrokkenheid, vaak terug te komen. Daarnaast komen op inzicht gerichte methodes en op herstel gerichte methodes regelmatig terug.
- Voor de doelgroep van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestaat een breed palet aan aanpakken. In dit hoofdstuk zijn er dertien besproken. Aanpakken zoals vrijheidsbenemende maatregelen zijn veelomvattend, waardoor de keuze is gemaakt om deze niet aan bod te laten komen. Naast de hoofdaanpakken bestaat er een breed palet aan interventies, die binnen enkele aanpakken toegepast kunnen worden. Daarnaast bestaat er in het Nederlandse jeugdstrafrecht de mogelijkheid om een combinatie van straffen en maatregelen op te leggen. Hierdoor worden de aanpakmogelijkheden nog meer verbreed.
- Er is echter weinig zicht op de effectiviteit van aanpakken, vooral omdat weinig Nederlandse effectstudies van goede kwaliteit uitgevoerd worden. Hierdoor is het voor veel aanpakken onduidelijk of ze recidivereducerend werken. Vooral bij straffen en maatregelen is een gebrek aan literatuur. Dit is opvallend, aangezien deze aanpakken een grotere impact hebben op het leven van de jeugdige dan niet-strafrechtelijke aanpakken, zeker op jongere leeftijd. Het gebrek aan effectiviteitsstudies is vooral aan de orde bij de bekende aanpakken zoals de boete.
- Het gebrek aan kennis over de effectiviteit van aanpakken heeft gevolgen voor de haalbaarheid van de strafdoelen. We zien dat het doel 'vermindere(n) van herhaling' door het gebrek aan kennis en het gebrek aan *evidence-based* aanpakken in het geding raakt. Wel lijkt met het huidige palet aan straffen en maatregelen voldoende aandacht te zijn voor de vergelding van schuld.

Tabel 2.1 – Werkzame bestanddelen en effectiviteit van aanpakken op hoofdlijnen (zie ook bijlage 4)

Aanpak	Werkzame bestanddelen	Effectiviteit
Reprimande	Ouderbetrokkenheid, afschrikkeffect	Veelbelovend/ Effectief
Zorgmelding	Contextgericht	Onbekend
Halt	Ouderbetrokkenheid, op inzichtgerichte methodes en herstelgerichte methodes	Niet effectief
Herstelbemiddeling	Ouderbetrokkenheid, focus op zelfreflectie, excuses maken en verantwoordelijkheid nemen	Veelbelovend/ Effectief
Ondertoezichtstelling	Onbekend	Niet effectief
Gezinsinterventies (MST en MDFT)	Systeemgericht, ouderbetrokkenheid, professionaliteit van therapeut en behandeling in thuissituatie	Effectief
Boete	N.v.t.	N.v.t.
Werkstraf	Onbekend	Veelbelovend
Leerstraf TACT	Ouderbetrokkenheid, op inzicht gerichte methodes, professionaliteit trainers, duidelijk curriculum	Onbekend
Leerstraf Tools4U	Ouderbetrokkenheid, inspraak jeugdige	Niet effectief
Leerstraf So-cool	Afstemming op jeugdige, contextgericht	Onbekend
Jeugddetentie	Onbekend	Niet effectief
Toezicht en Begeleiding	Ouderbetrokkenheid, praktisch, risicotaxatie richtinggevend en praktisch, outreachend werken.	Onbekend
Gedragsbeïnvloedende maatregel	Onbekend	Niet effectief
PIJ-maatregel	Onbekend	Niet effectief

Eindnoten

1. In de rapportage worden de doelen voor de zorg- en hulpverleningsketen niet nader benoemd.
2. Het gaat bij herstelbemiddeling en mediation inhoudelijk om hetzelfde proces, alleen is de organisatie anders. Mediation wordt primair vanuit ZSM door het OM opgelegd, voorafgaand aan de beslissing over verdere vervolging, en wordt uitgevoerd door het mediationbureau van het OM. Herstelbemiddeling volgt na verwijzing door de RvdK en wordt uitgevoerd door Perspektief Herstelbemiddeling.
3. Bron: www.cbs.nl.

3

Analyse van misdrijven en aanpakken

In dit hoofdstuk gaan we ter inleiding dieper in op de wijze van steekproeftrekking uit de over de jaren 2017 en 2018 beschikbare BVH- en BOSZ-data (paragraaf 3.1). Vervolgens wordt de aard van de misdrijven die zijn gepleegd beschreven en de aanpak waarvoor is gekozen (paragraaf 3.2 en 3.3). Deze informatie is op basis van de analyse van BVH- en BOSZ-data opgetekend. In de paragrafen 3.4 en 3.5 wordt nader ingegaan op enkele verdiepende analyses, waaronder die op recidiverende jeugdigen. Daarna komen de respondenten uit de survey in paragraaf 3.6 aan het woord. Ook professionals hebben hun mening gegeven over hun (voorkeurs)aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Omdat hun mening gebaseerd is op een terugblik over het jaar 2019 is het mogelijk deze mening over de aanpak te spiegelen aan de daadwerkelijke aanpak in 2017 en 2018. In paragraaf 3.7 wordt teruggegrepen op het schema uit het literatuurhoofdstuk. In deze paragraaf wordt een vergelijking gemaakt tussen de in de literatuur beschreven aanpakken en de daadwerkelijk ingezette aanpakken.

3.1 De steekproeftrekking

In totaal zijn er in 2017 en 2018 5.307 misdrijfverdachten van 12 en 13 jaar. Daaruit is per leeftijd (12 en 13 jaar) en per jaar (2017 en 2018) eenderde van de (33,3 procent) groep aselekt getrokken.¹ De steekproef is dus representatief voor de vier combinaties leeftijd en geslacht. De aselechte steekproef van in totaal 1.770 verdachten is als volgt opgedeeld:

Tabel 3.1 – Aantal personen in de steekproef, opgedeeld naar jaar, leeftijd en geslacht (in n)

Jaar	Leeftijd	M	V	Totaal
2017	12	221	64	285
	13	532	172	704
2018	12	164	55	219
	13	408	154	562
Totaal		1.325	445	1.770

Voor beide jaren ligt het aantal 13-jarigen ongeveer 2,5 keer zo hoog als het aantal 12-jarigen en het aantal jongens ongeveer 2,5 tot 3 keer zo hoog als het aantal meisjes.

In het onderzoek is het aantal misdrijfverdachten alleen gebruikt voor de representatieve steekproef en een nadere analyse op recidivisten; centraal staan de zaken waarvan de steekproefpopulatie verdacht wordt.

3.2 Aard van de gepleegde misdrijven

Vanuit BVH is een beeld te schetsen van de misdrijven waarvan de steekproef van 12- en 13-jarigen in 2017 en 2018 verdacht werden. Voor 2017 gaat het om 1.130 zaken en voor 2018 om 929 zaken. In de 2.059 zaken worden in enkele gevallen verschillende soorten misdrijven (N=2.112) genoemd.

Tabel 3.2 – Soorten misdrijven op zaakniveau naar jaar (in n en %)

Soort misdrijf	2017 (n=1.130)		2018 (n=929)	
	n	%	n	%
Vermogensmisdrijven	615	54%	506	54%
Vernielingen/misdrijven openbare orde	292	26%	203	22%
Geweldsmisdrijven	198	18%	181	19%
Wapenmisdrijven	31	3%	24	3%
Seksuele misdrijven	16	1%	16	2%
Verkeersmisdrijven	9	1%	5	1%
Drugsmisdrijven	6	1%	5	1%
Overige misdrijven	2	0%	3	0%
Totaal	1169	103%	943	102%

Uit tabel 3.2 is af te leiden dat het merendeel van de zaken (deels) betrekking heeft op vermogensmisdrijven, vernielingen/misdrijven openbare orde en geweldsmisdrijven. De verhouding in soorten misdrijven per jaar, uitgedrukt in de percentages, ontlopen elkaar nauwelijks.²

Ook is per jaar gekeken naar eventueel optredende verschillen in soorten delicten tussen 12- en 13-jarigen, maar deze verhouding verschilt eveneens marginaal voor 2017 en 2018 en voor beide leeftijdsjaren.³

3.3 De aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2017 en 2018

In de 2.059 aangeleverde zaken is op grond van de BOSZ-gegevens te herleiden voor welke afhandeling door de politie en het OM (na inzending door de politie) is gekozen. Door de politie is gekozen voor de volgende afhandeling:

Tabel 3.3 – Afhandeling door de politie op zaakniveau (in n en %)

Afhandeling door de politie	n	%
Inzenden OM	1.360	66%
Inzenden HALT	406	20%
Reprimande (jeugd)	211	10%
Onbekend	58	3%
Overgedragen aan andere opsporingsinstanties	28	1%
Politiestrafbeschikking (boete)	3	0%
Retour OM-beoordelaar	3	0%
Casusoverleg (jeugd)	1	0%
Totaal	2.070	100%

Het aantal afhandelingen door de politie ligt hoger dan het aantal aangeleverde zaken, omdat in enkele zaken meerdere afhandelingen staan vermeld. In tweederde van de zaken wordt gekozen voor het doorzenden van een zaak van een 12- of 13-jarige naar het OM en een vijfde van de zaken wordt door de politie doorgezet naar Halt.

Wanneer een zaak is ingezonden naar het OM (n=1.360) handelt deze instantie de zaak als volgt af:

Tabel 3.4 – Afhandeling door het OM op zaakniveau (in n en %)

Afhandeling door het OM	n	%
HALT	452	33%
Sepot	360	26%
Dagvaarding	241	18%
OM-zitting	238	18%
Onbekend	44	3%
Sepot (voorwaardelijk)	27	2%
Reprimande	15	1%
Transactievoorstel	14	1%
Strafbeschikking	2	0%
Administratief beëindigd	1	0%
Totaal	1.394	100%

Voor de afhandelingen door het OM ligt het aantal afhandelingen hoger dan het aantal inzendingen van de politie richting het OM. Ook hier is in meerdere zaken gekozen voor verschillende afhandelingen. Door het OM wordt eenderde van de zaken doorverwezen naar Halt. Samen met de afhandeling door de politie betekent dit dat in 858 zaken (42 procent) gekozen is voor een doorverwijzing naar deze instantie. Daarnaast wordt ruim een kwart van de zaken van 12- en 13-jarigen uit 2017 en 2018 door het OM geseponereerd. De dagvaarding en de OM-zitting volgen op enige afstand met ieder 18 procent.

Voor de zaken waar BOSZ voorziet in een motivatie voor de seponering (85 procent) is voornamelijk ‘onvoldoende bewijs’ (70 procent van de seponeringen) of ‘ander dan strafrechtelijk ingrijpen prevaleert’ (7 procent) vermeld. In een enkel geval is de reden hiervoor een ‘civielrechtelijke jeugdmaatregel’ (2 procent), dat de ‘verhouding tot de benadeelde geregeld’ is (2 procent), dat er sprake is van ‘gewijzigde omstandigheden’ (2 procent) of de ‘gezondheidstoestand’ van de verdachte in het geding is (2 procent).

Wanneer tabellen 3.3 en 3.4 samengenomen worden, dan blijkt 90,7 procent van de aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten uit vijf modaliteiten te bestaan en blijkt Halt de hoofdmoot te vormen:

Tabel 3.5 – Top 5 in afhandelingen door politie en OM samen, op zaakniveau (in n en %)

Afhandeling door politie en OM	n	% van totaal
Inzenden HALT (door politie en OM)	858	40,8
Sepot (door OM)	360	17,1
Dagvaarding (door OM)	241	11,5
OM-zitting (door OM)	238	11,3
Reprimande (jeugd)	211	10,0
Overige aanpakken (door politie en OM)	196	9,3

Inzoomen op zorgmeldingen

In 426 zaken is een zorgmelding gedaan. Deze zaken zijn nader geanalyseerd op de afhandeling door de politie en het OM. Ten eerste blijkt dat zaken waarin een zorgmelding is gedaan aanmerkelijk vaker worden afgehandeld door de politie dan zaken waarvoor geen zorgmelding is gedaan (41 om 32 procent) en dus door de politie juist minder worden ingezonden naar het OM.⁴ Ten tweede komt uit de analyse naar voren dat de politie zorgmeldingen als volgt afhandelt:

Tabel 3.6 – Afhandeling van zaken waarin een zorgmelding is gedaan door de politie, op zaakniveau (in n en %)⁵

Afhandeling door de politie	n	%
Inzenden OM	253	59%
Inzenden HALT	98	23%
Reprimande (jeugd)	65	15%
Onbekend	6	1%
Overgedragen aan andere opsporingsinstanties	4	1%
Politiestrafbeschikking (boete)	0	0%
Retour OM beoordelaar	1	0%
Casusoverleg (jeugd)	1	0%
Totaal	428	100%

Qua volgorde in afhandelingen verandert er niets in vergelijking met de politie-afhandelingen in alle zaken. Dit is anders bij zaken waarin een zorgmelding is gedaan, maar de strafzaak is doorgestuurd naar het OM. Een doorverwijzing naar Halt blijft weliswaar de getalsmatig voornaamste afhandeling, maar de OM-zitting is bij zorgmeldingen gestegen van plaats 4 naar plaats 2.

Tabel 3.7 – Afhandeling van zaken waarin een zorgmelding is gedaan door het OM (in n en %)⁶

Afhandeling door het OM	n	%
HALT	90	36%
OM-zitting	59	23%
Sepot	55	22%
Dagvaarding	41	16%
Sepot (voorwaardelijk)	7	3%
Onbekend	4	2%
Reprimande	3	1%
Transactievoorstel	2	1%
Strafbeschikking	0	0%
Administratief beëindigd	0	0%
Totaal	261	100%

Ten slotte is binnen zaken ook nog gekeken of er voor verschillende subgroepen meer zorgmeldingen werden gedaan dan voor andere. Het gaat dan subgroepen naar jaar van misdrijf en leeftijd ten tijde van het misdrijf. Uit deze analyse kwamen geen subgroepen naar voren voor wie aanmerkelijk vaker een zorgmelding werd gedaan.

Inzoomen op de inzet van ZSM

In de 2.059 zaken is in 897 zaken (44 procent) een ZSM-traject ingezet. De data in BOSZ zijn enigszins diffuus in het weergeven van de betrokken partners, maar in ieder geval zijn in de ZSM-zaken de volgende instanties betrokken geweest:

- OM betrokken geweest bij het ZSM-traject: 82 procent;
- Halt betrokken geweest bij het ZSM-traject: 4 procent;
- RvdK betrokken geweest bij het ZSM-traject: 79 procent.

In een verdiepende analyse is nog gekeken naar een verband tussen het doen van een zorgmelding en de inzet van ZSM. Dit levert het volgende overzicht op:

Tabel 3.8 – Al dan niet ZSM in relatie tot al dan niet zorgmelding gedaan (in n en %)

ZSM	Geen zorgmelding		Zorgmelding	
	n	%	n	%
Geen ZSM ingezet*	944	58%	218	51%
ZSM ingezet*	689	42%	208	49%
Totaal	1633	100%	426	100%

* $p < .05$

Hoewel dit niet veel vaker voorkomt, blijkt ZSM toch aanmerkelijk vaker te worden ingezet als er een zorgmelding is gedaan, in vergelijking met de situatie waarin er geen zorgmelding wordt gedaan.

Inzoomen op aanpakken die voortkomen uit onderling overleg tussen betrokken partijen

In de vrije invulvelden van BOSZ staat informatie van het OM en de RvdK. Deze informatie heeft betrekking op de overwegingen die in de in steekproef van 2.059 zaken gemaakt zijn rondom het inzetten van bepaalde aanpak. In 195 zaken (9,5 procent) is een bepaalde vorm van aanpak genoemd. De analyse levert het volgende overzicht op van aanpakken die door deze twee instanties zijn overwogen dan wel ingezet:

Tabel 3.9 – Door het OM/de RvdK overwogen en/of ingezette aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten (in n)

Soort overwegen/ingezette aanpak	n
Civielrechtelijke jeugdmaatregel (ondertoezichtstelling)	93
OM-zitting	81
Toezicht en Begeleiding (JR)	18
Uithuisplaatsing	15
Leerstraf: TACt	12
Werkstraf	7
Leerstraf	2
Leerstraf: Tools4U	0
Leerstraf: So-cool	0
Jeugddetentie	0

Soort overwegen/ingezette aanpak	n
Gedragbeïnvloedende maatregel	0
Toezicht en Begeleiding	0
PIJ-maatregel	0

Op basis van de informatie in de vrije velden uit BOSZ zijn er diverse straf- en civielrechtelijke maatregelen overwogen en/of ingezet tijdens de rechtsgang. De civielrechtelijke maatregel is het vaakst overwogen en/of ingezet, waarmee het belang van deze niet-strafrechtelijke afdoening duidelijk wordt. Samen met de OM-zitting neemt de civielrechtelijke maatregel dan ook een groot deel van de aanpakken voor zijn rekening. Werk- en leerstraffen zijn in enkele gevallen overwogen, vrijheidsbeperkende maatregelen zoals jeugddetentie en de PIJ-maatregel geen enkele keer.⁷

3.4 De aanpakken gerelateerd aan de gepleegde misdrijven

In deze paragraaf relateren we de ingezette afhandelingen door de politie en het OM aan de gepleegde misdrijven door de 12- en 13-jarigen. Hiervoor is een selectie gemaakt in de meest voorkomende afhandelingen door de politie (inzenden OM, Halt en reprimande) en het OM (HALT, sepot, dagvaarding en OM-zitting).⁸ Gerelateerd aan de soort misdrijven zet de politie in 2017 en 2018 de volgende afhandelingen in:

Tabel 3.10 – Soorten misdrijven naar afhandeling politie (top 3) (n=2.059, in n en %)⁹

Misdrijf	Inzenden OM		Inzenden Halt		Reprimande	
	n	%	n	%	n	%
Vermogensmisdrijven	682	61%	238	21%	163	15%
Vernielingen/misdrijven openbare orde	357	72%	104	21%	18	4%
Geweldsmisdrijven	291	77%	461	12%	15	4%
Seksuele misdrijven	26	81%	1	3%	2	6%
Verkeersmisdrijven	12	86%	0	0%	1	7%
Drugsmisdrijven	6	55%	1	9%	4	36%
Wapenmisdrijven	33	60%	9	16%	6	11%
Overige misdrijven	4	80%	0	0%	1	20%

Omdat vijf soorten misdrijven binnen de steekproef weinig voorkomen in 2017 en 2018, is het lastig om hier harde uitspraken over te doen. Daarom richten we ons op de vermogensmisdrijven, de vernielingen/misdrijven openbare orde en de geweldsmisdrijven. Het blijkt dat de politie de reprimande met name bij vermogensmisdrijven inzet en dat Halt relatief minder vaak wordt ingezet bij geweldsmisdrijven.¹⁰

Ook voor de afhandelingen door het OM is eenzelfde analyse uitgevoerd. Dit levert het volgende overzicht op:

Tabel 3.11 – Soorten misdrijven naar afdoening OM (top 4) (n=1.360, in n en %) ¹¹

Misdrijf	HALT		Sepot		Dagvaarding		OM-zitting	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Vermogensmisdrijven	294	43%	142	21%	98	14%	92	13%
Vernielingen/misdrijven openbare orde	88	25%	122	34%	57	16%	75	21%
Geweldsmisdrijven	55	19%	86	30%	70	24%	64	22%
Seksuele misdrijven	5	19%	9	35%	8	31%	0	0%
Verkeersmisdrijven	0	0%	3	25%	4	33%	0	0%
Drugsmisdrijven	0	0%	3	50%	0	0%	3	50%
Wapenmisdrijven	13	39%	4	12%	6	18%	6	18%
Overige misdrijven	0	0%	3	75%	0	0%	1	25%

Wanneer we weer focussen op vermogensmisdrijven, vernielingen/misdrijven openbare orde en geweldsmisdrijven treden bij de afhandeling door het OM met name verschillen op voor de doorverwijzing naar Halt. Bij het OM wordt hier met name bij vermogensmisdrijven voor gekozen en juist minder bij geweldsmisdrijven. Het OM kiest bij vermogensmisdrijven minder vaak voor een sepot, dan bij vernielingen/misdrijven openbare orde en geweldsmisdrijven. De keuze voor een dagvaarding dan wel een OM-zitting ontloopt elkaar voor de drie misdrijfsoorten niet veel.¹²

3.5 Inzoomen op recidivisten

Anders dan in alle voorgaande paragrafen in dit hoofdstuk is in deze paragraaf nader gekeken naar data op persoonsniveau. In de BVH- en BOSZ data is gekeken of er een verschil is in aanpak tussen minderjarigen die één registratie van een misdrijf hebben, versus minderjarigen die meerdere misdrijven pleegden. In

totaal gaat het om 1.372 jongeren (79 procent) die één misdrijf in 2017 of 2018 pleegden en 361 jongeren (21 procent) die in 2017 en/of 2018 misdrijven pleegden.

Zowel voor de politie als voor het OM is gekeken of voor deze twee subgroepen gekozen is voor een andere afhandeling.

Tabel 3.12 – Afhandeling politie op persoonsniveau naar aard plegers (n=1.733, in n en %)

Afhandeling	Een feit gepleegd (n=1.372)		Meerdere feiten gepleegd (n=361)	
	n	%	n	%
Inzenden OM*	762	56%	325	90%
Inzenden HALT*	331	24%	69	19%
Reprimande (jeugd)*	207	15%	22	6%
Onbekend	49	4%	11	3%
Overgedragen aan andere opsporingsinstanties*	16	1%	12	3%
Politiestrafbeschikking (boete)	3	0%	0	0%
Retour OM beoordelaar	3	0%	0	0%
Casusoverleg (jeugd)	1	0%	0	0%

* $p < .05$

Begrijpelijk(er)wijs worden jongeren minder naar Halt doorverwezen als ze meer dan één feit plegen, maar toch ontlopen de percentages elkaar niet veel; de politie verwijst dus ook nog regelmatig door naar Halt bij minimaal een tweede gepleegd feit. Er treden bij de politie grotere verschillen op als gekeken wordt naar de inzendingen naar het OM. Wanneer jongeren meer dan één feit plegen, wordt er bijna altijd gekozen voor inzending naar het OM. De reprimande is bij deze groep jongeren minder ingezet.

Ook bij het OM is de afhandeling voor beide subgroepen voor verschillende aanpakken anders. Net zoals bij de politie ligt de doorverwijzing naar Halt lager. Daarentegen worden de dagvaarding, de OM-zitting en het voorwaardelijk sepot vaker door OM-functionarissen ingezet:

Tabel 3.13 – Afhandeling OM op persoonsniveau naar aard plegers (n=1.078, in n en %)

Afhandeling	Een feit gepleegd (n=762)		Meerdere feiten gepleegd (n=325)	
	n	%	n	%
HALT*	343	45%	106	33%
Sepot	212	28%	105	32%
Dagvaarding*	69	9%	97	30%
OM-zitting*	89	12%	95	29%
Onbekend*	17	2%	19	6%
Sepot (voorwaardelijk)*	13	2%	12	4%
Reprimande	12	2%	4	1%
Transactievoorstel	5	1%	5	2%
Strafbeschikking	1	0%	1	0%
Administratief beëindigd	1	0%	0	0%

* $p < .05$

3.6 De aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2019

In de survey is aan respondenten gevraagd of ze in 2019 te maken hebben gehad met een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte. Van de 546 respondenten gaven er 390 (71 procent) aan hiermee te maken te hebben gehad. Een nadere analyse wijst uit dat de respondenten van het OM er in 2019 aanmerkelijk vaker mee te maken hadden dan de overige instanties (zie tabel 3.14).

Tabel 3.14 – In 2019 te maken gehad met 12- en 13-jarige misdrijfverdachten naar organisatie (n=546, in n en %)

	Politie		OM		Overige instanties	
	n	%	n	%	n	%
Nee*	45	24%	3	8%	108	34%
Ja*	140	76%	37	93%	213	66%
Totaal	185	100%	40	100%	321	100%

* $p < .05^{13}$

Vervolgens is aan de respondenten van de politie (n=185) en van het OM (n=40) gevraagd welke (niet-)strafrechtelijke aanpak zij in 2019 hebben ingezet. Op deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk.

Van de 123 politierespondenten die hierop een antwoord gaven, geeft 80 procent aan een zorgmelding te hebben gedaan. Ook een verwijzing naar Halt (75 procent) en de reprimande (66 procent) kwam veelvuldig voor. In tegenstelling tot het hoge percentage bij de BOSZ-data gaven minder politierespondenten in de survey aan dat ze een doorverwijzing naar het OM deden (36 procent). Ten slotte werden ook casusoverleggen (via ZSM) gevoerd (33 procent) of een boete gegeven (23 procent).¹⁴

Van de 32 OM-respondenten die op deze vraag antwoord gaven, verwees een groot deel door naar Halt (88 procent). Daarnaast voerde 69 procent een OM-zitting met taakstraf en/of begeleiding van de jeugdreclassering. Ook werd een zaak nog regelmatig geseponeerd (56 procent), maar kwam een dagvaarding ook nog regelmatig (50 procent) voor. Ruim eenderde van de 32 OM-respondenten (34 procent) geeft aan voorwaardelijk te hebben geseponeerd. Ook is mediation (19 procent) opgelegd of een verzoek via de RvdK gedaan tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en (eventuele) uithuisplaatsing (13 procent). De geldboete is ten slotte het minst (6 procent) opgelegd.

Het raadplegen van derden en het leggen van contact

Aan de politierespondenten is gevraagd of zij in het gezagsregister nagaan wie het gezag heeft over de 12- of 13-jarige misdrijfverdachte. Van de 160 respondenten doet bijna de helft (45 procent) dat. Wel wordt in nagenoeg alle gevallen (99 procent) contact opgenomen met ouders, gezinsvoogd of jeugdreclasserder in het geval van een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte. Meestal (92 procent) gaat het dan om de ouders, maar ook met de gezinsvoogd (49 procent) en/of de jeugdreclasserder (28 procent) wordt contact opgenomen.

Ook aan de 32 OM-respondenten is nog nader gevraagd of ze consultatief overleg voeren met betrokken partijen. Hierop geven 29 respondenten (91 procent) aan dit te doen, voornamelijk met de RvdK en, in mindere mate, met Veilig Thuis, Halt en jeugdbescherming/jeugdreclassering.

3.7 Samenvatting en koppeling van de praktijk aan de literatuur

Samengevat blijken zaken van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2017 en 2018 door de politie vooral ingezonden te worden richting het OM of Halt. Ook

wordt nog in een op de tien gevallen een reprimande gegeven. Het OM verwijst in eenderde van de zaken door naar Halt of seponereert in een kwart van de gevallen. Daarachter volgen de dagvaarding en de OM-zitting. Als een zorgmelding wordt gedaan, dan handelt de politie een zaak vaker zelf af, maar nog steeds valt de keuze veelal op doorverwijzen naar het OM of naar Halt. In de zaken met een zorgmelding blijft het OM zelf veelvuldig doorverwijzen naar Halt, maar daarnaast nemen de OM-zittingen een prominentere plek in, ten koste van de seponeringen.

Vooral vermogensmisdrijven en vernielingen worden ingezonden naar Halt, geweldsmisdrijven en de minder voorkomende misdrijven onder 12- en 13-jarigen (bijvoorbeeld seksuele misdrijven, wapenmisdrijven en verkeersmisdrijven) worden veelal door de politie ingezonden naar het OM.

Zaken van jongeren die meer dan één feit hebben gepleegd in de jaren 2017 en 2018 worden verhoudingsgewijs door de politie vaker ingezonden naar het OM dan jongeren die één feit plegen, maar een inzending naar Halt komt nog regelmatig voor. Bij het OM kiest men in het geval van 12- en 13-jarige recidivisten vaker voor een dagvaarding of een OM-zitting.

Wanneer de data uit BVH en BOSZ uit 2017 en 2018 vergeleken worden met de bevindingen uit de survey over de aanpak van de politie en het OM in 2019, dan treden enkele verschillen op. Zo bleken minder politierespondenten in 2019 te hebben ingezonden naar het OM. Daarentegen kwam bij het OM ongeveer hetzelfde aanpakpatroon naar voren: ook in 2019 stonden Halt, de OM-zitting, een seponering en een dagvaarding bovenaan als meest voorkomende aanpak.

Op basis van de BVH-/BOSZ-data en de survey is zicht gekregen op de aanpakken die in 2017, 2018 én 2019 zijn ingezet. Aan het eind van dit hoofdstuk willen we op basis van de tabel in het literatuurhoofdstuk weergeven welke aanpak in een of meerdere van deze jaren in ieder geval is ingezet.

Tabel 3.15 – In 2017, 2018 en/of 2019 ingezette aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten op basis van het literatuuroverzicht

Aanpak	Werkzame bestanddelen	Effectiviteit	Ingezet in 2017, 2018 en/of 2019? ¹⁵
Reprimande	Ouderbetrokkenheid, afschrikkeffect	Veelbelovend/ effectief	Ja
Zorgmelding	Contextgericht	Onbekend	Ja

Aanpak	Werkzame bestanddelen	Effectiviteit	Ingezet in 2017, 2018 en/of 2019?
Halt	Ouderbetrokkenheid, op inzichtgerichte methodes en herstelgerichte methodes	Niet effectief	Ja
Herstelbemiddeling	Ouderbetrokkenheid, focus op zelfreflectie, excuses maken en verantwoordelijkheid nemen	Veelbelovend/ effectief	Ja, via mediation
Ondertoezichtstelling	Onbekend	Niet effectief	Ja
Gezinsinterventies (MST en MDFT)	Systeemgericht, ouderbetrokkenheid, professionaliteit van therapeut en behandeling in thuis-situatie	Effectief	Onbekend
Boete	N.v.t.	Niet effectief	Ja
Werkstraf	Onbekend	Veelbelovend	Ja
Leerstraf TACt	Ouderbetrokkenheid, op inzicht gerichte methodes, professionaliteit trainers, duidelijk curriculum	Onbekend	Ja
Leerstraf Tools4U	Ouderbetrokkenheid, inspraak jeugdige	Niet effectief	Nee
Leerstraf So-cool	Afstemming op jeugdige, contextgericht	Onbekend	Nee
Jeugddetentie	Onbekend	Niet effectief	Nee
Toezicht en Begeleiding	Ouderbetrokkenheid, praktisch, risicotaxatie richtinggevend en praktisch, outreachend werken.	Onbekend	Ja
Gedragsbeïnvloedende maatregel	Onbekend	Niet effectief	Ja
PIJ-maatregel	Onbekend	Niet effectief	Nee

Casus A

In de survey is de respondenten naar aanpaksuggesties voor de volgende casus gevraagd:

‘Een 13-jarige jongen pleegt een winkeldiefstal (betrekkelijk laag bedrag). Hij is niet bekend bij de Raad voor de Kinderbescherming en first offender. Hij heeft een ontkennende houding ten aanzien van het gepleegde feit.’

In de tabel hieronder zijn de antwoorden van respondenten inzichtelijk gemaakt. Zowel bij de politie, het OM en de overige instanties wordt de Halt-interventie het meest geschikt geacht. De meeste respondenten (40 tot 50 procent) zouden een Halt-interventie willen opleggen. Hieronder zijn ook de respondenten geschaard die de jeugdige wilde laten bekennen, om hem daarna naar Halt te sturen. De tweede meest gesuggereerde aanpak is de reprimande. Daarna verschillen de antwoorden per groep. Waar de politie het meest neigt naar hulpverlening via een zorgmelding, heeft het OM een voorkeur voor een (voorwaardelijk) sepot. Bij de overige instanties zijn de OM-zitting, hulpverlening en een raadsonderzoek veelgehoorde aanpakken. Deze voorkeur is deels te verklaren doordat de groep onder andere bestaat uit medewerkers van Veilig Thuis en de RvdK.

Aanpak	Politie		OM		Overige instanties	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Boete	4	4	0	0	4	3
Halt	46	47	10	42	52	44
Herstelbemiddeling	2	2	0	0	6	5
Hulpverlening (via VT melding)	6	6	0	0	8	7
Justitieel Casus Overleg	2	2	0	0	0	0
JR-maatregel	0	0	0	0	1	1
Leerstraf	1	1	0	0	2	2
OM-zitting/inzenden OM	2	2	4	16	8	7
Overige	1	1	0	0	1	1
Raadsonderzoek	0	0	0	0	8	7
Reprimande	29	30	5	21	23	19
(Voorwaardelijk) sepot	0	0	3	13	3	2
Werkstraf	4	4	2	8	3	2
Totaal	98	100	24	100	119	100

Concluderend wordt in deze casus, waarbij sprake is van een first offender en een licht delict, een niet-strafrechtelijke aanpak geprefereerd; de Halt-interventie en de reprimande dekken bijna tweederde van de gekozen aanpakken. Daarnaast heeft een civielrechtelijke aanpak de voorkeur.

Eindnoten

1. Ter verduidelijking het volgende voorbeeld: uit de totale groep van 663 12-jarigen uit 2017 zijn er 221 aselekt getrokken.
2. Er treden ook geen significante verschillen op.
3. Er treden ook voor deze analyse geen significante verschillen op.
4. Het verschil is significant op niveau $p < .05$.
5. Ook hier geldt weer dat per zaak voor meerdere afhandelingen gekozen is door de politie en het totaal aantal afhandelingen ($N=428$) hoger uitkomt dan het totaal aantal zaken met een zorgmelding ($N=426$).
6. Ook hier geldt weer dat per zaak voor meerdere afhandelingen gekozen is door het OM en het totaal aantal afhandelingen hoger uitkomt dan het totaal aantal zaken met een zorgmelding.
7. Dit neemt niet weg dat ze wel opgelegd kunnen zijn door de rechter, maar de informatie vanuit de rechterlijke macht niet in het onderzoek betrokken.
8. De reden om alleen deze afhandelingen te nemen is omdat ze minimaal 90 procent van de afhandelingen beslaan en de resterende afhandelingen procentueel te laag zijn om de duiden op onderlinge verschillen.
9. De percentages zijn gerelateerd aan de aantallen zoals in tabel 3.2 ($N=2.112$) worden weergegeven. Hierdoor tellen de percentages niet op tot 100%, maar liggen daar iets onder. Het missend percentage (bij vermogensmisdrijven bijvoorbeeld 3 procent) kan worden toegewezen aan de andere aanpakken.
10. Significantietoetsting op deze tabel is geen optie vanwege de vaak lage celvullingen.
11. De percentages zijn gerelateerd aan de aantallen zoals in tabel 3.2 ($N=2.112$) worden weergegeven. Hierdoor tellen de percentages niet op tot 100%, maar liggen daar iets onder.
12. Ook hier is significantietoetsting op de tabel geen optie vanwege de vaak lage celvullingen.
13. Alleen het verschil tussen het OM en overige instanties is significant.
14. 41 politierespondenten gaven nog aan met wie ze de casusoverleggen voerden. Dat waren in de meeste gevallen de gemeente, het veiligheidshuis en ZSM.
15. Gebaseerd op BVH- en BOSZ-data en de antwoorden uit de survey.

4 Effectiviteit en werkzame bestanddelen

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de werkzame bestanddelen binnen aanpakken en meningen over de effectiviteit daarvan. In hoofdstuk 1 hebben we al aangegeven dat het strikt genomen om vermeend werkzame bestanddelen en effectiviteit gaat; in het onderzoek is namelijk alleen gebruik gemaakt van meningen van respondenten in de survey en de (groeps)gesprekken. In de eerste drie paragrafen komen de meningen van respondenten uit de survey aan bod. Paragraaf 4.4 is ingeruimd voor de meningen van de deelnemers in de (groeps) gesprekken. Paragraaf 4.5 besluit het hoofdstuk met een koppeling naar de literatuur.

4.1 Mening over effectiviteit in de survey in het algemeen

Aan de respondenten met ervaring met 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2019 is gevraagd of zowel een strafrechtelijke als een niet-strafrechtelijke aanpak effectief kan zijn.¹ In het algemeen heeft 81 procent van de respondenten aangegeven dat een strafrechtelijke aanpak effectief kan zijn. De vraag naar de effectiviteit van een niet-strafrechtelijke aanpak werd door 91 procent van de respondenten bevestigend beantwoord.

Per organisatie liep het percentage dat op beide vragen bevestigend antwoordde uiteen. Op de vraag naar de effectiviteit van strafrechtelijke aanpakken heeft 96 procent van de OM-respondenten instemmend geantwoord; bij vertegenwoordigers van andere organisaties lagen deze percentages lager. Omdat het aantal respondenten bij sommige organisaties te laag lag voor statistisch verantwoorde uitspraken, is de volgende driedeling gemaakt:

Tabel 4.1 – Een strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten kan effectief zijn naar organisatie (n=323, in n en %)

	Politie		OM		Overige instanties	
	n	%	n	%	n	%
Nee*	34	27%	1	4%	27	15%
Ja*	91	73%	22	96%	148	85%
Totaal	125	100%	23	100%	175	100%

* $p < .052$

Het blijkt dat OM-respondenten deze mening het meest ondersteunen en aanmerkelijk verschillen met zowel de politie als de overige instanties.

Dezelfde exercitie is uitgevoerd op de stelling over de niet-strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Uit deze analyse blijkt dat de respondenten het in grove lijnen eens zijn met elkaar (zie tabel 4.2):

Tabel 4.2 – Een niet-strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten kan effectief zijn naar organisatie (n=323, in n en %)

	Politie		OM		Overige instanties	
	n	%	n	%	n	%
Nee	12	9%	0	0%	18	12%
Ja	114	91%	23	100%	153	88%
Totaal	126	100%	23	100%	171	100%

* $p < .05$

Aan de respondenten van de overige instanties is aanvullend ook nog specifiek gevraagd naar een mening over de effectiviteit van de (niet-)strafrechtelijke aanpak door de politie en het OM afzonderlijk. Voor de politie wordt de strafrechtelijke aanpak door 67 procent als effectief beoordeeld en de niet-strafrechtelijke aanpak door 82 procent. Voor het OM liggen deze percentages op 84 en 77 procent.

4.2 Mening over specifieke aanpakken van politie en OM in de survey

Aan de respondenten is ook naar een mening gevraagd over afzonderlijke aanpakken door de politie en het OM. Aan zowel respondenten van de politie als aan betrokken organisaties is gevraagd naar de effectiviteit van aanpakken door de

politie. Hetzelfde is gebeurd bij respondenten van het OM en betrokken organisaties over aanpakken door het OM. Voor de politie levert dit het volgende overzicht op:

Tabel 4.3 – Mening over aanpakken van de politie naar organisatie (in %)

Aanpak	Niet effectief		Effectief		Veelbelovend	
	Politie	Overige instanties	Politie	Overige instanties	Politie	Overige instanties
Casusoverleg (jeugd)	8%	14%	43%	47%	49%	38%
Doorverwijzing naar het OM	28%	12%	31%	39%	42%	49%
Halt-interventie	12%	8%	47%	56%	41%	36%
Politiestrafbeschikking (boete)	61%	69%	12%	9%	27%	22%
Reprimande	25%	37%	25%	26%	49%	37%
Zorgmelding	7%	25%	47%	35%	46%	40%

De meningen over de aanpakken door de politie komen in grove lijnen overeen tussen politierespondenten en betrokken organisaties. De Halt-interventie en de zorgmelding worden het meest als effectief benoemd en de strafbeschikking als minst effectief. In tabel 4.4 is dezelfde analyse uitgevoerd, maar dan voor de aanpakken van het OM.

Tabel 4.4 – Mening over aanpakken van het OM naar organisatie (in %)

Aanpak	Niet effectief		Effectief		Veelbelovend	
	OM	Overige instanties	OM	Overige instanties	OM	Overige instanties
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) werk- en/of leerstraf	14%	24%	36%	32%	50%	44%
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) jeugddetentie	38%	57%	24%	20%	38%	22%
Dagvaarding met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering	10%	14%	52%	49%	38%	37%

Vervolg	Niet effectief		Effectief		Veelbelovend	
	OM	Overige instanties	OM	Overige instanties	OM	Overige instanties
Dagvaarding met modaliteit: schadevergoeding	48%	54%	19%	20%	33%	27%
Halt-interventie	0%	10%	77%	60%	23%	31%
Sepot	57%	76%	33%	14%	10%	11%
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: schadevergoeding	43%	56%	33%	16%	24%	28%
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: gedragsaanwijzing	10%	22%	38%	30%	52%	48%
OM-zitting met modaliteit: werkstraf	19%	36%	33%	24%	48%	40%
OM-zitting met modaliteit: leerstraf	10%	8%	43%	47%	48%	44%
OM-zitting met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering	10%	10%	48%	59%	43%	32%
OM-zitting met modaliteit: schadevergoeding	27%	48%	41%	21%	32%	31%
Transactievoorstel	42%	54%	21%	16%	37%	30%
Verzoek via RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en (eventuele) uithuisplaatsing	11%	21%	33%	29%	56%	50%
Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)	5%	15%	52%	36%	43%	49%

Uit tabel 4.4 komt een nog sterkere mening over de effectiviteit van Halt naar voren, zowel bij de respondenten van het OM als bij de betrokken organisaties. Ook de dagvaarding met begeleiding door de jeugdreclassering wordt voor de doelgroep 12- en 13-jarigen als effectief gezien. Deze begeleiding kan overigens ook via een OM-zitting worden opgelegd, hetgeen ook als effectief/veelbelovend wordt gezien. Verder wordt ook mediation positief ingeschat, hoewel bij betrokken organisaties wat minder sterk.

Daar waar de aanpak gericht is op het financiële aspect is het algemene oordeel vaker dat dit niet effectief is. Het gaat dan bijvoorbeeld om het betalen van

een schadevergoeding na een dagvaarding, na een sepot en op basis van een transactievoorstel. Ook wordt een kaal sepot door een (ruime) meerderheid van de respondenten als niet effectief beschouwd.

OM-aanpakken waaraan een modaliteit van een gedragsaanwijzing, werk- of leerstraf aan gekoppeld is, worden door veel respondenten, zowel binnen het OM als onder betrokken organisaties, als veelbelovend beschouwd. Een verzoek via de RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en een (eventuele) uithuisplaatsing wordt door de meeste respondenten als veelbelovend beschouwd.

4.3 Mening over werkzame bestanddelen in de aanpak

Aan de respondenten in de survey is gevraagd waarom een bepaalde (niet-) strafrechtelijke aanpak effectief is. Op basis van de antwoorden is een analyse gemaakt van de werkzame bestanddelen die respondenten noemen voor beide vormen van aanpak. We bespreken eerst de strafrechtelijke aanpakken.

Op voorhand geeft ongeveer eenderde van de respondenten aan dat een aanpak altijd maatwerk is en afhankelijk is van de aard van het feit, of het het eerst gepleegde feit is en wat de achtergrond van de jongere is, met name binnen het gezin. Een regelmatig terugkerende opmerking is bijvoorbeeld dat multiprobleemgezinnen een andere benadering vereisen dan een jongere waar 'rust en regelmaat' in een gezin heerst. En volgens meerdere respondenten is het dan niet alleen noodzakelijk om naar het gezin te kijken, maar in de aanpak ook de school-, sport- en hobby-omgeving te betrekken.

Werkzame bestanddelen in de strafrechtelijke aanpakken

De door de respondenten benoemde werkzame bestanddelen van aanpakken zijn gerubriceerd naar de politie, het OM en betrokken organisaties. Dit doen we om inzichtelijk te krijgen of er tussen organisaties verschillen bestaan in meningen over werkzame bestanddelen van aanpakken. De analyse levert het volgende overzicht op, waarbij de benoemde niet-werkzame bestanddelen in rood worden weergegeven (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5: Door respondenten in de survey benoemde (niet-)werkzame bestanddelen per aanpak

Benoemd (niet-)werkzaam bestanddeel per aanpak	Benoemd door:		
	Politie	OM	Overige instanties
Vanuit de literatuur benoemde aanpakken			
<i>Reprimande</i>			
• Confronteren met gevolgen gedrag jongere	X		X
• Ouders worden erbij betrokken	X		X
• Minder werkzaam wanneer jeugdagent niet betrokken is	X		X
• Niet werkzaam voor multiprobleemgezinnen	X		
<i>Zorgmelding</i>			
• Aanzet tot ketenoverleg	X	X	X
<i>Halt</i>			
• Bewustwording	X		X
• Confronteren met gevolgen gedrag jongere	X		X
• Ouders worden erbij betrokken	X		X
• Traject snel te realiseren	X		
• Excuus aanbieden aan slachtoffer	X		
• Herstelbemiddeling		X	X
• Straf/lik op stuk		X	X
• Heropvoeding		X	X
• Schade vergoeden		X	
<i>Herstelbemiddeling/mediation</i>			
• Bewustwording		X	
• Confronteren met gevolgen gedrag jongere		X	X
• Herstel van relatie met slachtoffer		X	
• Ouders erbij betrekken			X
<i>Boete</i>			
• Ouders betalen boete	X	X	X
<i>Werkstraf</i>			
• Confronteren met gevolgen gedrag jongere	X		
• Opstart duurt lang		X	
<i>Leerstraf</i>			
• Inzicht in eigen gedrag	X		
• Opstart duurt lang		X	

Benoemd (niet-)werkzaam bestanddeel per aanpak	Benoemd door:		
<i>Vanuit de literatuur benoemde aanpakken</i>	<i>Politie</i>	<i>OM</i>	<i>Overige instanties</i>
<i>Jeugddetentie</i>			
• Alleen in het uiterste geval, voor de ernstige zaken	X	X	
<i>PIJ-maatregel</i>			
• Zware straf, inzetten als 'laatste redmiddel'	X		
<i>In de literatuur ontbrekende, maar door respondenten wel genoemde aanpakken:</i>			
• Een dag/nacht politiecel: afschrikwekkend effect	X		X
• Verplichte hulpverlening: richt zich op het gezins-systeem	X	X	
• Verplichte hulpverlening; bij voorkeur icm voorwaardelijke sanctie	X	X	
• Verplichte hulpverlening: weigerachtige ouders	X		
• Verplichte hulpverlening: trage start, langdurig traject	X		
• Dagvaarden/OM-zitting: indrukwekkend effect	X	X	
• Dagvaarden/OM-zitting: inzicht in consequenties	X	X	
• Dagvaarden: middel om jongere onder toezicht te krijgen		X	X
• Correctie vanuit eigen omgeving (ouders/school/vereniging)		X	X
• Ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing bij onmachtige ouders		X	X
• Aanbrengen bij ZSM: ketengericht/actieve samenwerking			X
• Aanbrengen bij ZSM: oog voor de zorgkant			X
• Vroeginterventie RvdK/gemeente: systeemondersteunend			X
• Vroeginterventie RvdK/gemeente: sneller hulpverlening mogelijk			X
• Melding bij Veilig Thuis: sneller hulpverlening mogelijk			X
• Combinatie van aanpak: meer instanties inzetbaar	X	X	X

De benoemde niet-werkzame bestanddelen zijn rood weergegeven

Een belangrijke eerste opmerking bij tabel 4.5 is dat lege cellen niet hoeven te betekenen dat de betreffende organisatie(s) de aanpak niet effectief acht(en). Zo

ontbreekt bijvoorbeeld input van het OM op de reprimande, maar is in de survey toch aangegeven dat sommige OM-respondenten deze aanpak voor sommige 12- en 13-jarigen effectief vinden.

Het patroon van benoemde werkzame bestanddelen is over de organisaties heen nogal wisselend. Er zijn aanpakken (Halt en het doen van een zorgmelding) waarin door alle partijen een of meer werkzame bestanddelen worden genoemd. Voor andere aanpakken zijn door respondenten uit bepaalde organisaties geen suggesties voor werkzame bestanddelen gegeven, ook omdat zij minder met deze aanpak te maken hebben. De politie zal bijvoorbeeld voornamelijk een reprimande of Halt overwegen in plaats van herstelbemiddeling of mediation.

Daarnaast zijn werkzame bestanddelen genoemd van diverse andere aanpakken die niet in de literatuur genoemd worden. Deze hebben verschillende karakters, van 'hard' (het 'nachtje cel' en dagvaarden) tot 'zacht' (correctie vanuit de eigen omgeving).

4.4 Effectiviteit en werkzame bestanddelen in de groepsgesprekken

In de zes groepsgesprekken met 36 professionals zijn de werkzame bestanddelen en de effectiviteit van aanpakken besproken. Hieronder komen de bevindingen per instantie aan bod. Waar mogelijk wordt een vergelijking tussen verschillende instanties getrokken.

Tijdens het groepsgesprek met de politiefunctionarissen geven de meeste respondenten aan dat ze bij 12- en 13-jarige misdrijfverdachten de voorkeur hebben voor niet-strafrechtelijke aanpakken. De respondenten vinden dat er op dit moment niet genoeg niet-strafrechtelijke aanpakken zijn, terwijl ze daar wel behoefte aan hebben. Daarom zouden ze graag meer flexibiliteit willen krijgen in het soort delicten die ze naar Halt doorsturen. De reprimande, mits deze goed in het politiesysteem worden geregistreerd, vinden ze effectief. Een zorgmelding en het ZSM-overleg zien zij als processtappen en geen aanpakken. De respondenten plaatsen een kanttekening bij de voorkeur voor niet-strafrechtelijke aanpakken: bij deze doelgroep moet wel sprake zijn van maatwerk, want zij plegen soms forse delicten. Maatwerk, ouderbetrokkenheid, pedagogische professionaliteit en schadeherstel worden gezien als belangrijke, werkzame bestanddelen. Hoewel bijna alle politie respondenten aanpakken bekijken vanuit een pedagogische inslag, wil één respondent juist hardere straffen. De politierespondenten verschillen overigens van mening of een misdrijf bij deze leeftijdsgroep een recidiveverhogende factor is.

De Halt-respondenten geven tevens aan dat ze de doelgroep niet onnodig in het strafrecht willen trekken. Alle respondenten zien de Halt-interventie als effectief en belangrijk. Zo komen er tijdens Halt zorgsignalen naar boven van kinderen die daarvoor nog niet in beeld zijn. Een respondent is het eens met de politie dat het soort delicten dat in aanmerking komt voor Halt ruimer mag; de Halt-interventie is volgens hen flexibel genoeg om hier mee om te gaan. De Halt-respondenten zien pedagogische professionaliteit, een open gesprek, een alomvattende aanpak en herstelgericht werken als belangrijke werkzame bestanddelen. Net zoals de politiefunctionarissen, zien de Halt-respondenten registratie als een voorwaarde voor effectiviteit bij de reprimande. Zij vinden daarnaast dat de reprimande pedagogisch gemotiveerd moet zijn, en ook zo uitgevoerd moet worden. Wanneer de Halt-respondenten gevraagd worden of het plegen van een misdrijf bij deze doelgroep een risicofactor is, wordt dit – in tegenstelling tot de politie-respondenten – door allen beaamd.

Respondenten in het OM-groepsgesprek geven aan dat zij bij de aanpakkeuze afhankelijk zijn van het proportionaliteitsbeginsel, de wet en het beleid van het OM en daarom minder prioriteit geven aan de effectiviteit van aanpakken. Zo geven meerdere respondenten aan Halt een effectieve aanpak te vinden, maar is sprake van getalsmatige restricties voor deze aanpak. De mening van OM-respondenten over de reprimande sluit aan bij de mening van de politie- en Halt-respondenten in de groepsgesprekken; men vindt deze aanpak passend bij de doelgroep. Daarnaast vinden ze mediation effectief en zetten zij bij deze doelgroep liever een OM-zitting in dan een dagvaarding. Door sommige respondenten wordt een OM-zitting gezien als een aanpak op zichzelf (namelijk een overtreffende trap van de berisping), maar anderen zien het als een processtap. OM-respondenten zien maatwerk en een alomvattende aanpak als algemene werkzame bestanddelen. Ze geven aan dat een eenmaal ingezet strafrechtelijk traject voor een jeugdige het voor hen lastig maakt om buiten dit traject te treden; een civielrechtelijke aanpak ligt dan minder voor de hand.

Respondenten uit de jeugdzorg geven aan dat ze het gezin veel meer willen betrekken bij deze leeftijdsgroep. Het plegen van een misdrijf op deze leeftijd reflecteert veelal een zorgbehoefte, vertellen zij. Daarom geeft een deel de voorkeur aan een jeugdreclasseringsmaatregel of een civielrechtelijke maatregel. Net zoals de politie zien zij ZSM niet als een aanpak, maar in lijn met een deel van de respondenten van het OM wordt een OM-zitting wel als aanpak gezien. Ouderbetrokkenheid, intensiteit en een breed aanbod worden gezien als werkzame elementen. De respondenten verschillen van mening over de JR-maatregel. Een aantal respondenten geeft aan dat deze te laat wordt ingezet bij de doelgroep,

er wordt te lang vrijwillige hulpverlening ingezet. Anderen geven aan de jeugdigen niet te snel te willen criminaliseren. Ze zijn voorstander van herstelbemiddeling, maar geven aan dat dit nog geen goede plek in de keten heeft.

De advocaten geven aan de doelgroep buiten het strafrecht te willen houden. Zij zouden als enige de leeftijdsgrens willen verhogen naar veertien jaar. De respondenten hebben de voorkeur voor de reprimande en de Halt-interventie en daarna voor civiele maatregelen. Werkzame bestanddelen zijn niet-stigmatiseren, herstel en leren, overleg met het kind en ouderbetrokkenheid. Ze willen dat de jeugdigen geen strafblad krijgen. Er wordt volgens de advocaten te veel opgehangen aan een strafbaar feit, de aanpak is verhard, terwijl dit gedrag best eens mag voorkomen. Ze vinden dagvaarding voor deze doelgroep vaak te heftig, maar zien ook het belang van het slachtoffer. De advocaten zijn enthousiast over herstelbemiddeling, maar geven ook aan dat het nog geen vaste plek kent.

Respondenten van Veilig Thuis en sociale wijkteams zijn het eens met de respondenten van jeugdzorg: Toezicht en Begeleiding (JR) wordt te laat ingezet. De hulpverlening voor deze jeugdigen blijft te lang in het vrijwillige traject. De zorgmelding is minder effectief, vanwege een slechte kwaliteit van de meldingen. Dit is ook aangegeven door respondenten van de politie. De respondenten zien als werkzame bestanddelen maatwerk, een stok achter de deur en een goede relatie met de jeugdige. De respondenten dragen gezinsinterventies zoals MST en MDFT aan als effectief, maar geven aan dat de gemeente hier vaak weinig geld voor heeft.

4.5 Koppeling van de bevindingen aan de literatuur

Op basis van mening van respondenten in de survey en in de groepsgesprekken is vanuit de praktijk zicht verkregen op de (vermeende) effectiviteit van de aanpakken en de werkzame bestanddelen daarin. Aan het eind van dit hoofdstuk willen we op basis van de tabel in het literatuurhoofdstuk weergeven of de effectiviteit en de bestanddelen die in de literatuur werden benoemd ook in de praktijk door de respondenten zijn aangegeven.

Wanneer dit zo is, geven we dat aan met een groene arcering. Als voor een in de literatuur benoemd effect of werkzaam bestanddeel juist het tegendeel is aangegeven door respondenten, dan wordt dit door middel van een rode kleur gearceerd.

Tabel 4.6 – Mening over effectiviteit vanuit de praktijk gerelateerd de literatuur

Aanpak	Effectiviteit	Mening over effectiviteit vanuit praktijk
Reprimande	Veelbelovend/ Effectief	Reprimande is veelbelovend
Zorgmelding	Onbekend	Wordt niet beschouwd als aanpak
Halt	Niet effectief	Halt is effectief/veelbelovend
Herstelbemiddeling	Veelbelovend/ Effectief	Herstelbemiddeling/mediation is veelbelovend/effectief
Ondertoezichtstelling	Niet effectief	Ondertoezichtstelling is veelbelovend
Gezinsinterventies (MST en MDFT)	Effectief	Effectief, maar er zijn vaak te hoge kosten aan verbonden
Boete	Niet effectief	Boete is niet effectief
Werkstraf	Veelbelovend	Werkstraf is veelbelovend
Leerstraf TACT	Onbekend	In het algemeen achten respondenten leerstraffen effectief/veelbelovend
Leerstraf Tools4U	Niet effectief	
Leerstraf So-cool	Onbekend	
Jeugddetentie	Niet effectief	Alleen voor de meest ernstige gevallen een optie
Toezicht en Begeleiding	Onbekend	JR-maatregel is veelbelovend/effectief
Gedragsbeïnvloedende maatregel	Niet effectief	Onbekend
PIJ-maatregel	Niet effectief	Alleen voor de meest ernstige gevallen een optie

Uit de tabel komt naar voren dat zowel binnen de literatuur als bij de respondenten overeenstemming is over de veelbelovendheid/effectiviteit van de reprimande, herstelbemiddeling, gezinsinterventies en de werkstraf. Ook komen de bevindingen uit de literatuur overeen met de mening van respondenten over de niet-effectiviteit van de boete, jeugddetentie en de PIJ-maatregel. Voor de Halt-interventie en Tools4U verschillen de resultaten uit de literatuur met de bevindingen van de respondenten, waarbij de laatsten juist altijd positiever zijn.

Casus B

In de survey is de respondenten de volgende casus voorgelegd:

‘Twee meisjes hebben sinds een jaar regelmatig stevige ruzie. Op een dag vernielt een van de meisjes, 13 jaar, de fiets van het andere meisje. De dader is een first offender. Het blijkt dat de families bij elkaar in het dorp wonen en al langer in onmin met elkaar leven.’

Vervolgens is de respondenten gevraagd naar hun aanpaksuggestie. In de tabel hieronder zijn de antwoorden inzichtelijk gemaakt. Herstelbemiddeling wordt door de politie, het OM en de overige instanties het meest geschikt geacht. De respondenten vatten de aanpak echter breed op. Hierdoor vallen er veel variaties van de herstelbemiddeling binnen deze categorie. Zo opperen de respondenten herstelbemiddeling onder leiding van wijkagenten, jeugdhulpverleners, jongerenwerkers, buurtteams en gemeenten. Herstelbemiddeling door de organisatie Perspectief Herstelbemiddeling wordt maar twee keer genoemd. Tevens worden de termen mediation en herstelbemiddeling door elkaar gebruikt. Na herstelbemiddeling wordt de Halt-interventie door alle drie de groepen het meest geschikt geacht. Daarop volgt de reprimande. De respondentengroepen komen dus overeen in hun top 3 van meest geschikte aanpakken.

Aanpak	Politie		OM		Overige instanties	
	n	%	n	%	n	%
Boete	2	2	0	0	2	2
Halt	30	28	1	6	30	24
Herstelbemiddeling	48	44	15	94	63	52
Hulpverlening (via VT melding)	5	5	0	0	8	7
Justitieel Casus Overleg	5	5	0	0	0	0
JR-maatregel	0	0	0	0	2	2
Overige	1	1	0	0	0	0
Raadsonderzoek	0	0	0	0	3	3
Reprimande	16	15	0	0	10	8
(Voorwaardelijk) sepot	0	0	0	0	1	1
Werkstraf	1	1	0	0	1	1
Totaal	108	100	16	100	120	100

Bij deze casus, waarbij de dader en het slachtoffer elkaar goed kennen én elkaar nog vaak gaan tegenkomen, de dader een first offender is en het om een relatief licht

feit gaat, wordt herstelbemiddeling geprefereerd. Aan de bemiddeling wordt wel een verschillende invulling gegeven. Dit is een indicatie dat herstelbemiddeling als werkzaam bestanddeel wordt gezien, maar nog niet als een uniforme aanpak wordt toegepast. Wanneer niet voor herstelbemiddeling werd gekozen, geven de respondenten de voorkeur aan niet-strafrechtelijke aanpakken. Dit is in lijn met casus A.

Eindnoten

1. $N=323$. Omdat de output gebaseerd is op een samenvoegsel van vier verschillende vragen (of een strafrechtelijke maatregel effectief kan zijn) komen relatief veel missings voor. Zo zijn de antwoordcategorieën ja en nee meegenomen, maar zijn de ontbrekende antwoorden als missings buiten beschouwing gelaten.
2. Alleen het verschil tussen de politie en overige instanties is significant.

5 Alternatieve (niet-)strafrechtelijke aanpakken

In dit hoofdstuk komen de suggesties van respondenten voor alternatieve (niet-) strafrechtelijke aanpak aan bod. In paragraaf 5.1 worden de suggesties van de respondenten in de survey belicht en in paragraaf 5.2 de in de groepsgesprekken geopperde alternatieven.

5.1 Bevindingen uit de survey

In deze paragraaf worden de suggesties van alle respondenten in de survey voor alternatieven voor (niet-)strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten op een rij gezet. Het onderstaande overzicht is het resultaat van de analyse van suggesties en is bedoeld als een weergave van meningen van respondenten; een oordeel over de bruikbaarheid van suggesties blijft achterwege. Suggesties die al in bestaande aanpak vervat zijn maar als zodanig niet bekend zijn staan met een asterisk aangeduid.

Tabel 5.1 – Door respondenten gegeven suggesties voor alternatieven voor (niet-)strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten

Gegeven suggesties	Gegeven door:		
	Politie	OM	Overige instanties
Suggesties voor alternatieve strafrechtelijke aanpakken			
<i>Voor de politie</i>			
• Halt doorverwijzen zonder tussenkomst OM*	X		
• Alle eenheden moeten weer jeugdagenten inzetten			X
• Reprimandegesprek door Halt-medewerker laten voeren			X

	Gegeven door:		
Gegeven suggesties	Politie	OM	Overige instanties
<i>Voor het OM</i>			
• Meer mogelijkheden tot civiele trajecten		X	X
• Strafbaarstelling vanaf 14 jaar		X	
• Alle zaken eerst laten onderzoeken door de RvdK			X
• Maatschappelijke dienstplicht als straf			X
• Maatschappelijke stage in een jeugdgevangenis	X		
• Verplichte combinatie tussen straf en hulpverlening		X	
• Analyse thuissituatie door Veilig Thuis meenemen in besluit			X
• OM laten uitvoeren door OM'ers met pedagogische training			X
• Toewijzen van jongeren- of gezinscoach in eis opnemen			X
• Civiel kader altijd in het proces betrekken			X
• Ouders (ook) strafbaar stellen			X
	Gegeven door:		
Gegeven suggesties	Politie	OM	Overige instanties
<i>Suggesties voor alternatieve niet-strafrechtelijke aanpakken</i>			
<i>Voor de politie</i>			
• hOvJ laten beslissen of jeugdige strafrechtelijk traject in moet*	X		
• Preventief gesprek met jeugd voeren, samen met Halt	X		
• Preventief gesprek met jeugd voeren, samen met jongerenwerk			X
• Aanpak alleen richten op ouders in gesprekken			X
• Herstelbemiddeling inzetten*			X
• Huisbezoek jeugdagent*			X
• Monitoring situatie in gezin door wijkagenten			X
<i>Voor het OM</i>			X
• Civielrechtelijk traject voor jongere én ouder*			X
• Toewijzen van jongerencoach in eis opnemen			X

* Door respondenten genoemde aanpak die al bestaat

Op basis van de tabel kan geconstateerd worden dat er kennelijk geen bij alle partijen breed gedragen mening bestaat over de alternatieve aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Geen enkele suggestie wordt namelijk in alle drie de geledingen genoemd. Naast de suggesties voor de politie en het OM wordt voor de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten ook naar andere partijen gekeken, vooral bij de niet-strafrechtelijke aanpakken. Zo wordt vanuit de politierespondenten gesuggereerd om te gaan werken met buddy's in de eigen zorgkring. Daarnaast is volgens de betrokken organisaties een belangrijke rol weggelegd voor jongerenwerkers die preventief ingezet kunnen worden, maar ook een rol zouden kunnen spelen bij reprimandegesprekken door de politie.

5.2 Bevindingen uit (groeps)gesprekken

In deze paragraaf worden suggesties voor alternatieve aanpakken besproken die naar voren zijn gekomen in de zes groepsgesprekken. Hieronder worden de suggesties toegelicht, waarbij eerst wordt ingegaan op de onderliggende behoeften van de bijbehorende instanties.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid ouders

Een veelgehoorde wens van de respondenten is een alternatieve aanpak die ouders strafrechtelijk aansprakelijk kan stellen. In de praktijk krijgen de respondenten vaak te maken met ouders die geen verantwoordelijkheid nemen. Dit komt onder andere voor bij de MST-aanpak, die wordt opgelegd aan een jeugdige. Wanneer de ouders niet meewerken bij deze aanpak en MST mislukt, dan wordt alleen de jeugdige terug gemeld als 'niet meewerkend', in plaats van het hele gezin. De jeugdige wordt hiervan de dupe, terwijl de ouders verantwoordelijk zijn. Vanuit de jeugdzorg, de politie, Halt, Veilig Thuis en de sociale wijkteams klinkt daarom de behoefte voor een pressiemiddel om ouders te betrekken bij de straf of hulpverlening. Dit kan in de vorm van een maatregel, zoals het verplicht stellen van participatie aan hulpverlening of in de vorm van een leerstraf. Niet alle respondenten zijn het eens met de suggestie. Waar de advocaten vinden dat er al te snel naar het gezinssysteem wordt gekeken, vraagt een jeugdreclasserder zich af waarom het strafrechtelijk moet. Hoewel ouders civielrechtelijk al aansprakelijk gesteld kunnen worden, willen de overige respondenten meer dwang kunnen uitoefenen.

Children's hearings

Gerelateerd aan de behoefte om ouders meer aansprakelijk te kunnen stellen, klinkt de behoefte voor een uitbreiding van civiele aanpakken. Een respondent van de politie geeft aan dat deze samenkomen in Schotse aanpak van jeugdcriminaliteit. In Schotland ligt het accent op bescherming voor jeugdigen tot 16 jaar. Zij kennen *Children's hearings*, een zitting waarbij de jeugdige, de ouders, de maatschappelijk werker, en de commissie (een soort equivalent van kinderrechtshouders) samen aan een ronde tafel zitten (Weijers, 2014). Tijdens de zitting wordt informeel gepraat en gediscussieerd over de feiten die hebben geleid tot de zitting en de noodzakelijke interventie om herhaling te voorkomen. Hierbij komen alle relevante aspecten van de sociale en gezinssituatie van de jeugdige aan bod. Voor 12- 13-jarigen zou deze aanpak betekenen dat ouders meteen betrokken worden, de gezinscontext van de jeugdige goed in kaart wordt gebracht en dat interventies op maat gemaakt kunnen worden. De respondent geeft aan dat deze *hearings* mogelijk ondergebracht kunnen worden bij de gemeente. Er wordt ook gekeken naar de jongerenrechtbanken als een vorm van children's hearings die in Nederland als een vaste aanpak kan worden toegepast.

Vroegsignaleringsaanpak

Respondenten uit twee sociale wijkteams geven aan dat, vanuit de behoefte om een lichte civiele én strafrechtelijke reactie te kunnen geven, in hun wijk een vroegsignaleringsaanpak wordt ingezet. Hierbij werken de politie, een medewerker van het wijkteam, een leerplichtambtenaar, Halt en Veilig Thuis samen. Wanneer een jeugdige een delict pleegt, wordt hier een document over opgesteld dat naar alle partijen wordt verzonden. Hierop kan de wijkteam medewerker kiezen of hij/zij een afspraak met het gezin maakt om een gesprek te voeren over de jeugdige. De medewerker kan samen met de politie naar het gezin gaan of alleen. Eigenlijk is de vroegsignaleringsaanpak dus een soort civiele reprimande. De vroegsignaleringsaanpak wordt nu al ingezet, maar de respondenten geven aan dat het systeem nog verbeterd moet worden, zodat de partijen beter kunnen samenwerken.

Hierboven zijn drie suggesties voor alternatieve aanpakken besproken die naar voren zijn gebracht door de respondenten. Naast deze suggesties bestaat er bij de respondenten behoefte aan niet-strafrechtelijke en/of civielrechtelijke alternatieve aanpakken.

Casus C

In de survey is de respondenten de volgende casus voorgelegd:

‘Een jongen van 13 mishandelt een medeleerling (eenvoudige mishandeling). De jongen blijkt op het voortgezet speciaal onderwijs (vso) te zitten en een licht verstandelijke beperking te hebben. De jongen is al bij Halt geweest voor een gepleegde diefstal en is civielrechtelijk bekend bij de Raad voor de Kinderbescherming vanwege een ondertoezichtstelling.’

Vervolgens is de respondenten gevraagd naar hun aanpaksuggestie. In de tabel hieronder zijn de antwoorden inzichtelijk gemaakt. In tegenstelling tot de vorige casussen, lopen de aanpaksuggesties van de politie, het OM en de overige instanties in deze casus uiteen. Waar respondenten werkzaam bij de politie en overige instanties een civielrechtelijke aanpak prefereren, acht het OM een Halt-interventie het meest geschikt. Bij de politie en de overige instanties wordt na een civielrechtelijke aanpak de voorkeur tevens aan de Halt-interventie gegeven, hoewel bij de politie een Justitieel Casus Overleg hoog scoort.

Aanpak	Politie		OM		Overige instanties	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Boete	0	0	1	4	0	0
Civielrechtelijke aanpak	29	28	3	12	25	21
GBM	1	1	0	0	0	0
Halt	12	12	7	28	23	19
Herstelbemiddeling	2	2	3	12	7	6
Hulpverlening (via VT melding)	2	2	0	0	1	1
Justitieel Casus Overleg	25	24	0	0	0	0
JR-maatregel	0	0	0	0	20	17
Leerstraf	5	5	3	12	19	16
Overige	1	1	0	0	0	0
Raadsonderzoek	5	5	4	16	12	10
Reprimande	5	5	0	0	3	3
Strafrechtelijke vervolging	14	14	4	16	6	5
(Voorwaardelijk) sepot	0	0	0	0	1	1
Werkstraf	2	2	0	0	1	1
Totaal	103	100	25	100	118	100

In deze casus, waarin een zwaar feit wordt gepleegd door een verstandelijk beperkte jeugdige die tevens civielrechtelijk bekend is, geven veruit de meeste respondenten de voorkeur aan een civielrechtelijke aanpak. Dat wil zeggen dat ze de huidige civiele aanpak zouden versterken, of zouden uitbreiden. Daarnaast wordt de voorkeur gegeven aan de Halt-interventie. Er is ook een groot aantal respondenten die een strafrechtelijke vervolging (niet gespecificeerd) zouden inzetten. De aanpaksuggesties lijken meer gefragmenteerd. Bovendien lijkt meer behoefte aan extra casusoverleg in deze zwaardere casus, in vergelijking met de eerder besproken lichtere casussen A en B.

Als vervolg op casus C is de respondenten de volgende stelling voorgelegd.

Zou u voor een andere aanpak kiezen als de jongen strafrechtelijk bekend is bij de Raad voor de Kinderbescherming, vanwege een advies voor een eerder strafrechtelijk feit?

Hieronder zijn de antwoorden inzichtelijk gemaakt. De respondenten van de overige instanties zouden hun aanpak het vaakst opschalen. Dit wil zeggen dat meer respondenten voor een strafrechtelijke vervolging zouden kiezen, of hun gekozen strafrechtelijke aanpak zouden intensiveren. De respondenten van het OM zouden hun aanpak veelal niet aanpassen, of geven aan dat dit maatwerk is. Respondenten van de politie geven tevens aan hun aanpak niet aan te passen.

Aanpak	Politie		OM		Overige instanties	
	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Extra overleg	6	9	1	14	8	8
Hetzelfde	33	48	9	25	22	23
Maatwerk	9	13	8	22	25	26
Opschalen	21	30	3	8	41	43
Totaal	69	100	21	100	96	100

Te constateren is dat de respondenten verdeeld zijn over of en hoe ze hun aanpak zouden aanpassen. Deze verdeeldheid geeft weer dat maatwerk een belangrijker rol in een complexe casus inneemt.

6

Aandachtspunten in de aanpak

In dit hoofdstuk worden aandachtspunten toegelicht die gedurende het onderzoek naar voren zijn gekomen. Deze aandachtspunten verhinderen een optimaal jeugdketenproces en/of verminderen (mogelijk) de effectiviteit van aanpakken.

Voor dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van twee bronnen: de (groeps)gesprekken die gevoerd zijn en de extra opmerkingen die door respondenten in de vrije velden van de survey zijn gemaakt. De aandachtspunten die naar voren kwamen konden worden opgedeeld in de volgende thema's: doorlooptijd, expertise en ketensamenwerking en zijn te beschouwen als bijvangst in het onderzoek.

6.1 Doorlooptijd

Een belangrijk aandachtspunt is de mate van snelheid bij het opleggen van aanpakken. Een korte doorlooptijd wordt door de respondenten in de groepsgesprekken gezien als een op zichzelf staande interventie. Wanneer een aanpak snel na een delict wordt ingezet, heeft dit een positief effect op de mate van effectiviteit. Voor de aanpak van jeugdige misdrijfverdachten zou het effectief zijn als de tijd tussen het feit en de afdoeningen zo kort mogelijk is (Van der Pligt e.a., 2007). Het aandachtspunt rondom tijd in het jeugdstrafproces ligt voornamelijk bij de snelheid van zittingen. Dit geldt zowel voor OM-zittingen als voor zittingen bij de kinderrechter. Deze zittingen vinden regelmatig te lang na het feit plaats. Zo komt het voor dat jeugdigen anderhalf jaar na het delict op een zitting moeten verschijnen. Dit lijkt vaker voor te komen bij zittingen bij de kinderrechter dan bij OM-zittingen, hoewel de doorlooptijd per arrondissement kan verschillen. Het lukt niet altijd om een afspraak in te plannen, terwijl jeugdzaken prioriteit krijgen bij de rechtbank. De OM-respondenten zijn hier kritisch over: 'Als het OM dagvaarden een effectieve interventie vindt, dan moeten we het inrichten zodat het effectief is: zonder vertraging'. De jeugdigen zijn veelal de details van het feit

vergeten naarmate de doorlooptijd langer wordt, zo is de ervaring. Feiten worden sneller gebagatelliseerd en het momentum lijkt voorbij te zijn. Juist voor deze doelgroep is het van belang dat de zitting in relatie staat tot het gepleegde feit. De vertraging in de doorlooptijd zou daarom teruggedrongen moeten worden.

De redelijke termijn

In Nederland is de redelijke termijn voor een jeugdzitting door de Hoge Raad vastgesteld op zestien maanden. Binnen zestien maanden moet de behandeling van een zaak ter terechtzitting afgerond zijn met een eindvonnis. Er is echter veel kritiek op deze redelijke termijn. In 2001 zijn namelijk de Kalsbeeknormen opgesteld, ten behoeve van snellere doorlooptijden in jeugdstrafzaken. Het streven vanuit de Kalsbeeknormen is om tachtig procent van de jeugdstrafzaken binnen zes maanden af te doen. In 2016 werd duidelijk dat de Kalsbeeknormen niet worden gehaald en de doorlooptijd van jeugdzittingen sinds 2010 alleen maar is verslechterd (Tweede Kamer, 2017). Sindsdien lijkt de doorlooptijd iets meer prioritering te krijgen. In 2018 vond ongeveer vijftig procent van de jeugdzittingen plaats binnen zes maanden (WODC, 2019).

In de survey relativeren enkele respondenten het aspect snelheid door te wijzen op het regelmatig vernomen belang van maatwerk. Vooral wanneer een afweging over hulpverlening gemaakt moet worden, is een goede samenwerking essentieel. Alleen verschillen respondenten in de mate waarin deze samenwerking tot snelle resultaten leidt; sommigen zijn van mening dat goede samenwerking tijd vergt, anderen vinden juist dat goede samenwerking tijdversnellend zou moeten werken.

6.2 Expertise

Er zijn diverse aandachtspunten rondom expertise naar voren gekomen die de effectiviteit van het jeugdstrafproces (mogelijk) verminderen. Een veelgehoord aandachtspunt, zowel in de groeps gesprekken als in de survey, is een gebrek aan pedagogische expertise binnen de politie. Vanuit de advocatuur, Halt en de jeugdzorg klinkt de behoefte om het jeugdspecialisme binnen de politie te vergroten. De laatste jaren is hier volgens hen te veel op bezuinigd, waardoor pedagogische kennis, onder andere over licht verstandelijke beperking, ontbreekt. Het gebrek aan expertise kan toegeschreven worden aan een gebrek aan capaciteit

binnen de politie. Wanneer er tijdens de politieopleiding meer aandacht wordt gegeven aan jeugdzaken zal de effectiviteit van politie-aanpakken voor deze doelgroep verbeteren. Zeker bij de vernieuwde vorm van de reprimande is het van belang dat deze kennis wel wordt uitgedragen.

Een tweede aandachtspunt rondom het thema expertise ligt bij de ZSM-aanpak. Bij de ZSM-overleggen zijn niet altijd jeugdofficieren aanwezig. Vaak zijn er officieren aanwezig die geen specialisme hebben op jeugd. Deze officieren hebben minder kennis over de mogelijke afdoeningsmodaliteiten en kijken met een “volwassenenbril” naar de zaken. Het gebrek aan jeugdspecialisme wordt door de respondenten uit beide bronnen gezien als een groot gemis, zeker bij deze doelgroep. Een jeugdofficier die zich niet alleen laat adviseren door betrokken partijen maar zelf ook nieuwe modaliteiten oppert, verbetert de effectiviteit. Daarnaast wil een aantal respondenten dat er meer expertise wordt toegevoegd aan het ZSM-overleg, door meer partners aan de ZSM-tafel uit te nodigen. Door Halt, Veilig Thuis en de sociale wijkteams aan het ZSM-overleg toe te voegen, is er meer informatie beschikbaar over de jeugdige in kwestie. Een enkele respondent, werkzaam bij deze partijen, heeft twijfels, vooral vanwege de beperkte capaciteit die hun organisatie hiervoor vrij kan maken.

Een laatste aandachtspunt binnen dit thema heeft betrekking op het gebrek aan kennis over de digitale belevingswereld van jeugdigen en het gebrek aan kennis over de effectiviteit van aanpakken. Momenteel heeft de keten te weinig zicht op de digitale belevingswereld van jeugdigen. Het is van belang om te investeren in expertise in digitale delicten, zodat de juiste aanpakken ingezet kunnen worden. Daarnaast willen respondenten dat de kennis over de effectiviteit van aanpakken wordt vergroot. Zoals in dit onderzoek naar voren is gekomen is er over meerdere aanpakken weinig bekend omtrent de effectiviteit in het verminderen van recidive. Door kennis over de effectiviteit van aanpakken te vergroten en deze te delen binnen de jeugdketen, kunnen aanpakken effectiever worden ingezet.

6.3 De ketensamenwerking

In de ketensamenwerking zijn tevens aandachtspunten naar voren gekomen. Een belangrijk aandachtspunt ligt bij het LIJ. Uit dit onderzoek blijkt dat niet iedereen bekend is met het LIJ. Daarnaast bestaat er onduidelijkheid over welke rollen betrokken partijen binnen het LIJ hebben en geven respondenten aan dat niet elke ketenpartner het LIJ even trouw invult, waardoor deze in effectiviteit vermindert. Kortom, het LIJ lijkt nog geen vaste plaats te hebben binnen de ketensamenwerking. Het is van belang dat er geïnvesteerd wordt in het draagvlak voor en

kennis omtrent het LIJ, zodat dit systeem optimaal kan worden ingezet. Zo kunnen aanpakken gekozen worden die zo goed mogelijk bij de jeugdigen aansluiten.

De plek van herstelbemiddeling binnen de keten is een tweede aandachtspunt. In het onderzoek is duidelijk geworden dat de betrokken instanties positief zijn over herstelbemiddeling. Velen geven echter aan dat deze aanpak nog geen vaste plek in de jeugdketen kent. Hierdoor is het voor veel respondenten onduidelijk wanneer en door wie deze herstelbemiddeling kan worden ingezet. Om van herstelbemiddeling een effectieve aanpak te maken die vaker wordt toegepast, moet de aanpak een meer geaarde plek krijgen binnen de keten.

Ten slotte blijkt bureaucratie in de keten een aandachtspunt voor een effectieve aanpak. De processen zijn de laatste jaren bemoeilijkt, hierdoor is er veel papierwerk. Dit haalt de snelheid uit de keten, waardoor deze niet optimaal werkt en, vooral in de survey, de opmerking over te weinig daadkracht naar voren komt. De respondenten in de groeps gesprekken geven aan dat er momenteel een pilot loopt in politie-eenheid Oost-Nederland, waarbij Halt en de politie samenwerken. Waar het doorsturen van een jeugdige naar Halt eerst via een ingewikkelde en langdurige weg liep, kunnen misdrijven nu eenvoudig worden verwezen naar Halt via een mutatie. Hoewel het effect van deze pilot nog niet gemeten en geanalyseerd is, kunnen soortgelijke initiatieven mogelijk zorgen voor een vermindering van bureaucratie. Hierdoor weten betrokken partijen elkaar mogelijk sneller te vinden.

6.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn aandachtspunten binnen de jeugdketen toegelicht. Tijdens het onderzoek zijn aandachtspunten op de thema's snelheid, expertise en de ketensamenwerking naar voren gekomen. Een belangrijk aandachtspunt binnen het thema tijd is de doorlooptijd van jeugdzittingen. Door een lange doorlooptijd wordt de uiteindelijke aanpak volgens respondenten minder effectief. Binnen het thema expertise zijn de aandachtspunten 'het gebrek aan jeugdexpertise binnen de politie', 'het gebrek aan jeugdexpertise bij het ZSM-overleg' en 'het gebrek aan kennis over de digitale wereld en over de effectiviteit van aanpakken' toegelicht. Ook zijn enkele aandachtspunten binnen de ketensamenwerking blootgelegd. Zo wordt het LIJ momenteel niet optimaal ingezet, kent herstelbemiddeling nog geen vaste plek binnen de keten en zorgt bureaucratie voor minder snelheid en effectiviteit in de keten. Deze aandachtspunten hebben direct invloed op de werking van de jeugdketen en dat werkt mogelijk door in de effectiviteit van de aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten.

7

Beantwoording onderzoeksvragen en beschouwing

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen van het onderzoek samengebracht. Ter inleiding wordt teruggekeken op het onderzoek zelf (paragraaf 7.1). Daarna worden de onderzoeksvragen beantwoord (paragraaf 7.2). Het hoofdstuk eindigt met een beschouwing waarin wordt gereflecteerd op het onderzoek (7.3).

7.1 Terugblik op het onderzoek

In 2017 adviseerde de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming om de strafrechtelijke minimumleeftijd van 12 naar 14 jaar te verhogen (Raad voor de Strafrechtstoepassing, 2017). De gedachte hierachter was dat vrijwillige of gedwongen jeugdhulp voor kinderen tot ten minste veertien jaar de voorkeur geniet boven het strafrecht omdat “*de meeste jongeren (...) pas vanaf hun veertiende (blijken) te snappen wat er gebeurt in een strafrechtelijk proces*”. In een reactie op dit advies gaf de minister voor Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer aan dat de strafrechtelijke minimumleeftijd niet verhoogd wordt. Wel ontstond bij het ministerie van Justitie en Veiligheid de behoefte aan een totaaloverzicht van de huidige (niet-)strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Daarnaast is de wens ontstaan om door middel van onderzoek inzichtelijk te krijgen welke aanpakken er voor deze doelgroep in de jaren 2017 en 2018 zijn ingezet, hoe vaak voor welke aanpak werd gekozen en waarom. Door het WODC is aan Bureau Beke gevraagd dit te onderzoeken.

In het onderzoek zijn diverse onderzoeksactiviteiten ingezet. Allereerst is een literatuurstudie uitgevoerd om (1) de (niet-)strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten te inventariseren en (2) de effectiviteit en de werkzame bestanddelen van deze aanpakken in te schatten. Ten tweede is een analyse uitgevoerd op 2.059 geregistreerde zaken in BVH/BOSZ om een beeld te krijgen van de aanpakken die zijn ingezet. De steekproef, aangeleverd door de Nationale

Politie, betreft zaken die in 2017 en 2018 door 1.770 12- en 13-jarige verdachten werden gepleegd, eenderde van het totaal aantal verdachten in die twee jaren. De steekproef is representatief wanneer gekeken wordt naar geslacht, leeftijd, jaar van plegen van het misdrijf en de afhandelingsinstantie (politie en OM).

Om een beeld van de motivatie voor een bepaalde aanpak te krijgen, meningen te inventariseren over de effectiviteit van bepaalde aanpakken en om suggesties voor bepaalde casussen te ontvangen, is ten derde een digitale survey uitgezet. De survey is uitgezet onder politiefunctionarissen met een taakaccent jeugd, jeugdofficieren van Justitie en medewerkers van overige instanties (Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, Halt, jeugdrechtsadvocaten, jeugdbescherming, jeugdzorg en gemeentelijke wijkteams). De survey is door 546 respondenten ingevuld. De vragen zijn toegespitst op de verschillende instanties (Politie, OM en overige instanties), om zo aan te sluiten bij de fase waarin ze in het proces betrokken zijn.

Ten slotte zijn er (groeps)interviews gehouden waarin in totaal 36 professionals zijn bevestigd. Ten eerste zijn zes groepsbijeenkomsten georganiseerd in de vorm van multiple casestudies. Deze groepsbijeenkomsten werden bijgewoond door vertegenwoordigers van de politie, het OM, de RvdK/jeugdbescherming/jeugdzorg, Veilig Thuis/wijkteams, Halt en jeugdrechtsadvocaten. Aan de deelnemers van deze bijeenkomsten zijn de bevindingen uit de survey teruggeleegd. Aan hen is gevraagd a) of zij het opgetekende beeld herkennen, b) wat de werkzame bestanddelen binnen een aanpak zijn, c) welk oordeel zij hebben over de betreffende aanpak in het licht van relevantie en effectiviteit op recidive en d) of zij voorbeelden kunnen geven van het verloop van een interventie aan de hand van een concrete casus. Aanvullend zijn er zes interviews gehouden om onder andere de BVH- en BOSZ-data beter te duiden en beter zicht te krijgen op de plaats van herstellbemiddeling in de keten.

7.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De centrale probleemstelling is als volgt uitgewerkt in vier deelvragen:

Welke strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestonden er in 2017 en 2018 en hoe vaak werd voor elke aanpak gekozen? Waarom werd voor een bepaalde aanpak gekozen? Wat hielden de verschillende aanpakken in de praktijk in? Hoe effectief menen betrokken organisaties dat de verschillende aanpakken waren om recidive te voorkomen?

Deze deelvragen worden achtereenvolgens beantwoord. Maar daaraan voorafgaand trekken we enkele hoofdconclusies. Ten eerste blijkt de afdoeningsketen voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten betrekkelijk “klassiek”: er wordt relatief veel doorverwezen naar Halt en geseponeerd. Weliswaar worden door de politie ook veel reprimandes uitgevoerd, maar relatieve “nieuwkomers” als mediation in strafzaken en herstelbemiddeling komen nog weinig voor. Voor een deel is dit natuurlijk terug te voeren op de structuur van het (niet-)strafrechtelijk systeem. Zo zal ZSM in de nabije toekomst voor de jeugd standaard ingezet worden, waardoor het mogelijk lastiger zal worden om zich “buiten de gebaande paden” van het strafrecht te begeven.

Op basis van literatuuronderzoek blijkt slechts een enkele aanpak bewezen effectief dan wel veelbelovend. Op dit terrein is nog veel winst te boeken, zowel ten aanzien van onderzoek naar effectiviteit als ten aanzien van kennis bij de betrokken partijen over effectieve/veelbelovende aanpakken. Juist voor deze subgroep jongeren is er reden ook de nodige aandacht te besteden aan betrekkelijk nieuwe, (niet-)strafrechtelijke aanpakken. Mediation en herstelbemiddeling zijn hier voorbeelden van.

‘Ouderbetrokkenheid’ is een factor die vanuit zowel de literatuur als vanuit de respondenten wordt aangehaald als een werkzaam bestanddeel. Alleen blijft onduidelijk hoe deze betrokkenheid binnen de verschillende aanpakken vorm moet krijgen.

-I- Welke strafrechtelijke en niet-strafrechtelijke aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten bestonden er in 2017 en 2018 en hoe vaak werd voor elke aanpak gekozen?

Aantallen zaken

Zowel de data uit BVH en BOSZ als de antwoorden van de respondenten uit de survey geven hier inzicht in. De BVH- en BOSZ-zaken hebben betrekking op de jaren 2017 en 2018, terwijl de surveyresultaten de aanpakken uit 2019 belichten. Omdat het in 2017 en 2018 om een steekproef van alle zaken gaat, drukken we de aanpakken voor 12- en 13-jarigen alleen in percentages uit.

Uit de data in BVH/BOSZ blijkt dat de politie nagenoeg alle zaken (96 procent) uit 2017 en 2018 inzendt naar het OM dan wel naar Halt of een reprimande geeft. Wanneer een zaak bij het OM terecht komt, worden deze in hoofdzaak (95 procent) ingezonden naar Halt, geseponeerd, gedagvaard of worden jongeren uitgenodigd op het parket (de zogenaamde OM-zitting). Door de minis-

ter voor Rechtsbescherming werd gesteld dat het merendeel van de zaken van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten buiten het strafrecht wordt afgedaan. Uit de analyse van de data in BVH/BOSZ blijkt inderdaad dat ruim tweederde van de zaken door politie en OM buiten het strafrecht worden afgedaan. Het gaat dan om inzendingen naar Halt (41 procent), seponeringen (17 procent) en reprimandes (10 procent).

Uit de survey komt voor de politie dezelfde top-3 en voor het OM dezelfde top-4 naar voren, maar de percentages verschillen enigszins. Politierespondenten in de survey geven bijvoorbeeld aan in 2019 veel naar Halt te verwijzen en de reprimande in te zetten, maar minder dan uit de BVH-/BOSZ-data blijkt door te verwijzen naar het OM. En de OM-respondenten noemen naast de top-4 ook nog het voorwaardelijk sepot, de inzet van mediation en het verzoek om een ondertoezichtstelling.

Zorgmeldingen

De analyse van de BVH- en BOSZ-data over 2017 en 2018 maakte het mogelijk om ook nader te kijken naar zaken waarin een zorgmelding was gedaan, waarin een ZSM-traject werd ingezet en zaken waarin intensief contact is geweest met de Raad voor de Kinderbescherming.

Als een zorgmelding gedaan is, blijft de rangorde in politie-afhandelingen gelijk, maar worden bij het OM meer OTP-zittingen gehouden en minder geseponeerd. Na een zorgmelding wordt ook vaker een ZSM-traject ingezet en blijkt de Raad voor de Kinderbescherming in acht van de tien ZSM-trajecten te worden betrokken.

Overwegingen van het OM met betrokken partijen

In bijna 10 procent van de zaken is uit BOSZ nadere informatie te halen over aanpak die, al dan niet in samenwerking met andere betrokken partijen, in 2017 en 2018 door het OM is overwogen. Daaruit komt naar voren dat de OM-zitting en de ondertoezichtstelling de hoofdmoot van de aanpak vormen. Als het gaat om leerstraffen wordt vooral TACt overwogen. Jeugddetentie, de gedragsbeïnvloedende maatregel of de PIJ-maatregel zijn niet overwogen.

Recidivisten

Uit een nadere analyse blijkt dat in de steekproef van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten in 2017 en 2018 sprake is van jongeren die een feit dan wel meerdere feiten gepleegd hebben. Van deze tweede groep, de recidivisten, worden de zaken aanzienlijk vaker door de politie ingezonden naar het OM, maar wordt toch ook

nog regelmatig verwezen naar Halt. De reprimande is voor deze groep beduidend minder vaak een optie. Ook bij het OM treden verschuivingen tussen beide groepen op: minder Halt-verwijzingen, meer dagvaardingen en meer OM-zittingen voor de groep ‘recidivisten’.

-2- Waarom werd voor een bepaalde aanpak gekozen?

Gemaakte afwegingen

Via een analyse van de beschikbare data uit BVH is op hoofdlijnen een beeld te geven van de redenen om voor een bepaalde aanpak te kiezen. Het is namelijk gebleken dat voor bepaalde misdrijfsoorten in 2017 en 2018 vaker een bepaalde aanpak is ingezet dan voor andere. Zo wordt Halt vaker ingezet voor vermogensmisdrijven en vernielingen/misdrijven openbare orde. Gewelddismisdrijven worden minder vaak naar Halt verwezen. De oorzaak hiervoor ligt natuurlijk ook voor een deel in de delicten die in aanmerking voor een Halt-interventie komen.

Daarnaast geven de BOSZ-data in enkele gevallen zicht op afwegingen om voor een bepaalde aanpak te kiezen. In het algemeen zijn dit juist de gevallen waar het OM, de Raad voor de Kinderbescherming en andere partners in de aanpak betrokken zijn. Er is dan veelal sprake van recidiverende jongeren, zorg rondom de thuissituatie of een al lopend traject (bijvoorbeeld een ondertoezichtstelling).

Maatwerk

In de survey is aan respondenten gevraagd waarom men vindt dat een bepaalde aanpak de voorkeur heeft. Hiervoor is al aangegeven dat ruim tweederde van de zaken van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten wordt afgedaan via Halt, een sepot of een reprimande. De reden hiervoor is, dat het bij deze jongeren vaak om first of “lichte” second offenders gaat. Daarnaast is ook aangegeven dat de factor ‘ouderbetrokkenheid’, vooral bij Halt, een belangrijke reden is om voor een aanpak met dit element erin te kiezen.

Toch blijkt uit de survey dat veel respondenten aangeven dat deze specifieke jonge doelgroep maatwerk vereist en er niet altijd op voorhand een voorkeur voor een aanpak is op grond van de zwaarte van een gepleegd feit alleen. De nodige respondenten zijn voor een strafrechtelijke afdoening voor de zeer zware misdrijven, maar voor de misdrijven die minder zwaar zijn achten zij het van belang om breder te kijken dan het feit en eventuele recidive; ook de thuissituatie en eventuele problematiek zijn relevant en hulpverlening kan dan een goede aanvulling zijn.

Een aandachtspunt is dat hulpverlening soms te lang blijft hangen in het vrijwillige traject. Een zorgmelding wordt daardoor minder effectief. Daarom bete-

kent het aanbieden van maatwerk voor de nodige respondenten ook dat er een stok achter de deur is door hulpverlening in bepaalde gevallen verplicht te stellen.

Ook uit de drie casussen die aan respondenten in de survey zijn voorgelegd blijkt dat de zwaardere casussen enerzijds tot meer verschillen in aanpaksuggesties leiden en anderzijds tot een sterkere hang naar het leveren van maatwerk. Daarnaast spelen ook andere factoren, zoals een al bestaande zorgvraag, gezinsproblematiek en eerdere veroordelingen, mee.

Motieven voor opgelegde aanpakken

Te zien is dat een doorverwijzing naar Halt, zowel vanuit de politie als vanuit het OM, veelvuldig wordt toegepast. Voor een deel is dit logisch, omdat het een zeer jonge doelgroep betreft die bovendien voor het eerst een misdrijf begaat. Maar ook blijkt Halt veelvuldig te worden toegepast vanwege de bestaande expertise bij deze instantie, alsmede de relatieve snelheid van een dergelijk traject. Dit laatste argument is ook een van de redenen voor respondenten om positief tegenover de politiereprimande te staan, overigens wel met de kanttekening dat deze bij voorkeur door een jeugdagente gegeven wordt. De reprimande lijkt overigens aan een opmars bezig, ook omdat deze aanpak sinds oktober 2020 als pilot in alle politie-eenheden is gestart. Maar tussen de BVH-data uit 2017 en 2018 en de meningen van respondenten, die betrekking hebben op 2019, is voor de reprimandes ook al een verschil op te tekenen: in de BVH-data blijft het aantal reprimandes nog op gepaste afstand van het aantal inzendingen naar het OM en Halt, terwijl volgens de politierespondenten in de survey het hoge aantal inzendingen richting het OM deels lijkt af te nemen door de reprimandes.

Doorverwijzingen naar Halt en de OM-zitting zijn de meest voorkomende afhandelingen van het OM, gevolgd door het sepot en de dagvaarding. Uit de groepsgesprekken met de OM-functionarissen wordt duidelijk dat zij in hun aanpakkeus vooral geleid worden door het proportionaliteitsbeginsel, de wet en OM-beleid; als eenmaal een strafrechtelijk traject is ingezet, is het volgens hen lastig om nog buiten dit traject te treden. Wel zien we zowel in de survey als in de groepsgesprekken dat de behoefte bestaat om deze doelgroep 12- en 13-jarigen zoveel mogelijk buiten het strafrecht om af te doen. Grosso modo gaat het dan om de politiereprimande of een Halt-interventie en, voor de “zwaardere” zaken, een jeugdreclassering of civiele maatregelen. Vanuit verschillende bronnen wordt eveneens de voorkeur uitgesproken voor enige juridische verplichting als er een hulpverleningstraject ingezet wordt. Bovendien is regelmatig gesuggereerd om ouders in een dergelijk traject te betrekken, omdat aan ouderlijke betrokkenheid veel belang wordt gehecht.

Daarnaast worden ook mediation/herstelbemiddeling in een strafrechtelijk traject door respondenten in de survey en de groepsgesprekken genoemd als goede aanpakmogelijkheid tegen de 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Uit de BOSZ-analyse blijkt echter dat mediation in 2017 en 2018 amper werd overwogen, maar dat deze volgens de respondenten in de survey en de groepsgesprekken substantiëler ingezet mag worden.

Het voorgaande neemt niet weg dat respondenten in de survey en de groepsgesprekken ook te maken hebben gehad met veel zwaardere gevallen, zowel wat het gepleegde feit als de achtergrondsituatie van de jongere betreft. Als het een zwaar feit betreft wordt vooral in de survey in enkele gevallen aangegeven dat een meer strikte lijn (nachtje cel of strafrecht) de voorkeur geniet. Maar wanneer de achtergrondsituatie van een jongere wijst op achterliggende problematiek, dan zijn de meeste respondenten het erover eens dat er gekozen moet worden voor een aanpak waarin de zorgcomponent goed vertegenwoordigd is, bij voorkeur vormgegeven als onderdeel van een ketenaanpak.

-3- Wat hielden de verschillende aanpakken in de praktijk in?

Opsomming van de aanpakken

In het onderzoek zijn de beschikbare aanpakken voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten aan bod gekomen. Onder de aanpakken zijn niet-strafrechtelijke sancties, maatregelen, bijkomende straffen en hoofdstraffen geschaard. Niet-strafrechtelijke aanpakken kennen een speciale plek in het jeugdstrafrecht. De jeugdige krijgt geen strafblad en negatieve gevolgen geassocieerd met een strafrechtelijke afdoening, zoals het labelen van een jeugdige als 'crimineel', worden beperkt. In het onderzoek zijn de reprimande, de zorgmelding, de Halt-interventie en herstelbemiddeling onder de niet-strafrechtelijke aanpakken gerubriceerd. Jeugdstraffen zijn gericht op vergelding, tegemoetkoming aan het herstel van het slachtoffer en het voorkomen van herhaling. De boete, de werkstraf, de leerstraf en jeugddetentie vallen onder jeugdstraffen. Jeugdmaatregelen hebben een beveiligend en/of schadeherstellend karakter. De twee bekendste maatregelen zijn de gedragsbeïnvloedende maatregel en de PIJ-maatregel. Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de aanpakken bijlage 3.

Werkzame bestanddelen

Bij de vraag wat de verschillende aanpakken in de praktijk inhouden, is het op grond van de onderzoeksresultaten mogelijk om naar de werkzame bestanddelen binnen de aanpakken te kijken. De respondenten in de survey en de groepsge-

sprekken noemen vooral bij de reprimande, Halt en herstelbemiddeling/mediation de nodige werkzame bestanddelen. Dit zijn werkzame bestanddelen die in de literatuur ook terug zijn te vinden, zoals ouderbetrokkenheid en het afschrikwekkende effect. Daartegenover worden ook niet-werkzame bestanddelen van aanpakken benoemd. Deze liggen bij de boete ('betalen ouders') en bij de reprimande ('niet werkzaam binnen multiprobleemgezinnen').

Door respondenten worden ook vermeend werkzame bestanddelen genoemd die niet in de literatuur zijn terug te vinden. Deze werkzame bestanddelen zijn vooral genoemd bij hulpverlening, de OM-zitting, het aanbrengen bij ZSM en vroeginterventies door de Raad voor de Kinderbescherming en de gemeente. Centraal staan daarin bestanddelen die gericht zijn op ouders/het gezinssysteem, op de sociale omgeving en op het voorkomen van vertraging in ondersteuning.

-4- Hoe effectief menen betrokken organisaties dat de verschillende aanpakken waren om recidive te voorkomen?

Bevindingen in de literatuur

Er is in Nederland weinig zicht op de effectiviteit van aanpakken, vooral omdat er weinig Nederlandse effectstudies van goede kwaliteit uitgevoerd zijn. Hierdoor is het voor veel aanpakken onduidelijk of ze recidivereducerend werken. Vooral bij straffen en maatregelen is een gebrek aan literatuur. Het gebrek aan kennis over de effectiviteit van aanpakken heeft gevolgen voor de haalbaarheid van de strafdoelen, met name recidive. Wel lijkt met het huidige palet aan straffen en maatregelen voldoende aandacht te zijn voor de vergelding van schuld en het tegemoet komen aan het herstel van het slachtoffer. En ook bestaat de nodige aandacht voor ouderbetrokkenheid, op inzicht gerichte methodes en op herstel gerichte methodes. Zie bijlage 4 voor gedetailleerde informatie over de effectiviteit van aanpakken.

Bevindingen in onderhavig onderzoek

In de survey is aan respondenten gevraagd welke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten volgens hen effectief is en waarom. Belangrijk om te benadrukken is dat dit geen harde effectmaat is, maar dat het een professioneel oordeel van de respondenten over vermeende effectiviteit betreft.

Bij de aanpak door de politie wordt een doorverwijzing naar Halt, het ZSM-traject en de zorgmelding door veel respondenten als veelbelovend tot effectief beschouwd. Binnen de aanpakmogelijkheden van het OM zijn het wederom de

Halt-interventie en de dagvaarding/OM-zitting die resulteert in begeleiding van de jeugdreclassering. Ook is mediatie volgens veel respondenten veelbelovend tot effectief en worden OM-aanpakken waaraan een modaliteit van een gedrags-aanwijzing, werk- of leerstraf is gekoppeld als veelbelovend beschouwd.

Spiegelen van literatuur aan onderzoeksbevindingen

Wanneer we de meningen van de respondenten spiegelen aan de onderzoeksbevindingen over effectiviteit van aanpakken in de literatuur, dan valt op dat de respondenten beduidend positiever zijn over verschillende aanpakken. Uit de literatuur blijkt namelijk dat een aanpak (de gezinsinterventie) effectief is en drie aanpakken veelbelovend zijn: de reprimande, herstelbemiddeling en de werkstraf.

Deels kan het voorgaande te maken hebben met de bredere doelgroep binnen dergelijke onderzoeken. De 12- en 13-jarigen vormen binnen die groep toch een typische subgroep die veelal nog weinig en voor betrekkelijk lichte feiten met de politie in aanraking is geweest. Mede daarom leeft bij veel respondenten de wens om juist voor deze doelgroep te beschikken over voldoende niet-strafrechtelijke aanpakken.

Nevenopbrengsten: aandachtspunten en mogelijk veelbelovende aanpakken

Op basis van de bevindingen uit de survey en de (groeps)gesprekken zijn enkele aandachtspunten naar voren gekomen die van invloed kunnen zijn op de effectiviteit van de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Zo benoemen respondenten het aandachtspunt snelheid, hetgeen inhoudt dat een aanpak vooral zo snel mogelijk na het gepleegde feit moet plaatsvinden; deze jonge groep is volgens respondenten gebaat bij een snelle afhandeling en in de praktijk is dit lang niet altijd het geval. Ook is de soms ontbrekende jeugdexpertise bij de politie en het OM als aandachtspunt genoemd. En verder blijft de expertise binnen de keten achter voor wat betreft de digitale delicten die jongeren kunnen plegen. Een laatste aandachtspunt is dat de keten nog optimaler benut kan worden, met name ten aanzien van het gebruik van beschikbare instrumenten (bijvoorbeeld het LIJ), veelbelovende aanpakken (bijvoorbeeld herstelbemiddeling) en nieuwe samenwerkingsverbanden (minder bureaucratie).

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat er bij diverse ketenpartijen behoefte bestaat aan nieuwe (buiten)strafrechtelijke mogelijk veelbelovende aanpakken. Enkele voorbeelden die zijn genoemd zijn de strafrechtelijke aansprakelijkheid van ouders, de Schotse children's hearings en de vroegsignaleringsaanpak.

7.3 Beschouwing

Aan het eind van deze rapportage willen we nog een korte beschouwing geven op de onderzoeksresultaten. In de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten lijkt een aantal bevindingen wat ons betreft tamelijk voor de hand liggend te zijn, maar verdienen andere bevindingen mogelijk in de toekomst extra aandacht.

De eerste meer voor de hand liggende bevinding is dat Halt voor veel respondenten een goede optie is om in te zetten tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten, zowel in aantal als in effectiviteitsgedachte. Dit is ook begrijpelijk, gezien de leeftijd van de jongeren en het feit dat ze vaak voor het eerst een misdrijf plegen. En zelfs als deze jongeren vaker met de politie in aanraking komen is Halt nog een optie. Dit neemt alleen niet weg, dat de Halt-interventie zich tot op heden in effectiviteitsstudies nog niet bewezen heeft. Er worden weliswaar in de literatuur en door respondenten veel werkzame bestanddelen van Halt benoemd, maar voor wat betreft recidivereductie is deze aanpak nog niet effectief gebleken. Mogelijk ligt dit ook aan de effectstudies zelf, die zich tot op heden hebben gericht op de gehele Halt-populatie van 12 tot 18 jaar; niet uit te sluiten is dat er binnen deze groep verschillende effecten binnen verschillende leeftijdscategorieën zijn op te tekenen. Of dat andere factoren een rol spelen, zoals schooluitval.

Niet uitgesloten is, dat Halt in de toekomst meer “concurrentie” krijgt van andere, al bestaande en meer recente, aanpakken. Zo is de reprimande recent landelijk uitgezet in alle politie-eenheden en kan mediation/herstelbemiddeling ook als alternatief worden ingezet. Juist voor de doelgroep 12- en 13-jarige misdrijfverdachten kan deze bredere keus in (niet-strafrechtelijke) aanpakken interessant zijn. Tegelijkertijd is een kanttekening voor de reprimande op zijn plaats: als de politie deze aanpak volop gaat uitvoeren, zouden zij volgens de respondenten ook een kwaliteitsslag moeten doorvoeren voor wat betreft de jeugdexpertise die voor deze gesprekken nodig zijn.

Het punt van de expertise geldt volgens respondenten mogelijk ook voor de OM-zittingen en de ZSM-aanpak. Het OM speelt in deze aanpakken een cruciale rol, maar volgens respondenten worden te vaak officieren ingezet zonder jeugdspecialisme. Op zich kunnen betrokken partijen hierin ondersteunen, maar blijft kennis over jeugd bij iedere instantie toch een basisvoorwaarde.

Uit de survey en de casusbeschrijvingen komt naar voren dat de meer complexe zaken maatwerk vereisen. Expertise vanuit de gehele keten kan hierbij ondersteunen. Dit moet alleen niet leiden tot nog tragere besluitvorming rondom 12- en 13-jarige misdrijfverdachten, omdat aangegeven wordt dat de doorlooptijd voor deze groep bij voorkeur zo kort mogelijk is. Dit geldt bijvoorbeeld ten aanzien van de strafrechtelijke trajecten, maar ook ten aanzien van (het

opstarten van) eventuele hulpverlening. Interessant is dat uit het onderzoek ook een aantal samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld tussen de Raad voor de Kinderbescherming en gemeenten, naar voren komt die mogelijk zorgen voor kortere lijnen tussen de instanties en hopelijk snellere actie.

Hiervoor is al enige aandacht geschonken aan de effectiviteit van Halt. Een aantal aanpakken blijken minimaal veelbelovend te zijn, maar feitelijk gezien is alleen de gezinsinterventie op grond van onderzoek effectief te noemen. Deze constatering leidt tot twee gedachten van onze kant, namelijk 1) of er wel voldoende effectonderzoek naar interventies wordt gedaan en 2) of dergelijk onderzoek wel voldoende bekend is. Wat het eerste punt betreft, zouden de veelbelovende aanpakken mogelijk meer onderzoek naar de effectiviteit verdienen. En inzake het tweede punt liggen binnen de bestaande overlegvormen mogelijkheden om meer aandacht te schenken aan effectieve/veelbelovende aanpakken. Ketenoeverlegvormen, zoals ZSM, behoren steeds meer tot de standaardwerkwijze. Mogelijk kan het interessant zijn om de civiele kant nog meer in dergelijke overleggen in te brengen, bijvoorbeeld door de inbreng van Veilig Thuis mee te nemen. In het onderzoek wordt hiervoor een aantal concrete suggesties vanuit de partijen in de keten gedaan. Mogelijk zijn die de moeite van het onderzoeken waard.

Dit alles neemt niet weg dat het volgens respondenten enerzijds soms noodzakelijk is om toch te kiezen voor een stevige aanpak. Hoewel respondenten vanuit verschillende organisaties in de survey aangeven dat een strenge aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten soms de beste optie is, blijkt uit de analyse van aanpakken in 2017 en 2018 dat dit in de praktijk weinig gebeurt. Gezien de leeftijd van de doelgroep lijkt dit ook een logisch gegeven.

Anderzijds biedt het onderzoek aanwijzingen dat juist een preventieve aanpak voor deze subgroep jongeren mogelijk de nodige delicten had kunnen voorkomen. De realiteit hierbij is dan wel om aan te geven dat met een dergelijke aanpak niet ieder delict, bijvoorbeeld een licht feit onder first offenders, voorkomen kan worden. Immers: voor deze jonge subgroep is het lastig om de consequenties van het eigen gedrag te overzien. Maar juist omdat in Nederland niet gekozen wordt voor het ophogen van de strafrechtelijke leeftijd van 12 naar 14 jaar, is het des te meer van belang om de mogelijkheden van de inzet van preventieve aanpak tegen deze subgroep goed te exploreren.

Lijst met afkortingen

BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BOSZ	Betere Opsporing door Sturing op Zaken
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DGSenB	Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
GBM	Gedragbeïnvloedende maatregel
ITB	Intensieve Traject Begeleiding
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind
JJI	Justitiële Jeugdinrichting
JR	Jeugdreclassering
LIJ	Landelijke Instrumentarium Jeugdstrafrechtken
MST	Multisysteem therapie
NJI	Nederlands Jeugdinstituut
OBJD	Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
OTP	Oproep Ten Parkette
OTS	Ondertoezichtstelling
OvJ	Officier van Justitie
hOvJ	Hulpofficier van Justitie
PIJ	Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming
TOM	Transactie Openbaar Ministerie (OTP voor volwassenen)
UHP	Uithuisplaatsing
VT	Veilig Thuis
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Geraadpleegde literatuur

Angeren, I.B. van (2017). De bijzondere positie van de jeugdige in het strafrecht. In: *Tijdschrift voor strafrecht*, 4, 9-12.

Azaaj, I., Wolff Schoemaker, F. en Thijssen, R. (2018). *Betrokken leerlingen over jongerenrechtbanken: Een kwalitatieve verdieping onder leden, beschuldigen en benadeelden*. Amsterdam: Motivaction.

Abraham, M., Buysse, W. en Nauta, O. (2013). *Halt vernieuwd. Procesevaluatie van de vernieuwde Halt-straf*. Den Haag: WODC.

Alberda, D., Drost, V. A. M. en Wartna, B. S. J. (2010). *Recidive onder werkgestrafte jongeren*. Den Haag: WODC.

Andrews, D. A. en Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct 5th ed.* New Providence. New York: the LexisNexis Group.

Andrews, D. A., Bonta, J. en Hoge, R. D. (1990). Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. In: *Criminal justice and Behavior*, 17(1), 19-52.

Assink, M., van der Put, C. E., Hoeve, M., de Vries, S. L., Stams, G. J. J. en Oort, F. J. (2015). Risk factors for persistent delinquent behavior among juveniles: A meta-analytic review. In: *Clinical psychology review*, 42, 47-61.

Assink, M., van der Put, C. E., Hoeve, M., de Vries, S. L., Stams, G. J. J. en Oort, F. J. (2015). Risk factors Aron, U., Eshuis, R. en Wijkhuijs, W. (1997). *Aangifte loont*. Den Haag: WODC.

Bakker, I., Wolthuis, A. en Lünemann, K. D. (2013). *Versterking toezicht jeugd*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Barendse-Hoornweg, E. en Loon, A. V. (1986). *Politiesepots in Jeugdzaken Rotterdam*. Den Haag: WODC.

Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press.

Bleeker, A. (2016). *Overschrijding van de redelijke termijn in jeugdstrafzaken in Nederland, Engeland en Wales*. Masterthesis Universiteit Leiden.

Bijl, B., Beenker, L. G. M. en Baardewijk, Y. V. (2005). *Individuele Traject Begeleiding op papier en in de praktijk: Een onderzoek naar de programmatheorie en de-uitvoering van de ITB harde kern en ITB-CRIEM*. Den Haag: WODC.

Bijl, B., Eenshuistra, R. M. en Campbell, E. E. (2011). *Straffe invloed*. Duivendrecht: PI Research.

Bosma, A., Asscher, J., Laan, P. en Stams, G. J. (2011). *Procesevaluatie Tools4U*. Den Haag: WODC.

Brink, Y. N. van den, Verkroost, D. S. en Mijharends, E. M. (2018). *Evaluatie pilot jongerenrechtbanken - Deel 2*. Leiden: Universiteit Leiden.

Bruning, M., & Liefwaard, T. (2013). *De ondertoezichtstelling 90 jaar, versleten of vitaal?*. Utrecht: SDU.

Buyse, W., Abraham, M. en Scherders, S. (2016). *Procesevaluatie gedragsinterventie So-Cool*. Amsterdam: DSP-groep.

Buyse, W., Abraham, M., Özgül, P. en Aalst, M. V. (2018). *Training Agressie Controle TACt Regulier en TACt Plus*. Amsterdam: DSP-groep.

Caudill, J. en C. Trulson (2016). The hazards of premature release: recidivism outcomes of blended sentenced juvenile homicide offenders. In: *Journal of Criminal Justice*, 46, 219-227.

Claes, B. en Shapland, J. (2017). Herstelbemiddeling in twee gevangenissen. In: *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 17(4), 13.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Uitvallers Halt gaan vaker weer de fout in*. Verkregen via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/28/uitvallers-halt-gaan-vaker-weer-de-fout-in>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (geen jaartal). *Jeugdbeschermingstrajecten*. Verkregen via: opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82974NED/table?ts=1615553215136.

Claessen, J., Zeles, G., Zebel, S. en Nelen, H. (2015). Bemiddeling in strafzaken in Maastricht III. Onderzoek naar recidive bij jeugdigen en volwassenen. In: *Tijdschrift voor herstelrecht*, 15(4), 9-24.

College van procureurs-generaal (2020). *Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (2020R006)*. Aanwijzing i.d.z.v. artikel 130, lid 6, Wet RO. Den Haag: College van procureurs-generaal.

Cullen, F. T. en Gendreau, P. (2001). From nothing works to what works: Changing professional ideology in the 21st century. In: *The Prison Journal*, 81(3), 313-338.

De Jonge (2014). Jeugdsancties. In: I. Weijers (red.), *Justitiële interventies voor jeugdige daders* (pp.109-143). Den Haag: Boom/Lemma.

De Moor, A. (2010) *Straffen en maatregelen uitgesproken door Vlaamse jeugdrechters. Toetsing van de effectiviteit*. Thesis. Gent: Universiteit Gent.

De Jongerenrechtbanken. (2020). *De Jongerenrechtbanken Nederland*. Verkregen via: <https://www.jongerenrechtbanken.nl/>.

Dekker, S. (2020). *Buitengerechtelijke geschilbeslechting en herstelrecht. Kamerbrief*. Verkregen via: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z13958&did=2018D39311.

Deković, M. en Prinzie, P. (2008). De rol van het gezin in de ontwikkeling van antisociaal gedrag Jeugdcriminologie. In: *Achtergronden van jeugdcriminaliteit*, 143-161.

Dennison, S., Stewart, A. en Hurren, E. (2006). Police cautioning in Queensland: The impact on juvenile offending pathways. In: *Trends and Issues Paper*, 1-6.

Dienst Justitiële Inrichtingen. (2020a). *Jongeren in detentie*. Verkregen via: <https://www.dji.nl/justitiabelen/jongeren-in-detentie/veiligheid-en-beveiliging/index.aspx>.

Dienst Justitiële Inrichtingen. (2020b). *Methodiek en interventies*. Verkregen via: <https://www.dji.nl/locaties/justitiele-jeugdinrichtingen/werkwijze-en-behandelaaanbod/methodiek-en-interventies/methodiek-en-interventies.aspx>.

Dishion, T. J. en Patterson, G. R. (2006). The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents. In: Cicchetti, D. en Cohen, D. J. (red.), *Developmental psychopathology*. Vol 3: Risk disorder and adaptation. New York: Wiley.

Drost, V., Everwijn, H., Jongebreur, W. en Lolkema, P. (2009). *Impactanalyse Gedragsbeïnvloedende Maatregel*. Barneveld: Significat.

Evans-Chase, M. en Zhou, H. (2014). A systematic review of the juvenile justice intervention literature: What it can (and cannot) tell us about what works with delinquent youth. In: *Crime and Delinquency*, 60(3), 451- 470.

Ferwerda, H. (2019). Gooi het kind niet met het badwater weg. In: *Cahiers Politiestudies, jaargang 2019-1*, nr. 50 p. 141-144.

Ferwerda, H., T. van Ham en D. Jager (2016). *Kijk op jeugdcriminaliteit: Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende afspraken*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Ferwerda, H.B., van Leiden, I.M.G.G., Arts, N.A.M. en Hauber, A.R. (2006). *Halt: Het Alternatief? De effecten van Halt beschreven*. Den Haag: WODC.

Ferwerda, H. en Van Leiden, I. (2012). *De Schade Hersteld? Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen*. Arnhem: Bureau Beke.

Groenendijk, F. en van Delft, A. (2013). Recidive, werkstraf en gevangenisstraf: een kritische bespreking. In: *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(1), 59-65.

Groenhuijsen, M. S. (2016). Herstelbemiddeling en mediaton in het strafrecht. Een nieuw hoofdstuk. In: *Delikt en Delinkwent*, 1, 1-9.

Goldenbeld, C. W., van Wijk, A. en Mesken, J. (2013). Sancties in het verkeer: een vergelijking tussen het terrein van de verkeersveiligheid en de jeugdcriminaliteit. Leidschendam: Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid.

Ham, T. van, Bervoets, E., Scholten, L. en Ferwerda, H. (2018). *Realiteit of registratie-effect*. Arnhem: Bureau Beke.

Ham, T. van en Ferwerda, H. (2018). *Het nut van vasthouden: Literatuuronderzoek naar de effecten van jeugddetentie*. Arnhem: Bureau Beke.

Ham, T. van, B. Bremmers en H. Ferwerda (2014). *Wisseling van de wacht: Een verkennend onderzoek naar de opkomst van een nieuw type veelpleger*. Arnhem: Bureau Beke.

Ham, T. van, Bervoets, L. Scholten en H. Ferwerda (2018). *Realiteit of registratie-effect: De invloed van registratie-effecten op de daling van geregistreeerde jeugdcriminaliteit*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Halt. (2020). *Voorwaarden Halt-straf*. Verkregen via: <https://www.halt.nl/media/1062/140825-voorwaarden-halt.pdf>.

Hengstman, E. (2019). *Betrapt! Kind niet in de cel, maar wat dan wel? Adviesrapport Nationale Politie*. Den Haag: Nationale Politie.

Haynes, S. H., Cares, A. C. en Ruback, R. B. (2014). Juvenile economic sanctions: An analysis of their imposition, payment, and effect on recidivism. In: *Criminology & Public Policy*, 13(1), 31-60.

Hokwerda, Y.M. (2004). *Herstelrecht in jeugdstrafzaken: Een evaluatieonderzoek van zeven experimenten in Nederland*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Huls., E. en Peterse, C. (2018). Een pleidooi voor een kindgerichte aanpak en alternatieven voor de politiecel. In: *Jeugdrecht in de praktijk*, 4, 31-37.

Imkamp, F. M. J. A. (2002). *Werken met taakgestraften: ervaringen van projectbegeleiders*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.

Integraal Toezicht Jeugdzaken (2010). *De lokale aanpak en preventie van recidive onder jongeren*. Verkregen via: <https://www.toezichtsociaal domein.nl/documenten/rapporten/2017/01/15/de-lokale-aanpak-en-preventie-van-recidive-onder-jongeren>.

Kampen, P. T. C. van, van Lent, L., Schiffelers, M. J. W. A., Langbroek, P. M. en van Erp, J. G. (2016). *Snel, betekenisvol en zorgvuldig: Een tussenevaluatie van de ZSM werkwijze* (Vol. 4). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Kempes, M. (2012). *Overzicht van onderzoek naar de PIJ-maatregel tussen 2006-2011*. Den Haag: WODC.

Klein Hanveld, L. en Van Wijk, A. (2020). *Ontwikkeling jeugdcriminaliteit en -overlast en evaluatie JIT aanpak in Almere*. Arnhem: Bureau Beke.

Königs, M. en Ait Moha, M. (2016). *Normen en waarden onder jongeren naar aanleiding van de jongerenrechtbanken*. Amsterdam: Motivaction.

Königs, M. en Ait Moha, M. (2017). *Vervolgmeting: Normen en waarden onder jongeren naar aanleiding van de jongerenrechtbanken*. Amsterdam: Motivaction.

Laan, P. H., van der (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning. In: *Justitiële verkenningen*, 30, 31-48.

Laan, A. M., van der, Van der Knaap, L. M. en Wartna, B. S. J. (2005). *Recidivemeting onder jeugdreclasseringscliënten*. Den Haag: WODC.

Laan, A. M., van der, Vervoorn, L., Van der Schans, C. A. en Bogaerts, S. (2008). *Ik zit vast: Een exploratieve studie naar emotionele verwerking van justitiële vrijheidsbeneming door jongeren*. Den Haag: WODC.

Laan, A.M. van der en Beerthuizen, M.G.C.J. (2018). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017: Ontwikkelingen in de registreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017. Cahier 2018-1*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Laan, A.M., van der, Beerthuizen, M.G.C.J. en Goudriaan, H. (2017). Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, 1997 tot 2015. In: *Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit*. (Red. A.G. Donker, R.A. Roks, B. Rovers, M.B. Schuilenburg, M. Smit en E. Snel, pp. 28-49). Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Laan, A.M. van der en Goudriaan, H. (2016). *Monitor Jeugdcriminaliteit: Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 1997 tot 2015. Cahier 2016-1*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Latessa, E. J. en Lowenkamp, C. (2006). What works in reducing recidivism. University of St. Thomas. In: *Law Journal*, 3(3), 521-535.

Lipsey, M. (2009). The primary factor that characterize effective Interventions with juvenile offenders: A meta-analytic Overview. In: *Victims and Offenders*, 4, 124-147.

Lodewijks, H. (2007). Interventies bij jongeren in justitiële behandelinrichtingen. De stand van zaken. In: *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 33(2), 82-101.

Marle, H. J. van, Hempel, I. S. en Buck, N. M. (2010). Young serious and vulnerable offenders in the Netherlands: A cohort follow-up study after completion of a PIJ (detention) order. In: *Criminal behaviour and mental health*, 20(5), 349-360.

Martinson, R. (1974). What works?-Questions and answers about prison reform. In: *The public interest*, 35, 22-53.

Mc Grath, A. (2008). The effect of diversion from court: a review of the evidence. In: *Psychiatry, Psychology and Law*, 15, 317-339.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2014). *Informatieblad Programma Betere Opsporing door Sturing op Zaken*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, directie Voorlichting.

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2020). *Factsheet. De jeugdige in het jeugdstraf(proces)recht*. Verkregen via <https://www.halt.nl/media/1127/factsheet-jeugdstrafrecht.pdf>.

Mulbregt, J.M.L. van (2000). *Het betere werk: verwachtingen en ervaringen met betrekking tot het strafkarakter van een werkstraf*. Den Haag: Boom Uitgevers.

Nationale Politie. (2018). *Betrapt! Kind niet in de cel maar wat dan wel?* <https://www.politie.nl/nieuws/2018/juli/2/02-polit-betrapt-kind-niet-in-de-cel-maar-wat-dan-wel.html>.

Nationale Politie (2020). *Kwaliteit VT-melding. Het belang van goede (context)informatie*. Den Haag: Nationale Politie.

Nabben, T., Doekhie, J. en Korf, D. J. (2010). *Beleving van de werkstraf in de buurt door jeugdigen*. Amsterdam: Criminologisch Instituut Bongers.

Nederlands Jeugdinstituut. (geen jaartal). *Ondertoezichtstelling*. Verkregen via: [https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdbescherming/Maatregelen-van-jeugdbescherming-Ondertoezichtstelling-\(OTS\)](https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdbescherming/Maatregelen-van-jeugdbescherming-Ondertoezichtstelling-(OTS))

Nederlands Jeugdinstituut. (geen jaartal) *Multisysteem Therapie*. Verkregen via: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies-Multisysteem-Therapie-\(MST\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies-Multisysteem-Therapie-(MST))

Nederlands Jeugdinstituut. (geen jaartal). *Multidimensionele familietherapie*. Verkregen via: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Interventies/Multidimensionele-familietherapie-\(MDFT\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Interventies/Multidimensionele-familietherapie-(MDFT))

Nederlands Jeugdinstituut. (2017). *Tools4U*. Verkregen via: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Tools4U>.

Nederlands Jeugdinstituut. (2019a). *TACt en TACt Plus*. Verkregen via: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Training-Agressie-Controle-\(TACt-regulier\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Training-Agressie-Controle-(TACt-regulier))

Nederlands Jeugdinstituut. (2019b). *So-Cool*. Verkregen via: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/So-Cool>.

Nederlands Jeugdinstituut. (2019c). *Ondertoezichtstelling*. Verkregen via: [https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-voorziening/Ondertoezichtstelling-\(OTS\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-voorziening/Ondertoezichtstelling-(OTS)).

Nederlands Jeugdinstituut. (2020). *Erkenningsprocedure*. Verkregen via: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Erkenningsprocedure-databank-effectieve-jeugdinterventies>.

Nederlandse Jeugdinstituut (2020b). *De gedragsbeïnvloedende maatregel*. Verkregen via: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdreclassering/De-gedragsbeinvloedende-maatregel>.

Nederlands Jeugdinstituut. (2020c). *De gedragsbeïnvloedende maatregel*. Verkregen via: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Jeugdreclassering/De-gedragsbeinvloedende-maatregel>.

Openbaar Ministerie. (2017). *Mediation in strafzaken, 1, 6-8. Cijfers en Grafieken*. Den Haag: OM.

Overheid. (2020a). *Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt*. Verkregen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040956/2018-06-01>.

Overheid. (2020b). *Beginnelsenwet justitiële jeugdinrichtingen*. Verkregen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0011756/2020-01-01>.

Padgett, K. G., Bales, W. D. en Blomberg, T. G. (2006). Under surveillance: An empirical test of the effectiveness and consequences of electronic monitoring. In: *Criminology & Public Policy*, 5(1), 61-92.

Pattje, W. (2015). *Model voor de samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis, Politie en OM*. Verkregen via https://vng.nl/files/vng/publicaties/2015/201509_model_voor_de_samenwerkingsafspraken.pdf.

Perspectief Herstelbemiddeling (2019). *Jaarverslag 2019*. Verkregen via: <https://www.perspectiefherstelbemiddeling.nl/sites/default/files/2020-05/Jaarverslag%202019%20Perspectief%20Herstelbemiddeling.pdf>.

Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C., Hollis-Peel, M.E. en Lavenberg, J.G. (2013). 'Scared Straight' and other awareness programs for preventing juvenile delinquency. In: *Cochrane Database of Systematic Reviews*.

Piquero, A. R. en Jennings, W. G. (2017). Research note: Justice system-imposed financial penalties increase the likelihood of recidivism in a sample of adolescent offenders. In: *Youth Violence and Juvenile Justice*, 15(3), 325-340.

Plaisier, J., Knijnenberg, M., Lenssen, D., Pollaert, H. en Straaten, I. V. (2016). *De oplegging en uitvoering van de gedragsbeïnvloedende maatregel voor delinquente jongeren*. Amsterdam: Impact R&D.

Plaisier, J. en Mol, M. (2014). *De toekomst van de gedragsbeïnvloedende maatregel*. Amsterdam: Impact R&D.

Plas, B. van der (2019). Mediation bij ZSM Midden-Nederland. In: *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 1, 9-22.

Put, C., van der, Spanjaard, H., Van Domburgh, L., Doreleijers, T., Lodewijks, H., Ferwerda, H., Bolt, R. en Stams, G. J. (2011). Ontwikkeling van het Landelijke Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ). In: *Kind en adolescent in praktijk*, 2, 78-83.

Put, C. E. van der, Stams, G. J. J., Hoeve, M., Deković, M., Spanjaard, H. J. M., van der Laan, P. H. en Barnoski, R. P. (2012). Changes in the relative importance of dynamic risk factors for recidivism during adolescence. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56(2), 296-316.

Raad voor de Kinderbescherming. (2020a). *Wat is een werkstraf?* Verkregen via: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/straffen-voor-jongeren/wat-is-een-taakstraf/werkstraf>.

Raad voor de Kinderbescherming. (2020b). *Wat is een leerstraf?* Verkregen via: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/straffen-voor-jongeren/wat-is-een-taakstraf/leerstraf>.

Raad voor de Kinderbescherming. (2020c). *Wat is jeugddetentie?* Verkregen via: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/straffen-voor-jongeren/wat-is-jeugddetentie>.

Raad van de Kinderbescherming. (2020d). *Wat is een PIJ-maatregel?* Verkregen via: <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/straffen-voor-jongeren/wat-is-een-pij-maatregel>.

Rap, S. E., Bolscher, K. G. A., Verkroost, D. S. en Mijnares, E. M. (2017). *Procevaluatie van de pilot jongerenrechtbanken*. Leiden: Universiteit Leiden.

Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming (2017). *Verhoging strafrechtelijke minimumleeftijd in context: Advies voor verhoging van de strafrechtelijke minimumleeftijd en het belang van goede jeugdhulp*. Den Haag: Raad voor Strafrechts-toepassing en jeugdbescherming.

Rigter, H. (2015). *Multidimensionele familietherapie (MDFT). Europees/Nederlands onderzoeksdossier anno 2015*. Leiden/Oegstgeest: Stichting Jeugdinterventies.

Rosmalen, M. M. van, Kalidien, S. N. en De Heer-de Lange, N. E. (2012). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2011: ontwikkelingen en samenhangen*. Amsterdam: Boom Lemma.

Scholte, E.M., & Ploeg, J.D. van der (2002b). *Effectieve hulpverlening aan jeugdige met meervoudige psychosociale problemen. Deel II: Effecten van de hulp en werkzame bestanddelen in de hulpverlening*. Amsterdam: NIPPO.

Schwalbe, C.S., Gearing, R.E., Mackenzie, M.J., Brewer, K.B. en Ibrahim, R. (2012). A meta-analysis of experimental studies of diversion programs for juvenile offenders. In: *Clinical Child Psychology Review*, 32, 26-33.

Shapland, J., Robinson, G. en Sorsby, A. (2011). *Restorative justice in practice: evaluating what works for victims and offenders*. London: Taylor & Francis.

Sherman, L. en Strang, H. (2007). *Restorative justice: The evidence*. Londen: Smith Institute.

Slot, N.W.; Theunissen, A.; Esmeijer, F.J. en Duivenoorden, Y. (2002). *909 zorgen. Een onderzoek naar de doelmatigheid van de ondertoezichtstelling*. Amsterdam: Vrije Universiteit, Faculteit der Psychologie en Pedagogiek, afdeling Orthopedagogiek.

Slump, G. J. en Asscher, J. (2018). Jongerenrechtbanken: oplossingsgerichte leken-rechtspraak voor en door leerlingen. In: *Justitiële Verkenningen*, 44(4), 77-90.

Stahmer, A. C., Hurlburt, M., Horwitz, S. M., Landsverk, J., Zhang, J. en Leslie, L. K. (2009). Associations between intensity of child welfare involvement and child development among young children in child welfare. In: *Child Abuse & Neglect*, 33(9), 598-611.

Steketee, M., Woerds, S., Moll, M. en Boutellier, H. (2006). *Herstelbemiddeling voor jeugdigen in Nederland: Een evaluatieonderzoek naar zes pilotprojecten*. Den Haag: WODC.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J. en Stams, G. J. J. M. (2013). *Doeltreffendheid Tools4U*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam-Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Stams, G. J. J. M. en van der Laan, P. H. (2015). *Effectstudie Tools4U*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam: Vakgroep Forensische Orthopedagogiek.

Stouwe, T. van der, Verweij, S., Asscher, J. J., Weijters, G. en Stams, G. J. J. M. (2018). *Recidive naTools4U: Vergelijkend recidiveonderzoek naar het effect van Tools4U*. Den Haag: WODC.

Tweede Kamer. (2020). Beleidskader herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces.

Uit Beijerse, J. (2017). *Jeugdstrafrecht: beginselen, wetgeving en praktijk*. Apeldoorn: Maklu.

Veilig Thuis. (2019). *Handelingsprotocol Veilig Thuis*. Verkregen via: https://veiligthuis.nl/wp-content/uploads/2018/12/Veiligthuis-interactief-protocol_v3.pdf.

Verberk, S. (2011). *Mediation naast strafrecht in het arrondissement Amsterdam: een beschrijving van het proces en een verkenning van de effecten*. Amsterdam: Rechtbank Amsterdam.

Verenigde Naties (2019). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind. General comment nr. 24 (2019) over de rechten van het kind in het kinderrechtstelsel*. New York: Verenigde Naties, Comité inzake de Rechten van het Kind.

Vereniging van Nederlandse gemeenten (2014). *Factsheet Zorgmeldingen Jeugd*. Verkregen via: https://vng.nl/sites/default/files/publicaties/2014/20140527_factsheet-zorgmeldingen-jeugd.pdf.

Verweij, S., Tollenaar, N., Wartna, B. S. J. en Weijters, G. (2017). *Recidive tijdens en na de GBM*. Den Haag: WODC.

Waard, de, J., A. Van der Laan en M. Scheepmaker (2017). *Inleiding. Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit*. (Red. A.G. Donker, R.A. Roks, B. Rovers, M.B. Schuilenburg, M. Smit en E. Snel, pp. 5-9) Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Waard, De, J. (2019). *Wat Werkt? Een systematisch overzicht van recent verschenen meta evaluaties / syntheses studies binnen de kennisdomeinen situationele criminaliteitspreventie, politiezorg en strafrechtelijke interventies, 1997 – 2019*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Walgrave, L. (2001). Herstelrecht en strafrecht: duet of duel. In: *Justitiële verkenningen*, 27, 97-109.

Wang, J. J. en Walsh, T. (2014). Juvenile economic sanctions: A logical alternative. In: *Criminology en Public Policy*, 13, 69 – 78.

Wartna, B., Alberda, D. en Verweij, S. (2013). Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies. In: *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(1).

Wartna, B. J. S., Alberda, D. L. en Verweij, S. (2013). *Wat werkt in Nederland en wat niet?* Amsterdam: Boom Lemma.

Wartna, B. S. J., Harbachi, S. E. en Laan, A. M. van der (2005). *Jong vast: een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen*. Den Haag: WODC.

Weatherburn, D. (2019). Are police cautions a soft option? Reoffending among juveniles cautioned or referred to court. In: *Australian en New Zealand Journal of Criminology*, 52(3), 334–347.

Weerman, F. (2017). Sociale media en smartphones als verklaring voor de daling in jeugdcriminaliteit? In: *Justitiële verkenningen: Dalende jeugdcriminaliteit*. (Red. A.G. Donker, R.A. Roks, B. Rovers, M.B. Schuilenburg, M. Smit en E. Snel, pp. 71-87). Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Weijers, I. (2014). *Jeugdstrafrecht. in internationaal perspectief*. Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.

Weijters, G., Verweij, S., Tollenaar, N. en Hill, J. (2019). *Recidive onder justitiabelen in Nederland. Cahier 2019-10*. Den Haag: WODC.

Weijters, G. (2010). *Delictkenmerken van de PIJ-populatie 1996-2005*. Den Haag: WODC.

Weijters, G., Verweij, S., Tollenaar, N. en Hill, J. (2019). *Recidive onder justitiabelen in Nederland*. Den Haag: WODC.

Wermink, H., Blokland, A., Nieuwebeerta, P. en Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. In: *Tijdschrift voor criminologie*, 51(3), 211-227.

Wijk, van, A., T. Appelman, H. Ferwerda en B. Bremmers (2013). Helpt straffen? Een essay over straffen van jeugddelinquenten en de effecten daarvan. Hoofdstuk in: Ch. Goldenbeld, A. van Wijk en J. Mesken – *Sancties in het verkeer*, pagina 44-74. Den Haag: Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid, Den Haag.

Wilson, D. B., Brennan, I. en Olaghere, A. (2018). Police-initiated diversion for youth to prevent future delinquent behavior: a systematic review. In: *Campbell Systematic Reviews*, 14(1), 1-88.

Wilson, D. B., Gill, C., Olaghere, A. en McClure, D. (2016). Juvenile Curfew Effects on Criminal Behavior and Victimization: A Systematic Review. In: *Campbell Systematic Reviews*, 12, 1-97.

Wilson, H. A. en Hoge, R.D. (2012). The effect of youth diversion programs on recidivism. A meta-analytic review. In: *Criminal Justice and Behavior*, 40,, 497-518.

Wolthuis, A. en Berger, M. (2017). Herstelrecht in jeugdstrafzaken in Nederland, waar staan we. In: *Tijdschrift jeugdrecht in de praktijk*, 29, 25-32.

Yperen, T. van, Van der Steege, M., Addink, A. en Boendermaker, L. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.

Yperen, T. A. van, Veerman, J. W. en Bijl, B. (2017). *Zicht op effectiviteit: Handboek voor resultaatgerichte ontwikkeling van interventies in de jeugdsector*. Rotterdam: Lemniscaat.

Zebel, S., Vroom, M. en Ufkes, E. G. (2016). *Herstelgerichte cursussen in detentie. Evaluatie van Puinruimen, SOS en DAPPER*. Den Haag: WODC.

Bijlagen

Bijlage 1: Survey

Aanpak 12- en 13-jarige misdrijfverdachten

Op voorhand hartelijk dank voor uw deelname aan het onderzoek naar de (niet-) strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Nog belangrijk om te vermelden is dat het om 12- en 13-jarigen gaat die door de politie zijn gearresteerd op verdenking van het plegen van een misdrijf, niet van een overtreding.

Het invullen van deze vragenlijst duurt maximaal tien minuten. Uw antwoorden worden volledig anoniem in het onderzoek verwerkt. Wel vragen we naar de organisatie en het gebied waarin u werkzaam bent, om te kijken of er in het onderzoek sprake is van een evenredige landelijke vertegenwoordiging.

Voor welke organisatie werkt u?

Kies één van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Politie
- ☐ Openbaar Ministerie
- ☐ Stichting Halt
- ☐ Raad voor de Kinderbescherming
- ☐ Gecertificeerde Instelling (jeugdbescherming)
- ☐ Gecertificeerde Instelling (jeugdreclassering)
- ☐ Veilig Thuis
- ☐ Gemeentelijk wijkteam
- ☐ Overige

Heeft u in het afgelopen jaar (van januari 2019 tot en met december 2019) te maken gehad met 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Politierespondenten

In welke politie-eenheid werkt u?

- ☐ Noord-Nederland
- ☐ Oost-Nederland
- ☐ Midden-Nederland

- ☐ Noord-Holland
- ☐ Amsterdam
- ☐ Den Haag
- ☐ Rotterdam
- ☐ Zeeland West-Brabant
- ☐ Oost-Brabant
- ☐ Limburg

Van welke (niet-)strafrechtelijke aanpakken heeft u in het afgelopen jaar (2019) gebruik gemaakt bij een misdrijfverdachte van 12 en 13 jaar?

- ☐ Casusoverleg (jeugd)
- ☐ Doorverwijzing naar het OM
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Politiestrafbeschikking (boete)
- ☐ Reprimande (jeugd)
- ☐ Zorgmelding
- ☐ Onbekend
- ☐ Casusoverleg (jeugd)
- ☐ Overige:

U geeft aan dat u gebruik heeft gemaakt van de aanpak 'casusoverleg (jeugd)'. Met wie voerde u dit overleg?

Vul uw antwoord hier in:

Gaat u bij een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte in het gezagsregister na of de ouders gezag hebben of dat er eventueel een gezinsvoogd of jeugdreclasseerder is?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Neemt u altijd contact op met de ouders, de gezinsvoogd of de jeugd-reclasseerder in het geval van een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Met wie neemt u dan in de regel contact op?

- ☐ De ouders
- ☐ De gezinsvoogd

- ☐ De jeugdreclasserder
- ☐ Overige:

Wij willen graag weten welke drie aanpakken u in 2019 het meest heeft gebruikt voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Daarom vragen wij u om in de volgende vraag uw top drie van aanpakken aan te kruisen en om ieder van deze aanpakken te schatten door middel van een percentage. Omdat u mogelijk nog andere aanpakken heeft gebruikt, hoeven de drie percentages niet op te tellen tot honderd procent.

Wat is de top drie van (niet-)strafrechtelijke aanpakken die u in het afgelopen jaar (2019) het meest heeft gebruikt bij 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

Kruis de drie meest gebruikte aanpakken in 2019 aan en schat per aanpak het percentage. Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een toelichting:

- ☐ Casusoverleg (jeugd)
- ☐ Doorverwijzing naar het OM
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Politiestrafbeschikking (boete)
- ☐ Reprimande (jeugd)
- ☐ Zorgmelding
- ☐ Onbekend
- ☐ Het eerder door u ingevulde bij 'anders'

U geeft aan dat 'casusoverleg (jeugd)' in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat 'doorverwijzing naar het OM' in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat 'Halt-interventie' in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘politiestrafbeschikking (boete)’ in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘reprimande (jeugd)’ in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘zorgmelding’ in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘het eerder door u ingevulde bij anders’ in uw top drie van meest gebruikte aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

Kies het toepasselijke antwoord voor elk onderdeel:

Bent u van mening dat onderstaande (niet-)strafrechtelijke aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten effectief zijn bij het bestrijden van recidive? Kruis de mate van effectiviteit per aanpak aan.

Aanpak	Niet effectief	Veelbelovend	Effectief
Casusoverleg (jeugd)			
Doorverwijzing naar het OM			
Halt-interventie			
Politiestrafbeschikking (boete)			
Reprimande			
Zorgmelding			
Het eerder door u ingevulde bij ‘anders’			

Welke strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten is volgens u het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Welke niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten is volgens u het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige niet-strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk

Kan een strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Kan een niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

OM

In welk arrondissement werkt u?

- ☐ Arrondissementsparket Amsterdam
- ☐ Arrondissementsparket Den Haag
- ☐ Arrondissementsparket Limburg
- ☐ Arrondissementsparket Midden-Nederland
- ☐ Arrondissementsparket Noord-Holland
- ☐ Arrondissementsparket Noord-Nederland
- ☐ Arrondissementsparket Oost-Brabant
- ☐ Arrondissementsparket Oost-Nederland
- ☐ Arrondissementsparket Rotterdam
- ☐ Arrondissementsparket Zeeland-West-Brabant
- ☐ Functioneel Parket
- ☐ Landelijk Parket

Welke (niet-)strafrechtelijke aanpak(ken) heeft u in het afgelopen jaar (2019) opgelegd voor een misdrijfverdachte van 12 en 13 jaar?

- ☐ Dagvaarding: (voorwaardelijke) werk- of taakstraf, jeugddetentie, eventueel
- ☐ begeleiding jeugdreclassering, schadevergoeding
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Sepot
- ☐ Sepot (met voorwaarden: schadevergoeding/aanwijzing gedrag)
- ☐ OM-zitting met taakstraf en/of begeleiding jeugdreclassering
- ☐ Transactievoorstel (geldboete)
- ☐ Verzoek via RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en (eventuele) uithuisplaatsing
- ☐ Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)
- ☐ Overige:
- ☐ Dagvaarding: (voorwaardelijke) werk- of taakstraf, jeugddetentie, eventueel begeleiding jeugdreclassering, schadevergoeding

Heeft u het afgelopen jaar (2019) bij een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte gebruik gemaakt van consultatief overleg met betrokken partijen (bijvoorbeeld Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbescherming of jeugdreclassering)?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Neemt u altijd contact op met (een van) deze instanties in het geval van een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Met wie neemt u dan in de regel contact op?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Veilig Thuis
- ☐ Raad voor de Kinderbescherming
- ☐ Jeugdbescherming
- ☐ Jeugdreclassering
- ☐ Overige:

Wij willen graag weten welke drie aanpakken u in 2019 het meest heeft opgelegd voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Daarom vragen wij u om in de volgende vraag uw top drie van aanpakken aan te kruisen en om ieder van deze aanpakken te schatten door middel van een percentage.

Omdat u mogelijk nog andere aanpakken heeft opgelegd, hoeven de drie percentages niet op te tellen tot honderd procent.

Wat is de top drie van (niet-)strafrechtelijke aanpakken die u het afgelopen jaar (2019) het meest heeft gebruikt bij 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

Kruis de drie meest opgelegde aanpakken in 2019 aan en schat per aanpak het percentage. Kies maximaal 3 antwoorden. Kies alle voor u geldende mogelijkheden en geef een toelichting:

- ☐ Dagvaarding
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Sepot
- ☐ Sepot (voorwaardelijk)
- ☐ OM-zitting
- ☐ Transactievoorstel (boete)
- ☐ Verzoek via RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en (eventuele) uithuisplaatsing
- ☐ Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)
- ☐ Het eerder door u ingevulde bij 'anders'

U geeft aan dat ‘dagvaarding’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘Halt-interventie’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘sepot’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘sepot (voorwaardelijk)’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘OTP-zitting’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘transactievoorstel (boete)’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘verzoek via RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichstelling en (eventuele) uithuisplaatsing’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘mediation (via verwijzing vanuit ZSM)’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

U geeft aan dat ‘het eerder door u ingevulde bij anders’ in uw top drie van meest opgelegde aanpakken zit. Kunt u een reden noemen waarom u deze aanpak gebruikt?

Vul uw antwoord hier in:

Bent u van mening dat onderstaande (niet-)strafrechtelijke aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten effectief zijn bij het bestrijden van recidive? Kruis de mate van effectiviteit per aanpak aan.

Aanpak	Niet effectief	Veelbelovend	Effectief
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) werk- en/of leerstraf			
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) jeugddetentie			
Dagvaarding met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering			
Dagvaarding met modaliteit: schadevergoeding			
Halt-interventie			
Sepot			
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: schadevergoeding			
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: gedragsaanwijzing			
OM-zitting met modaliteit: werkstraf			
OM-zitting met modaliteit: leerstraf			
OM-zitting met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering			
OM-zitting met modaliteit: schadevergoeding			
Transactievoorstel			
Verzoek via RvdK tot een (voorlopige) ondertoezichtstelling en (eventuele) uithuisplaatsing			
Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)			
Het eerder door u ingevulde bij ‘anders’			

Ziet u goede alternatieven voor de huidige strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Welke strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten is volgens u het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Welke niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten is volgens u het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige niet-strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Kan een strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Kan een niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
- ☐ Ja

Betrokken organisaties

In welke provincie werkt u?

- ☐ Groningen
- ☐ Friesland (Fryslân)
- ☐ Drenthe
- ☐ Overijssel
- ☐ Flevoland
- ☐ Gelderland
- ☐ Utrecht
- ☐ Noord-Holland
- ☐ Zuid-Holland
- ☐ Zeeland
- ☐ Noord-Brabant
- ☐ Limburg

Welke (niet-)strafrechtelijke aanpak door de politie heeft in beginsel uw voorkeur voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Aanbrengen bij ZSM
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Politiesepot
- ☐ Reprimande
- ☐ Civiele maatregel van ondertoezichtstelling
- ☐ Zorgmelding (Veilig Thuis)
- ☐ Overige

Waarom heeft deze aanpak door de politie in beginsel uw voorkeur, vooral in relatie tot de jonge leeftijd van de verdachte en de gezags- en opvoedingsverhouding met zijn/haar ouders?

Vul uw antwoord hier in:

Welke (niet-)strafrechtelijke aanpak door het Openbaar Ministerie heeft in beginsel uw voorkeur voor 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Dagvaarding: (voorwaardelijke) werk- of taakstraf, jeugddetentie, eventueel
- ☐ Begeleiding jeugdreclassering of schadevergoeding
- ☐ Halt-interventie
- ☐ Sepot
- ☐ Sepot (met voorwaarden: schadevergoeding/aanwijzing gedrag)

- ☐ OM-zitting met taakstraf en/of begeleiding jeugdreclassering
- ☐ Transactievoorstel (geldboete)
- ☐ Verzoek via RvdK tot ondertoezichtstelling
- ☐ Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)
- ☐ Overige

Kunt u de reden(en) aangeven waarom deze aanpak door het Openbaar Ministerie in beginsel uw voorkeur heeft, vanwege de jonge leeftijd van de verdachte en/of uw informatie uit het gezagsregister? In dit register hebben ouders gezag, wordt gezag uitgeoefend door een gezinsvoogd of is een medewerker van de jeugdreclassering betrokken.

Vul uw antwoord hier in:

In hoeverre bent u van mening dat onderstaande (niet-)strafrechtelijke aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door de politie effectief zijn bij het bestrijden van recidive? Kruis de mate van effectiviteit per aanpak aan.

Aanpak	Niet effectief	Veelbelovend	Effectief
Doorverwijzen naar het OM			
Halt-interventie			
Politiesepot			
Reprimande			
Boete			
Zorgmelding (Veilig Thuis)			
Het eerder door u ingevulde bij 'anders'			

Welke strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door de politie is naar uw mening het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige strafrechtelijke aanpak door de politie van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

Welke niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door de politie is naar uw mening het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige niet-strafrechtelijke aanpak door de politie van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
☐ Ja, namelijk:

Kan een strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door de politie volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
☐ Ja

Kan een niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door de politie volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
☐ Ja

In hoeverre bent u van mening dat onderstaande (niet-)strafrechtelijke aanpakken tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie effectief zijn bij het bestrijden van recidive? Kruis de mate van effectiviteit per aanpak aan.

Aanpak	Niet effectief	Veelbelovend	Effectief
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) werk- en/of leerstraf			
Dagvaarding met modaliteit: (voorwaardelijke) jeugddetentie			
Dagvaarding met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering			
Dagvaarding met modaliteit: schadevergoeding			
Halt-interventie			
Sepot			
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: schadevergoeding			

Aanpak	Niet effectief	Veelbelovend	Effectief
Sepot (voorwaardelijk) met modaliteit: gedragsaanwijzing			
OTP-zitting met modaliteit: werkstraf			
OTP-zitting met modaliteit: leerstraf			
OTP-zitting met modaliteit: begeleiding jeugdreclassering			
OTP-zitting met modaliteit: schadevergoeding			
Transactievoorstel			
Verzoek via RvdK tot ondertoezichtstelling			
Mediation (via verwijzing vanuit ZSM)			
Het eerder door u ingevulde bij 'anders'			

Welke strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie is naar uw mening het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige strafrechtelijke aanpak door het Openbaar Ministerie van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten?

- ☐ Nee
☐ Ja, namelijk

Welke niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie is naar uw mening het meest effectief en waarom?

Vul uw antwoord hier in:

Ziet u goede alternatieven voor de huidige niet-strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie?

- ☐ Nee
☐ Ja, namelijk:

Kan een strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie volgens u effectief zijn?

- ☐ Nee
☐ Ja

Kan een niet-strafrechtelijke aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten door het Openbaar Ministerie volgens u effectief zijn?

☐ Nee

☐ Ja

Alle respondenten

Hieronder vindt u drie casussen van een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte. Wat is volgens u de meest voor de hand liggende aanpak? Denk daarbij aan een zo volledig mogelijke aanpak, waarbij meerdere acties mogen worden ingezet.

CASUS 1

Een 13-jarige jongen pleegt een winkeldiefstal (betrekkelijk laag bedrag). Hij is niet bekend bij de Raad voor de Kinderbescherming en first offender. Hij heeft een ontkennende houding ten aanzien van het gepleegde feit. Wat is volgens u de meest voor de hand liggende aanpak?

- Uw aanpaksuggestie is:

CASUS 2

Twee meisjes hebben sinds een jaar regelmatig stevige ruzie. Op een dag vernielt een van de meisjes, 13 jaar, de fiets van het andere meisje. De dader is een first offender. Het blijkt dat de families bij elkaar in het dorp wonen en al langer in onmin met elkaar leven. Wat is volgens u de meest voor de hand liggende aanpak?

- Uw aanpaksuggestie is:

CASUS 3

Een jongen van 13 mishandelt een medeleerling (eenvoudige mishandeling). De jongen blijkt op het voortgezet speciaal onderwijs (vso) te zitten en een licht verstandelijke beperking te hebben. De jongen is al bij Halt geweest voor een gepleegde diefstal en is civielrechtelijk bekend bij de Raad voor de Kinderbescherming vanwege een ondertoezichtstelling. Wat is volgens u de meest voor de hand liggende aanpak?

- Uw aanpaksuggestie is:

CASUS 3b

Zou u voor een andere aanpak kiezen als de jongen strafrechtelijk bekend is bij de Raad voor de Kinderbescherming, vanwege een advies voor een eerder strafrechtelijk feit?

- Zo ja, geef hier dan uw aanpaksuggestie:

Wij willen graag een groepsbijeenkomst organiseren op het thema (niet-)strafrechtelijke aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten. Als u hieraan wilt meewerken, wilt u dan uw contactgegevens vermelden?

Naam:

Telefoonnummer:

E-mail:

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst!

Wilt u de mail met de link naar de vragenlijst doorsturen naar voor u bekende experts (binnen of buiten uw eigen organisatie) op het gebied van de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten? Alvast hartelijk dank hiervoor!

Bijlage 2: Overzicht van respondenten

In verband met AVG-richtlijnen zijn de respondenten niet meer met voor- en achternaam genoemd, maar zijn alleen de betrokken instanties en het aantal respondenten per instantie vermeld.

Respondenten groepsbijeenkomsten

Nationale Politie

Zeven medewerkers

Raad voor de Kinderbescherming/jeugdzorg/jeugdbescherming

Vijf medewerkers

Veilig Thuis en Wijkteams

Vier medewerkers

Halt

Vier medewerkers

Jeugdadvocaten

Twee medewerkers

OM

Twaalf medewerkers

Individuele respondenten

Drie medewerkers van de Nationale Politie

Een medewerker van het OM

Een medewerker van Mediationbureau Strafzaken MNL

Een medewerker van Perspectief Herstelbemiddeling

Bijlage 3: Beschrijving van aanpakken

Reprimande

T. en S. (12 jaar) gooien een raampje in van een schoolgebouw. Onder toezicht oog van hun ouders krijgen zij een stevig gesprek op het politiebureau.

De reprimande, ook wel een politiesept genoemd, bestaat uit een mondelinge waarschuwing aan de jeugdige verdachte (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Daarnaast worden ouders ingelicht en wordt eventuele schade vergoed. Door middel van een reprimande kan het strafbare feit buiten het justitiële circuit worden gehouden. Het feit en de jeugdige (als verdachte) worden wel geregistreerd. De politiereprimande kan worden opgelegd als het strafbare feit eenvoudig en licht van karakter is. Vaak wordt de reprimande opgelegd bij jonge, *first offenders* (Beijerse, 2017). De reprimande lijkt vaak niet mee te worden genomen als officiële aanpak. Dit komt mogelijk door het losse en lichte karakter van deze aanpak: de politieagent mag immers zelf bepalen wanneer een reprimande wel of niet passend is na een delict. Sinds 1 oktober 2020 voert de politie een landelijke pilot uit van de reprimande. In deze pilot wordt een vernieuwde en meer gestructureerde vorm van het reprimande gesprek ingezet. De pilot is gebaseerd op de pilot 'Betrap! Kind niet in de cel, maar wat dan wel?'. Hieronder wordt het doel van de pilot toegelicht.

Betrap! Kind niet in de cel, maar wat dan wel?

Een schets van een huidige afhandeling verduidelijkt het doel van de pilot: een jeugdige wordt betrap op een strafbaar feit door een politieagent of aangehouden. Er zal een keuze gemaakt worden tussen een strafrechtelijke afdoening of Halt. In beide gevallen wordt de arrestatie overgenomen en wordt de minderjarige meegenomen naar het bureau. Omdat er eerst contact moet worden gelegd met de advocaat, kan het zijn dat de minderjarige lang opgesloten blijft, voor sommige feiten maximaal negen uur. De tijd tussen 0.00 uur en 09.00 uur wordt niet meegeteld. Hierdoor kan een minderjarige een nacht in de cel opgesloten zitten voor het stelen van een lolly.

Naar aanleiding van het Salduz-arrest, van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), zijn er wetswijzingen doorgevoerd die volgens velen onge-

wenste effecten hebben gehad voor minderjarige verdachten (Hengstman, 2019). Hieronder valt het moeten wachten tot er contact is gelegd met een advocaat, waardoor de verdachte voor een langere tijd opgesloten kan zitten dan voorheen. In politiedistrict Twente is daarom in juli 2018 gestart met een nieuwe pilot. Het doel is minderjarigen niet onnodig in een politiecel terecht te laten komen, wat vooral voor *first offenders* en voor geringe feiten als buitenproportioneel wordt ervaren (Politie, 2018b). In 2020 is deze pilot door positieve ervaringen landelijk uitgezet.

De vernieuwde reprimande wordt ingezet volgens een stappenplan. Eerst wordt er door de opsporingsambtenaar gecheckt of het een minderjarige betreft, of deze een gering feit heeft gepleegd en of deze niet eerder is veroordeeld. Daarna overlegt de opsporingsambtenaar met de hulpofficier van justitie of de minderjarige verdachte overgedragen mag worden aan de ouders of verzorgers. Wanneer dit het geval is, worden de ouders/verzorgers ingelicht en wordt de verdachte overgedragen. Ze krijgen een flyer met informatie mee en worden binnen een week uitgenodigd voor een gesprek op het bureau. In de uitnodiging wordt aangegeven welke aanpak waarschijnlijk zal worden toegepast: een reprimande, een Halt-verwijzing of toch strafrechtelijke vervolging. Door de minderjarige verdachte over te dragen aan de ouders of verzorgers, hoeft deze niet onnodig opgesloten te worden. De reprimande wordt in principe hetzelfde ingestoken als de 'gewone' reprimande, maar meer gestructureerd. Ook wanneer er in het gesprek wordt besloten de jeugdige naar Halt te verwijzen of te vervolgen, blijft de meerwaarde van deze aanpak dat de verdachte niet in de cel hoeft te zitten.

Zorgmelding

Een politieagent betrapt P. bij een delict. Uit het gesprek met P. en uit politiegegevens blijkt dat P. een zorgelijke thuissituatie heeft. De politie maakt een zorgmelding.

Sinds oktober 2017 worden alle vermoedens van huiselijk geweld, kindermishandeling en overige zorgen over minderjarigen met een zogenaamde VT-melding ('zorgmelding') naar Veilig Thuis gestuurd (Nationale Politie, 2020). Bij een 12- of 13-jarige misdrijfverdachte kan de politie een zorgmelding maken. Een zorgmelding komt terecht de regionale Veilig-Thuisorganisatie (Veilig Thuis, 2019). Veilig Thuis kijkt of er hulpverlening nodig is binnen het gezin. De zorgmelding is een civielrechtelijke aanpak en wordt vaak gecombineerd met andere aanpakken.

Halt-interventie

G. (13 jaar) steelt een T-shirt. Hij wordt op heterdaad betrapt en de politie verwijst hem door naar Halt. Tijdens zijn Halt-interventie voert hij gesprekken met zijn begeleider en zijn ouders, maakt hij leeropdrachten en biedt hij zijn excuses aan de winkelier.

Bureau Halt is ontstaan in 1981 en maakt sinds 1995 deel uit van het jeugdstrafrecht. De politie kan de jeugdige, wanneer deze voldoet aan de Halt-criteria, de keuze geven om naar Halt verwezen te worden (Halt, 2020). De jeugdige voldoet aan de criteria als hij/zij voor het eerst voor een strafbaar feit wordt geregistreerd, een volledige bekentenis heeft afgelegd en wanneer er duidelijk bewijs aanwezig is voor zijn/haar aandeel in het strafbare feit. Wanneer de Halt-interventie goed wordt doorlopen, voorkomt de jeugdige een strafblad. Naast de politie kan de officier van justitie de jeugdige naar Halt verwijzen, ook wanneer de jongere niet aan de criteria voldoet. De Halt-interventie kan worden gezien als voorwaardelijk sepot (Beijerse, 2017). Wanneer Halt niet succesvol wordt doorlopen, voldoet de jongere niet aan de voorwaarden voor het sepot en wordt het proces-verbaal alsnog aan het Openbaar Ministerie toegezonden (ministerie van Veiligheid en Justitie, 2020). Bij een Halt-interventie wordt de jeugdige geconfronteerd met zijn gedrag en de gevolgen daarvan. Met leeropdrachten en (soms) werkopdrachten probeert Halt de jeugdigen in te laten zien dat zij zelf invloed kunnen uitoefenen op hun gedrag (Halt, 2020). Daarnaast focust Halt ook op genoegdoening bij het slachtoffer door eventuele schadevergoeding en excuses van de jeugdige. Halt werkt samen met de ouders/verzorgers. Zo worden ze uitgenodigd om samen met de jeugdige aanwezig te zijn bij de gesprekken. Voor jeugdigen onder de 16 jaar dienen de ouders in te stemmen met de verwijzing naar Halt. De straf bedraagt maximaal 20 uur en de aanpak kan maximaal drie keer worden opgelegd (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Halt wordt gezien als de bekendste niet-strafrechtelijke aanpak.

Herstelbemiddeling

G. heeft geweldsdelict gepleegd tegen M. M. is daarna opgenomen in het ziekenhuis. G. pest M. al voor een lange tijd. Tijdens het ZSM-overleg besluit de officier van justitie dat de zaak geschikt is voor herstelbemiddeling. De verdachte en het slachtoffer staan hier beiden voor open. Er wordt een traject gestart.

In de laatste jaren is er meer aandacht voor herstelrechtvoorzieningen gekomen. In herstelrecht staat wat het slachtoffer nodig heeft voor herstel en wat de jeugdige verdachte kan doen om verantwoordelijkheid te nemen/te herstellen centraal. In het Beleidskader herstelrechtvoorzieningen (Beleidskader herstelrechtvoorzieningen, 2019) worden drie voorzieningen genoemd die toegepast worden in het jeugdstrafrecht: herstelbemiddeling, mediation in strafzaken en herstel in Halt-zaken. De laatstgenoemde is hiervoor besproken. De Halt-aanpak focust op schadeherstel, mede door het aanbieden van excuses aan het slachtoffer. Herstelbemiddeling wordt vaak gebruikt als overkoepelende term voor alle soorten bemiddelingsgesprekken die gericht zijn op emotioneel herstel. Deelname is vrijwillig en de bemiddeling kan op elk gewenst moment worden ingezet. Bij herstelbemiddeling gaan de partijen in gesprek onder leiding van een herstelbemiddelaar. Tijdens het gesprek worden veelal afspraken gemaakt om herhaling van het delict te voorkomen. Perspectief Herstelbemiddeling is de grootste aanbieder van bemiddelingsgesprekken in Nederland.

Mediation in strafzaken is een specifieke aanpak, waarbij herstelbemiddeling wordt ingezet tijdens een strafzaak. Sinds 2013 is er de mogelijkheid om een jeugdstrafzaak door te sturen voor mediation. Mediation in strafzaken valt onder het OM. Sinds 2018 dient in iedere strafzaak met een jeugdige verdachte of veroordeelde te worden overwogen of de zaak zich leent voor een herstelrechtelijke modaliteit, zoals mediation (Dekker, 2018). Deze overweging wordt besproken tijdens het ZSM-overleg. Daar wordt gekeken of de strafzaak kan worden doorverwezen naar het mediationbureau van de rechtbank (Beleidskader herstelrechtvoorzieningen, 2019). Diverse criteria worden gebruikt voor de selectie, zoals een verdachte die schuld bekent en wil bijdragen aan herstel, de partijen komen elkaar weer tegen in de toekomst en er is sprake van schade. Daarnaast moeten beide partijen hun deelname toezeggen. Deelname aan de mediation is vrijwillig gedurende het gehele traject. De mediator heeft eerst individuele gesprekken met de partijen. Mediation in strafzaken heeft invloed op de straftoemeting. Als de mediation tot een overeenkomst heeft geleid, moet de officier van justitie of/en de rechter rekening houden met deze eindovereenkomst.

Ondertoezichtstelling

Er zijn zorgen over de thuissituatie van S. Naar aanleiding van een rapport van de RvdK wordt S. onder toezicht gesteld.

Naast niet-strafrechtelijke aanpakken zijn er ook civiele maatregelen die inzet kunnen worden bij 12- en 13-jarige delinquenten. Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd wanneer er zorgen zijn over de thuissituatie van de jeugdige, of over de jeugdige zelf. De maatregelen worden opgelegd door een kinderrechter. De bekendste jeugdbeschermingsmaatregel is de ondertoezichtstelling (OTS). Een OTS wordt ingezet wanneer kinderen in hun ontwikkeling worden bedreigd, wanneer kinderen veiligheidsrisico's lopen en/of wanneer vrijwillige hulp niet van de grond komt of naar verwachting tekort zal schieten. Met een OTS wordt het gezag van de ouder beperkt. De maatregel is gericht om ouders te ondersteunen en begeleiden in de opvoeding. De OTS duurt een half jaar tot een jaar. Na een jaar kan de OTS, op verzoek van de gezinsvoogd, elke keer met een periode van maximaal één jaar worden verlengd. De gezinsvoogd moet dan aantonen dat de gronden van de maatregel nog steeds aanwezig zijn.

Gezinsinterventies

Het gaat niet goed met P. Hij laat crimineel gedrag zien en zijn ouders krijgen geen vat op hem. Er is vaak ruzie. Er wordt een gezinsinterventie gestart.

NJI onderscheidt twee effectieve gezinsinterventies: Multisysteem Therapie (MST) en Multidimensionele Familietherapie (MDFT). MST is een gezinsbehandeling voor jeugdige tussen de 12 en 18 jaar met ernstige gedragsproblemen. In tegenstelling tot veel andere interventies richt MST zich op alle systemen rondom de jeugdige. Zo wordt het gezin, de school en de vrienden van de jeugdige meegenomen in de behandeling. In de behandeling staat het gezin centraal en deze heeft 24 uur per dag, 7 dagen per week een therapeut ter beschikking (NJI, 2019c). MDFT is een systeemtherapie aangevuld met bemoeizorg (NJI, geen jaartal). MDFT is bedoeld voor jongeren tussen de 12 en 19 jaar die probleemgedrag vertonen als het overmatig gebruik van drugs en/of alcohol, criminaliteit en spijbelen en die daarnaast vaak gedrags- of psychische stoornissen vertonen. MDFT richt zich niet alleen op de jongere zelf, maar ook op het gezin en op de bredere sociale omgeving van de jongere. Het doel van MDFT is het realiseren van een verslavingsvrije leefstijl zonder probleemgedrag, en het verminderen van het risico op (strafrechtelijke) recidive. Een MDFT-traject neemt zes maanden in beslag, met twee tot drie sessies per week.

Boete

H. schrijft verschillende discriminatoire teksten op muren van winkels in de buurt. Hij wordt opgepakt en het OM bepaalt dat H. een boete van 160 euro zal moeten betalen.

De geldboete wordt in deze paragraaf kort toegelicht als aanpak. In het algemeen wordt de geldboete namelijk aan jeugdigen van vijftien jaar en ouder opgelegd (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Er zijn verschillende vormen van de boete: de politiestrafbeschikking en de geldboete opgelegd door het OM of de kinderrechter.

- **De politiestrafbeschikking.** Wanneer een waarschuwing niet volstaat kan de politie een strafbeschikking opleggen. De strafbeschikking wordt ingezet als “transactie”: in ruil voor het betalen van een bedrag wordt de jeugdige niet vervolgd (De Jonge, 2014). Dit is mogelijk voor overtredingen en misdrijven, wanneer deze een strafbedreiging van niet meer dan zes jaar hebben en eenvoudig van aard zijn. De strafbeschikking kan de vorm aannemen van een geldboete of een schadevergoeding. Bij de boete wordt rekening gehouden met de draagkracht van de jeugdige. Het maximale bedrag wat een opsporingsambtenaar mag opleggen is 350 euro. De schadevergoedingsmaatregel wordt in de volgende sectie besproken.
- **Geldboete van het OM of de kinderrechter.** Een geldboete wordt als passende aanpak gezien voor jeugdigen wanneer de jeugdige een bron van inkomsten heeft of in staat wordt geacht de boete zelf te betalen (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). Mede daarom wordt de geldboete vooral toegepast bij jeugdigen vanaf vijftien jaar. Daarnaast moet er geen sprake zijn (of vermoedens van) achterliggende problematiek en valt het delict onder de mogelijkheid van een OM-afdoening. Bij het niet betalen van een boete kan het bedrag elke keer verhoogd worden. Tevens kan de kinderrechter vervangend jeugddetentie opleggen, wanneer niet voldaan wordt aan de boete (De Jonge, 2014).

Taakstraaf 1: Werkstraf

I. steelt een tas van een oudere dame. I. wordt opgepakt en ontvangt tijdens een OM-zitting een werkstraf van 40 uur. Zij zal 40 uur gaan afwassen in een verzorgingstehuis in de buurt.

De werkstraf is de meest opgelegde taakstraf (Raad voor de Kinderbescherming; RvdK, 2020a). De straf bestaat uit het verrichten van onbetaalde arbeid of arbeid tot herstel van de aangerichte schade door de jongere. In praktijk komt de laatste vorm van arbeid weinig voor (de Jonge, 2014). Enkele voorbeelden van werkstraffen zijn: het schoonmaken in een ziekenhuis, het vegen van parkeergarages voor de gemeente of het schoonmaken van plantsoenen (RvdK, 2020a). Een werkstraf van minder dan honderd uur moet binnen zes maanden zijn afgerond. Voor meer dan honderd uur geldt een maximale tijd van een jaar. Voor de werkstraf wordt er een intakegesprek gevoerd. De gesprekken met *first offenders* duren vaak langer (Nabben, Doekhie en Korf, 2010). First offenders mogen vaker meedenken met de keuze voor het project. Bij recidivisten is dit niet het geval.

Taakstraf 2: Leerstraf

N. wordt aangehouden nadat ze een medescholier meerdere malen heeft geslagen en geschopt. Een gering letsel is ontstaan bij het slachtoffer. Tijdens de zitting bij de kinderrechter wordt duidelijk dat N. ernstige agressieproblemen heeft. De kinderrechter geeft haar een leerstraf. Ze moet verplicht een training van TACt volgen.

De leerstraf wordt ingezet om bepaald gedrag van de jongere te beïnvloeden en tevens te voorkomen dat de jongere opnieuw een delict pleegt (RvdK, 2020b). De leerstraf bestaat uit het volgen van een erkende gedragsinterventie. Er zijn in totaal drie interventies die opgelegd kunnen worden aan minderjarigen: TACt, Tools4U en So-Cool. Elk van deze interventies richt zich op specifieke gedragsproblematiek en op verschillende doelgroepen. TACt richt zich op het voorkomen van antisociaal en agressief gedrag (NJI, 2019a). De doelgroep is jeugdigen van twaalf tot en met drieëntwintig jaar met antisociaal en agressief gedrag, die tekortschieten op het gebied van sociale en cognitieve vaardigheden. Er zijn twee soorten TACt-trainingen: regulier en TACt plus. De laatstgenoemde is voor jeugdigen met leerproblematiek. Tools4U richt zich op het aanleren van sociale vaardigheden zodat recidive voorkomen kan worden (NJI, 2017). De interventie richt zich op jongeren van twaalf tot drieëntwintig jaar die één of meerdere delicten hebben gepleegd, waarbij cognitieve en/of sociale vaardigheidstekorten een rol hebben gespeeld. De training So-Cool richt zich op het aanleren van sociale vaardigheden voor jeugdigen met een lichte verstandelijke beperking (NJI, 2019b). Een leerstraf wordt opgelegd wanneer er bij de jeugdige veranderbare criminogene risicofactoren, bijvoorbeeld een tekort aan agressieregulatie, worden gecon-

stateerd (Richtlijn strafvordering jeugd, 2020). De gekozen leerstraf speelt in op de desbetreffende risicofactoren. De Raad van de Kinderbescherming heeft een adviserende rol met betrekking tot de keuze voor een leerstraf.

Jeugddetentie

P. raakt in gevecht met een jongen uit de buurt. Hij slaat de jongen verschillende keren hard op zijn hoofd en in zijn maag. In het ziekenhuis overlijdt de jongen. P. is al eerder in contact gekomen met justitie. De kinderrechter veroordeelt hem tot een voorwaardelijke gevangenisstraf.

Jeugddetentie is een vrijheidsstraf. De uitvoer van deze straf gebeurt in een justitiële jeugdinrichting (JJI) (RvdK, 2020c). De aanpak kan onvoorwaardelijk, voorwaardelijk of gedeeltelijk voorwaardelijk worden opgelegd (De Jonge, 2014). In het laatste geval wordt er een proeftijd opgelegd van maximaal twee jaar (Beginselenwet JJI, 2020). In de proeftijd wordt de jeugdige onder toezicht van de jeugdreclassering gesteld. Wanneer de jeugdige onder de zestien jaar is, is de maximale periode voor jeugddetentie één jaar. De eventuele tijd in verzekering of voorlopige hechtenis wordt van de straf afgetrokken. Tijdens de detentie wordt de straf gebruikt om de jeugdige op te voeden en diens terugkeer naar de maatschappij te bevorderen. De pedagogische aanpak moet voorop staan bij de uitvoering van deze aanpak, anders is het in strijd met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Tijdens het verblijf in de JJI gaat de jeugdige naar school en volgt gedragsinterventies. Sinds 2010 wordt er in alle Justitiële Jeugdinstituten YOUTURN ingezet als basismethodiek (Stichting i80, 2020). Hierbij staat het nemen van eigen verantwoordelijkheid, het 'zelf doen', centraal. De methodiek kent vijf fases. Het ligt aan de verblijfsduur van de jeugdige of deze de fases geheel of gedeeltelijk doorloopt (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2020b). De laatste twee fases vinden plaats buiten de inrichting en richten zich op de resocialisatie. Omdat een vrijheidsstraf één van de meest intensieve straffen is, zal deze aanpak voor jeugdige misdrijfverdachten van twaalf en dertien jaar weinig worden ingezet.

Voorwaarde: Toezicht en Begeleiding

V. wordt opgepakt voor het verspreiden van kinderporno. Hij is bekend bij justitie als een veelpleger. De kinderrechter legt jeugddetentie in combinatie met de voorwaarde Toezicht en Begeleiding op.

Toezicht en Begeleiding is een algemene of bijzondere voorwaarde die wordt opgelegd bij een voorwaardelijke straf. Toezicht en Begeleiding wordt uitgevoerd door de jeugdreclassering en heeft als doel de jeugdige te begeleiden in een positieve ontwikkelingsrichting en te voorkomen dat deze recidiveert (NJ1, 2020d). De voorwaarde duurt minimaal zes maanden en maximaal twee jaar. Er zijn twee bijzondere begeleidingsvormen: Intensieve Traject Begeleiding (ITB) CRIEM en ITB Harde Kern. ITB CRIEM (Criminaliteit in relatie tot Etnische Minderheden) is bedoeld voor jeugdigen met een niet-westerse achtergrond waarbij een gebrekkige integratie een risicofactor vormt. Er wordt aandacht gegeven aan de relatie tussen het delict en integratieproblematiek. De ITB duurt drie maanden en kan verlengd worden met drie maanden. ITB Harde Kern is bedoeld voor jeugdige veelplegers van ernstige delicten. Jeugdigen komen voor dit traject in aanmerking wanneer het laatste delict dat zij hebben gepleegd ‘detentiewaardig’ is of wanneer een veelpleger in een korte tijd meerdere delicten heeft gepleegd. ITB Harde Kern is een vervanging van detentie. De jeugdige krijgt een dagrooster, waarin staat aangegeven wanneer hij op school, thuis of bij de dagbesteding is. Hierop wordt streng gecontroleerd. In de eerste periode van begeleiding wordt ook wel elektronische controle ingezet in. De voorwaarde duurt maximaal zes maanden.

Schadevergoedingsmaatregel

D. wordt veroordeeld voor openlijke geweldspleging. Hij krijgt een taakstraf en de rechter legt een schadevergoedingsmaatregel op.

De schadevergoedingsmaatregel is een op herstel gerichte boete en heeft voorkeur boven de geldboete. De maatregel kan echter niet worden opgelegd bij 12- en 13-jarigen (Uit Beijerse, 2017). Op deze leeftijd zijn ouders en/of verzorgers aansprakelijk voor de aangebrachte schade van hun kind. Civielrechtelijk kan er wel een schadevergoeding gevorderd worden via de ouders. Omdat de maatregel in de strafrechtketen niet kan worden opgelegd aan de doelgroep van dit onderzoek, wordt deze maatregel niet verder toegelicht.

Gedragbeïnvloedende maatregel

M. heeft in korte tijd verschillende zware delicten achter elkaar gepleegd. Ze is bekend bij justitie als veelpleger. Uit een psychologisch onderzoek komt naar voren M. een ontwikkelingsstoornis heeft en verslaafd is aan meerdere middelen. De kinderrechter legt een gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) op.

De gedragsbeïnvloedende maatregel is ingevoerd in 2008. De aanpak wordt toegepast bij jonge delictplegers met ernstige gedragsproblemen waarvoor de PIJ-maatregel te zwaar is (NJI, 2020b). GBM richt zich op het terugdringen van de kans op recidive en op het bevorderen van re-integratie van de jeugdige in de maatschappij. De maatregel duurt minimaal zes maanden tot maximaal één jaar, waarbij de periode eenmalig verlengd kan worden. De GBM kan worden ingezet in combinatie met andere sancties zoals een taakstraf of een schadevergoeding. De jeugdreclassering doet, voordat een GBM wordt opgelegd, een haalbaarheidsonderzoek. Samen met de RvdK maken ze een plan van aanpak. Het programma kan met gedragsinterventies en zorgmodules op maat worden gemaakt voor de jeugdigen. De jeugdreclassering begeleidt de jeugdige gedurende maatregel. De GBM richt zich vaak op de jeugdige en het gezin. Wanneer de jeugdige niet goed meedoet met het programma, kan een time-out worden ingezet in een JJI. Wanneer dit niet werkt, wordt vervangend jeugddetentie opgelegd.

PIJ-maatregel

Z. pleegt een gewapende overval. Hij is al bekend bij justitie door mishandeling en andere geweldsdelicten. De gedragsdeskundigen rapporteren in de rechtszitting over een ontwikkelende persoonlijkheidsstoornis en raden een intensieve behandeling aan binnen een gesloten setting. De kinderrechter volgt dit advies en legt de PIJ-maatregel op.

De PIJ-maatregel is de meest ingrijpende aanpak voor jeugdige verdachten. De maatregel kan maximaal zeven jaar duren. De aanpak is bedoeld voor jeugdigen die ten tijde van het misdrijf een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestond (De Jonge, 2014). Wanneer er sprake is van volledige ontoerekeningsvatbaarheid kan er naast de PIJ-maatregel geen jeugddetentie worden opgelegd. Wanneer er sprake is van een verminderde toerekenbaarheid kan dit wel. Het moet dan gaan om een ernstig delict waar een gevangenisstraf van vier jaar of meer is opgelegd. Daarnaast moet er worden voldaan aan het gevaarscriterium (de persoon is een gevaar voor de veiligheid van

anderen) en het hulpverleningscriterium (de maatregel is in het belang van de mogelijke ontwikkeling van de verdachten). Er moeten rapporten aanwezig zijn van gedragsdeskundigen, waaronder een rapport van een psychiater. Wanneer de PIJ-maatregel wordt opgelegd, geldt deze voor drie jaar. Daarna kan de maatregel verlengd worden. De jeugdige wordt opgenomen in een Justitiële Jeugdinrichting waar deze een intensieve behandeling en begeleiding krijgt (RvdK, 2020e).

Bijlage 4: Aanpakken en interventies in effectstudies

Tabel 1 - Overzicht van aanpakken in effectstudies

Aanpak	Effectstudies aanwezig		Effectief volgens studies?	Meest effectief voor	Theoretische onderbouwing?	Werkzame bestanddelen
	Nederlands	Internationaal				
Reprimande	Nee	Ja	Ja	Laag-risico jeugdigen	Ja	Ouderbetrokkenheid, afschrik-effect
Zorgmelding	Nee	Nee	Onbekend	n.v.t.	Nee	Onbekend
Halt	Ja	Nee	Nee (in studie uit 2006)	First offenders die zich bewust zijn van de gevolgen van hun strafbare gedrag, geen of lichte problematiek hebben, sociaal aangepast gedrag vertonen en een positieve vrijetijdsbesteding hebben	Ja	Ouderbetrokkenheid, op inzichtgerichte methodes en herstelgerichte methodes
Herstelbemiddeling	Ja	Ja	Ja	n.v.t.	Ja	Ouderbetrokkenheid, focus op zelfreflectie, excuses maken en verantwoordelijkheid nemen
Boete	Nee	Ja	Nee	Jeugdigen die daadwerkelijk een boete kunnen betalen	Nee	Onbekend
Werkstraf	Ja (maar gebrekkige methodiek)	n.v.t.	Ja (in vergelijking met jeugdetentie)	Oudere jeugdigen	Nee	Onbekend

Aanpak	Effectstudies aanwezig		Effectief volgens studies?	Meest effectief voor	Theoretische onderbouwing?	Werkzame bestanddelen
	Nederlands	Internationaal				
LeerstrafTACT	Nee	n.v.t.	n.v.t.		Ja	Ouderbetrokkenheid, op inzicht gerichte methodes, professionaliteit trainers, duidelijk curriculum
Leerstraf Tools4U	Ja	n.v.t.	Nee (in vergelijking met andere taakstraffen)		Ja	Ouderbetrokkenheid, inspraak jeugdige
Leerstraf So-cool	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.		Ja	Afstemming op jeugdige
Jeugddetentie	Nee	Ja	Nee	Daders van een levensdelict	Nee	Onbekend
Gedragsbeïnvloedende maatregel	Ja	n.v.t.	Nee (in vergelijking met de PU-maatregel en jeugddetentie)	Jeugdigen GBM langer volgen	Nee	Onbekend
Toezicht en Begeleiding	Nee	n.v.t.	n.v.t.		Ja	Ouderbetrokkenheid, praktisch, risicotaxatie richtinggevend en praktisch, outreachend werken.
PU-maatregel	Ja (maar gebrekkige methodiek)	n.v.t.	Nee		Nee	De jeugdige staat centraal

Tabel 2 - Overzicht van interventies en hun werkzame bestanddelen

Aanpak	Beoordeling	Effectstudie	Werkzame elementen	Beschrijving
Agressieregulatie op Maat Ambulant 16-	Goed onderbouwd (2016)	Nee	• Toepassen van What Worksbeginselen (RNR model) • Aandacht voor contact en opbouwen/behouden van een werkzame behandelrelatie • Valideren • Doorlopend motiveren door het toepassen van de AROPmaat-motivatietechnieken • Werken aan CGT-technieken • Het aanbieden van Wii Fit Plus en ervaringsgerichte oefeningen • Individueel behandel aanbod • Aandacht voor verminderen van executieve functies	AR16- is bedoeld voor jeugdigen van 12 tot 16 jaar met agressie problematiek en heeft als doel dit gedrag te reduceren door cognitieve vaardigheden aan te leren.
Aggression Replacement Training (ART)	Effectief volgens de eerste aanwijzingen (2016)	9 studies: 3: geen/weinig effect 6: effectief in agressievermindering/verminderen recidive	• Modelling • CGT-technieken • Sociale bekrachtiging • Transfer training • Focus op emotieregulatie/sociale technieken • Responsiviteit trainers	ART is een cognitieve gedragstherapeutische interventie die deelnemers leert om te gaan agressie. Er wordt gewerkt aan zelfcontrole en het inzetten van sociaal gedrag in plaats van agressief gedrag. ART is een training in groepsverband, die gebruik maakt van rollenspelen.
Alleen jij bepaalt wie je bent	Effectief volgens de eerste aanwijzingen (2019)	2 studies: Effectief in het voorkomen/verminderen delinquent gedrag	• Positieve rolmodellen • Gedragcontract • Vrijtijdsbesteding in groepsverband centraal • Combineren individuele begeleiding naast werken in groepsverband • Lage intensiteit interventie • Uitvoeren interventie in de buurt	'Alleen jij bepaalt wie je bent', is bedoeld voor jongeren van 12 tot en met 18 jaar, beoogt een positieve gedragsverandering bij hen te realiseren. De jongeren nemen deel aan een teamsport, waar zij begeleid worden door specifiek daarop toegeruste trainers. Het doel is om overlastgevend en/of delinquent gedrag te voorkomen.

Aanpak	Beoordeling	Effectstudie	Werkzame elementen	Beschrijving
Brains4Use	Goed onderbouwd (2015)	1 studie: niet op recidive gericht, effectief in alcohol- vermindering	- Motiverende gespreksvoering - Persoonlijke feedback - Het stellen van concrete en haalbare doelen - Gebruik van beloningssysteem, cognitieve gedragstherapeutische technieken, rollenspel, ervaringsgerichte - Opdrachten en huiswerkopdrachten - Betrekken van de sociale omgeving van de jongere - Maken van een terugvalpreventieplan	Een gedragsinterventie voor jongeren die in een JJ, in een niet gesloten residentiële setting of in het kader van een gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM). De maatregel beoogt met het terugdringen van drugs- en alcoholgebruik recidive en schooluitval te verminderen en het sociaal-emotioneel welbevinden te verbeteren.
Diamant	In voorbereiding	n.v.t.	n.v.t.	Diamant is een interventie die zich op jongeren van 12 tot 24 jaar met (migratiegebonden) identiteitsproblemen. Het doel is om jongeren te maken tegen criminaliteit, loverboyproblematiek of radicalisering.
De Jongerenrechtbank	In voorbereiding	n.v.t.	n.v.t.	Dit is een interventie die wordt toegepast op middelbare scholen. Jongeren die zich voor het eerst schuldig maken aan delinquent gedrag krijgen de kans zich eerst te verantwoorden voor een door leeftijdsgenoten bemenste Jongerenrechtbank. De rechtbank kan herstelacties opleggen.

Forensische Ambulante Systeem Therapie (FAST)	Goed onderbouwd (2016)	Nee	• Toepassen van het RNR-model. • Voortdurend aandacht voor contact en het opbouwen/behouden van een werkbare bandrelatie • Multi-systemische aanpak met focus op het realiseren van een steunend netwerk • Focus op het verminderen van onderlinge conflicten en het verbeteren van de kwaliteit van het contact • Passende interventie worden bepaald via het maken van een analysecirkel • Inzet van bewezen effectieve therapeutische technieken (systeemtherapie, CGT, AROPMaat, onderdelen van Nieuwe Autoriteit. • Aandacht voor het verbeteren van executieve functies, • Flexibele inzet van de behandelaars • outreaching aanpak.	FAST richt zich op jongeren van 12 tot 18 jaar met anti-sociaal gedrag. primaire doel van FAST is tweeledig. Het doel is de ernstige gedragsproblemen te verminderen om zo uithuisplaatsing te voorkomen. Dit door zowel aan de individuele risico elementen als de gezinselementen te werken.
Halt Training Sport en Gedrag I	In voorbereiding	n.v.t.	n.v.t.	De training Sport en Gedrag II is bedoeld voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar die zich agressief hebben gedragen op of rond het voetbalveld. Bij handelingen zoals bedreigen, spugen en gewelddadige handelingen.
HALT Training Sport en Gedrag II	Goed onderbouwd (2018)	Nee	• Zelfreflectie • Denkfouten m.b.t. attributies opsporen. • Zelfsturing en zelfeffectiviteit • Excuses aanbieden: inzicht in gevolgen gedrag • Emotieregulatie verbeteren • Gedragsoefening • Herstel door werkopdracht bij vereniging • Transfer training • Modelling • Individueel op maat • Aandacht relatie trainer/jeugdige	De training Sport en Gedrag II is bedoeld voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar die zich agressief hebben gedragen op of rond het voetbalveld. De training heeft tot doel herhaling van dergelijk gedrag te voorkomen.

Aanpak	Beoordeling	Effectstudie	Werkzame elementen	Beschrijving
In Control!-LVB	Goed onderbouwd (2013)	Nee	Geen procesevaluatie	Dit is een agresieregulatie training voor jongeren (12 tot en met 21 jaar) die in een JLI verblijven en een IQ tussen de 75 en 80 hebben. Het doel is om de jongere pro sociaal gedrag te leren in situaties waarbij de jongere voorheen agressief gedrag liet zien.
Ken je grens	In voorbereiding	n.v.t.	n.v.t.	Ken je grens is voor jongens van gemiddeld 12 tot en met 18 jaar die grensoverschrijdend seksueel gedrag vertonen of waarbij vermoedens zijn van dit gedrag. Er worden vaardigheden aangeleerd om wensen en grenzen te herkennen.
Multidimensionale Familietherapie (MDFT)	Effectief volgens sterke aanwijzingen (2016)	2 studies: Effectief in het verminderen van delinquent gedrag	- Multi-systemische aanpak met focus op het realiseren van een steunend netwerk - Therapeut in alles het aanspreekpunt - Werken in teams - Verschillende soorten sessies; kind, ouder, ouder en kind, met derden - Meervoudige partitdigheid - Aandacht voor meervoudigheid van problematiek - Trainen van ouders	MDFT is een systeemtherapie aangevuld met be-moeizorg en richt zich op jongeren tussen de 12 en 19 jaar die probleemgedrag vertonen en lijden aan gedrags- of psychische stoornissen. MDFT richt zich naast de jongere op diens gezin en de bredere sociale omgeving. Het doel is een verslavingsvrije leefstijl zonder probleemgedrag te realiseren en de kans op recidive te verminderen.

Multisysteem Therapie (MST)	Effectief volgens sterke aanwijzingen (2015)	2 studies: MST effectief in het verminderen van recidive	- Grote investering in cliënt-therapeut relatie - Lage caseload 24 uren bereikbaarheid van therapeuten - Eén hulpverlener die op alle domeinen geïntegreerde hulp biedt - Thuisbehandeling - Motiveren van gezinnen voor behandeling - Modeltrouw wordt continu gemonitord in uitgebreid kwaliteitsbewakingssysteem - Vast analytisch proces - Inzet van bewezen effectieve therapeutische technieken - Vergroten probleemoplossende/opvoedkundige vaardigheden van ouders - Verbeteren gezinsrelaties - Verbeteren netwerk voor sociale ondersteuning - Realiseren van een zinvolle dagbesteding - Contact met pro sociale leeftijdgenoten in plaats van probleemjongeren - Gericht op alle systemen rondom de jongere-hoge professionaliteit personeel	MST is bedoeld voor jongeren van 12 tot 18 jaar met ernstige gedragsproblemen bij wie plaatsing dreigt in de (gesloten) jeugdzorg. De interventies die binnen MST worden ingezet richten zich vooral op sleutelfiguren uit de omgeving van de jongere. Daarnaast wordt er gewerkt aan het vergroten van sociale vaardigheden.
-----------------------------	--	---	--	---

Ouderschap met Liefde en Grenzen (OLG)	Effectief volgens eerste aanwijzingen (2017)	6 studies: 2 internationale studies: OLG effectief in verminderen gedragsprobleem en recidive 4 in Nederland: 3 effectief op gedrag en relatie 1 effectief op recidive vermindering	• Toepassen RNR-model (• Specifieke aandacht voor behoud van de programma-integriteit • Aandacht voor contact en het opbouwen/behouden van een werkbare • Systemische aanpak • focus op het verminderen van onderlinge conflicten en het verbeteren van de kwaliteit van het contact • Gebruik van de oplossingsgerichte therapie • Gebruik van het zeven-stappenplan • Werken met metaforen om problemen inzichtelijk te maken • Combinatie groepsgerichte aanpak en individuele • Werken met een veiligheidsplan en gedragscontract • Gebruik van rollenspelen • Inzet van ervaringsdeskundigen.	Deze interventie richt zich op gezinnen en jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar die externaliserende gedragsproblemen vertonen. Er is sprake van verstoorde gezinsrelaties en opvoedingsmacht onder de ouders/opvoeders. Het doel van OLG is om gedragsproblemen bij jongeren te verminderen door het verbeteren van opvoedingscompetenties.
Out of the Circle	Goed onderbouwd (2018)	Nee	• Toepassen van het RNR-model • GT technieken • Valideren • Versterken van een positief • Positieve doelgerichte strategieën worden aangeleerd • Motiveren • Bevorderen van het besef van de impact op slachtoffers • Huiswerkopdrachten • Werken aan probleemoplossende vaardigheden (Van Horn et al, 2016) • Opstellen terugvalpreventieplan • Betrokkenheid van ouders en gezinsleden • Behandeling in groepsverband	Out of the Circle is ontwikkeld voor jeugdige plegers van seksuele delicten. Het doel van de interventie is om de kans op recidive in een seksueel geweldsdelict te verminderen. Er wordt getracht de jongere inzicht te laten krijgen in het delict gedrag om zo te kunnen komen met passende gedragsalternatieven.

Pas op de grens Jeugd	Goed onder- bouwd (2019)	Nee	• Toepassen van de RNR-principes • Aandacht voor het aangaan van contact en het Opbouwen/behouden van een werkbare behandelrelatie / werkaliantie • Systeemgericht aanpak met focus op het verminderen van onderlinge conflicten en het verbeteren van de kwaliteit van het contact tussen ouder en kind • Focus op het realiseren van een steunend persoon uit het netwerk • Opvoedersbetrokkenheid • Inzet van bewezen effectieve therapeutische Technieken • Structureel aanbieden van gedragsmatige aanpak; doe-oefeningen • Aandacht voor meer inzicht en grip op eigen seksuele zelfregulatie • Structureel stimuleren in het toepassen van adequate oplossingsvaardigheden • Aandacht voor het verminderen van stress en boosheid • Gebruik ondersteunende materialen • Focus op het vergroten van het zelfvertrouwen	De interventie is gericht op jongens van 12 tot 21 jaar die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Door het behandelen van de risico elementen, zoals impulsiviteit en het versterken van beschermende elementen wordt getracht recidive te voorkomen.
--------------------------	-----------------------------	-----	---	--

Aanpak	Beoordeling	Effectstudie	Werkzame elementen	Beschrijving
Relationele Gezinstherapie	Goed onderbouwd (2016)	Nee Wel 6 studies op FFT (voorloper) 3 internationaal: effectief in vermindering recidive 3 in Nederland: 2 effectief in vermindering gedragsproblemen 1 niet effectief in algemeen recidive verminderen	- De goed opgeleide en structureel gesuperviseerde therapeuten, die de behandeling betrouwbaar en competent uitvoeren. - Het aansluiten bij de relationele patronen binnen het gezin en de specifieke cultuur van het gezin. - De systematische aanpak waarbij het hele gezin wordt gemotiveerd tot deelname. Het respecteren van de mening van de gezinsleden en de situatie binnen het gezin, evenals het positief herdefiniëren van de interacties zijn daarbij cruciaal. - De verschillende interventies die tijdens de veranderingfase flexibel worden ingezet zodat deze optimaal aansluiten bij het gezin. - De zorgvuldig begeleide fase van verbreding	Relationele Gezinstherapie is bedoeld voor jongeren van 11 tot 18 jaar met gedragsproblemen, waaronder delinquent gedrag, en hun gezinnen. De therapie wil het functioneren van de jongere en het gezin verbeteren en de kans op herhaling van crimineel gedrag verkleinen.
So-Cool	Goed onderbouwd (2019)	Zie hoofdstuk 2	Zie hoofdstuk 2	So-Cool is een individuele gedragsinterventie voor jongens en meisjes van 12 t/m 18 jaar, met een IQ van 50-85, die tekorten vertonen in sociale probleemoplossingsvaardigheden. So-Cool wordt door de kinderrechtter als leerstraf opgelegd.
Tact en Tact Plus	Goed onderbouwd (2019)	Zie hoofdstuk 2	Zie hoofdstuk 2	TACT is een individuele training voor jongeren met agressieproblemen die een leerstraf opgelegd hebben gekregen. TACT is gericht op het aanleren van sociale en cognitieve vaardigheden. Er zijn twee varianten: de TACT voor jongeren met een IQ van 85 of hoger en de TACT Plus voor jongeren met een IQ tussen de 50 en 85.
ThuisBest	In voorbereiding	n.v.t.	n.v.t.	ThuisBest is voor jongeren van 12 tot 18 jaar met ernstig antisociaal of schadelijk gedrag van henzelf en/of hun omgeving. De interventie combineert een multisysteembehandeling met een kortdurende uithuisplaatsing.

TOOLS4U	Goed onderbouwd (2017)	Zie hoofdstuk 2	Zie hoofdstuk 2	Tools4U is een training voor jongeren (12-23 jaar). De training beoogt de kans op recidive te verminderen door het ontwikkelen van cognitieve en sociale vaardigheden. Tools4U wordt als leerstraf opgelegd.
TOPs!	Goed onderbouwd (2018)	Nee	• Betrokkenheid ouders • Gewenst gedrag versterken • Aansluiten bij jongeren • Motiveren • Opbouwen goede werrelatie • Terugkoppelen van resultaten • Transfer • Feedback geven • Emotieregulatie • Zelfinzicht • Moreel redeneren • Maken van stappenplan • Formuleren van hulpvraag	TOPs! is een programma voor jongeren met antisociaal en/of delinquent gedrag van 12 tot 24 jaar met een IQ van minimaal 70. Het doel van TOPs! is het verminderen van het risico op antisociaal en delinquent gedrag door het verbeteren van sociale vaardigheden, zelfcontrolevaardigheden en moreel redeneren.

Bijlage 5: Misdrijven volgens CBS-classificatie

De in het onderzoek gebruikte indeling van misdrijven is gebaseerd op de CBS-classificatie.

Hoofdcategorie misdrijf	Subcategorie misdrijf
<i>1 Vermogensmisdrijven</i>	1.1 Diefstal/verduistering en inbraak 1.1.1 Diefstal en inbraak met geweld 1.1.2 Diefstal en inbraak zonder geweld 1.2 Bedrog 1.2.1 Oplichting 1.2.2 Flessentrekkerij 1.2.3 Bedrog (overig) 1.3 Valsheidsmisdrijf 1.3.1 Muntmisdrijf 1.3.2 Valsheid in zegels en merken 1.3.3 Valsheid in geschriften 1.4 Heling 1.5 Afpersing en afdreiging 1.6 Bankbreuk 1.7 Witwassen 1.8 Vermogensmisdrijf (overig)
<i>2 Vernielingen, misdrijven openbare orde/gezag</i>	2.1 Vernieling en beschadiging 2.1.1 Vernieling aan auto 2.1.2 Vernieling aan openbaar gebouw 2.1.3 Vernieling middel openbaar vervoer 2.1.4 Dierenmishandeling 2.1.5 Vernieling, beschadiging (overig) 2.2 Openbare orde misdrijf 2.2.1 Openlijke geweldpleging 2.2.1.1 Openlijk geweld tegen persoon 2.2.1.2 Openlijk geweld tegen goed 2.2.2 Huisvredebreuk 2.2.3 Lokaalvredebreuk 2.2.4 Computervredebreuk

	2.2.5 Discriminatie 2.2.6 Openbare orde misdrijf (overig) 2.3 Brandstichting/ontploffing 2.4 Openbaar gezag misdrijf 2.4.1 Niet opvolgen van ambtelijk bevel 2.4.2 Wederspannigheid 2.4.3 Valse aangifte 2.4.5 Verblijf ongewenste vreemdeling 2.4.6 Openbaar gezag misdrijf (overig)
<i>3 Geweldsmisdrijven</i>	3.1 Mishandeling 3.2 Bedreiging en stalking 3.2.1 Bedreiging 3.2.2 Stalking 3.4 Levensmisdrijf 3.5 Vrijheidsbeneming/gijzeling 3.6 Mensenhandel, mensensmokkel 3.7 Geweldsmisdrijf (overig)
<i>4 Seksueel misdrijf</i>	3.3.1 Aanranding 3.3.2 Verkrachting 3.3.3 Schennis der eerbaarheid 3.3.4 Ontucht met minderjarige 3.3.5 Pornografie 3.3.6 Ontucht met misbruik van gezag 3.3.7 Seksueel misdrijf (overig)
<i>5 Verkeersmisdrijven</i>	5.1 Verlaten plaats ongeval 5.2 Rijden onder invloed 5.3 Rijden tijdens ontzegging 5.4 Rijden tijdens rijverbod 5.5 Voeren vals kenteken 5.6 Joyriding 5.7 Weigeren blaastest/bloedonderzoek 5.8 Verkeersmisdrijf (overig)
<i>6 Drugsmisdrijven</i>	6.1 Harddrugs 6.2 Softdrugs 6.3 Drugsmisdrijf (overig)

<i>7 (Vuur)wapenmisdrijven</i>	
<i>8 Misdrijven overige wetten</i>	9.1 Militair misdrijf
	9.2 Misdrijf (overig)

Bron: CBS.nl.

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgen problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatroven en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoeing Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepeteelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straf Alcohol
Prostitutie in Nederlandse gemeenten
Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepengedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreeerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktsstraat in Nijmegen

Opschakelen

Onderzoek naar ongewenste gedragingen in de wielersport

Betonrot

Een kwalitatief onderzoek naar het fenomeen ondermijnende criminaliteit in Brabant-Zeeland, de effecten van en richtingen voor de overheidsaanpak

2019

Hoog-risico honden, een bijtend probleem?

Een fenomeenonderzoek naar bijtincidenten en hondengevechten

De politieaanpak van etnisch profileren in Amsterdam

Een onderzoek naar effecten, criteria en meetbare indicatoren

Zo ziek als een hond?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's in Nederland in relatie tot de herkomst

Minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven gehoord

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Downloaders van kinderporno;

een literatuuronderzoek

Criminelen achter het stuur

Aard en omvang van het gebruik van huurmotorvoertuigen voor criminele activiteiten

Asielzoekers in het gareel?

Plan-, proces en effectevaluatie werking extra begeleiding- en toezichtlocaties

2020

Afspraak is afspraak?

Evaluatie van de eenduidige landelijke afspraken rondom opsporing en vervolging van geweld tegen werknemers met een publieke taak

Panden met een luchtje

Een inventarisatie van aanpakken om verhuur van panden voor criminele doeleinden tegen te gaan

Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol

Black Box?

Een onderzoek naar opslagboxen in relatie tot criminaliteit: fenomeen en aanpak

Fietsdiefstal in Nederland

Van fenomeen naar aanpak

Sterk spul

Aard, omvang en ernst van de dopinghandel in Nederland

2021

Werken aan werk

Een evaluatie van penitentiare arbeid

Medische missers

De gevolgen en nasleep van medische incidenten en ervaringen met de ondersteuning van de gedupeerden door het Casemanagement Medische Incidenten

Misdrijven in kinderschoenen

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

In 2017 heeft de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming het advies gegeven om de strafrechtelijke minimumleeftijd in het jeugdstrafrecht te verhogen van 12 naar 14. De minister voor Rechtsbescherming heeft aangegeven hierin niet mee te gaan, maar bereid te zijn te investeren in de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten buiten het strafrecht.

Om meer inzicht te krijgen in de aanpak van deze subgroep jeugdigen, is bij het ministerie van Justitie en Veiligheid de wens tot het uitvoeren van een onderzoek ontstaan. Deze rapportage is het resultaat van dit onderzoek.

Voor het onderzoek zijn diverse activiteiten verricht. Naast een literatuurstudie om de aanpakken te inventariseren en te beoordelen op effectiviteit zijn er zaken uit politie- en OM-systemen geanalyseerd. Daarnaast is een online survey uitgezet om de meningen van professionals die werkzaam zijn bij politie, OM, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbescherming, jeugdzorg, Veilig Thuis, gemeentelijke wijkteams, Halt en de jeugdadvocatuur te verzamelen. Ten slotte zijn er (groeps)bijeenkomsten gehouden met medewerkers van de bij het onderzoek betrokken organisaties.

Het onderzoek levert vanuit verschillende invalshoeken (literatuur en praktijk) inzichten in de aard en omvang van de aanpak tegen 12- en 13-jarige misdrijfverdachten, meningen over effectiviteit van deze aanpakken en suggesties voor alternatieve aanpakken. Alle bevindingen kunnen als basis dienen voor een versterking van de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten, zowel binnen als buiten het strafrecht.

ISBN 978-94-92255-46-4

9 789492 255464 >